

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

τριμηνιαία έκδοση
της Δημοτικής Βιβλιοθήκης
Πρέβεζας

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τριμηνιαίο Περιοδικό ποικίλου
προβληματισμού

Έκδοση **ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ**

ΕΔΡΑ: ΠΡΕΒΕΖΑ

Γενιάειναι από Επισοπή

Υπεύθυνος **ΣΠΥΡΟΣ Β. ΝΤΟΥΣΙΑΣ**
Ζαλόγγου 33 τηλ. 28375
ΠΡΕΒΕΖΑ

ΧΡΟΝΙΑ Α'

Αριθμοί: Μύτιος, Γιάνιος

Εκτετατά

Ντούσιος Σπύρος Συντάχως δάσκαλος
Κατσάνος Ορέστης Καθηγητής
Γζίμας Κώστας Δάσκαλος
Ζιανίκας Λάμπρος Δάσκαλος
Κολοβός Θεόδωρος Καθηγητής
Κολιός Βαγγέλης Δάσκαλος

Υπεύθυνος **ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΣΟΚΑΣ**
Τυπογραφείου Α. Βόρωνος 7 - τηλ. 28522
Πρέβεζα

Εμβάσιμακτά-επιταγές: Λάμπρος Ζιανί-
κας Πάροδος Χαονίος τηλ. 22110

Συνεργασία-Επιστολές: Βαγγέλης Κο-
λιός Ζαλόγγου 9 τηλ. 27206

Σημ. Τα ενυπόγραφα άρθρα κ.λ.π. εκφράζουν
τη γνώμη του συγγραφέα τους.

Συνδρομές Ιδιωτών δρχ. 800

Εταρσιών, τραπεζιόν, Ν.Π.

Δ.Δ. κ.λ.π. δρχ. 1600

Εξωστερικό δολ. 20

Τιμή τείχους δρχ. 200

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ: Χριστόφορου Πανούση, σ. δασκάλου σελ. 5
2. ΧΕΙΜΩΝΑΝΘΟΙ ΚΑΙ ΠΕΤΑΛΟΥΔΕΣ: Ποίημα Μιλτιάδη Λογοθέτη γιατρού, σελ. 13
3. ΣΠΟΥΔΕΣ: Ποίημα Μιλτιάδη Λογοθέτη, γιατρού σελ. 13
4. ΥΓΡΑ ΜΙΑΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΛΟΥΤΡΟ: Γιώργου Βρέλλη σελ. 14
5. ΤΟ ΝΕΡΟ: Ποίημα, Άννας Παπασσάβα Ντούσια » 17
6. ΓΚΕΝΟΒΕΛΗΣ: Ηλία Βασιλά » 18
7. ΚΩΣΤ. ΓΕΝΟΒΕΛΗΣ » 28
8. «ΠΡΕΒΕΖΑ»: Σπύρου Δήμα, δικηγόρου » 29
9. ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ: Ελένης Μαλέσκου, γιατρού πνευμονολόγου σελ. 32
10. Ο ΡΩΜΙΟΣ: Ποίημα Γεωργ. Σουρή σελ. 34
11. ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ: Εποποιεία ελιείας » 35
12. ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ ΚΑΙ ΝΑ ΜΑΣ ΓΝΩΡΙΣΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ: Σπύρου Ντούσια, σ. δασκάλου σελ. 39
13. ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΔΙΕΥΜΑΤΩΝ: Χρήστου Γκέτση, κτηνίατρου σελ. 52
14. ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ: Χρήστου Ζάκα, φιλόλογου » 57
15. ΤΟ ΡΟΛΟΙ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ: Οδυσ. Μπέτσιου, δασκάλου » 65
16. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ: Νομαρχίας - Δήμου - Πνευματικού Κέντρου σελ. 69

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ:

—Τους συνεργάτες, συνδρομητές και φίλους του περιοδικού Π. Χ. που με τόση αγάπη καλοδέχτηκαν την επανέκδοσή του, κι έτσι μας έδωκαν πιο πολύ κουράγιο να το προσέξουμε όσο είναι δυνατό περισσότερο, για να μπορούμε ν' ανταποκριθούμε πιο σωστά στις δίκαιες απαιτήσεις του καθένα.

Τούτο δεν εξαρτάται μόνο από εμάς.

—Θέλουμε και τη συμπράξη όλων των ανθρώπων που μπορεί να γράφουν για θέματα που αναφέρονται στο 1ο φύλλο της επανέκδοσης.

—Χρειάζεται φάξιμο Αρχείων, επαφή με τις ζωντανές πηγές που είναι οι υπερήλικες προπαπτός, που ξέρουν τόσα πολλά για τον τόπο μας κι είναι τόσο δεμένοι με την παράδοση.

—Πρέπει να σωθεί το ανέκδοτο υλικό, γραφτό και προφορικό, γιατί αν αυτή η γενιά χαθεί, τότε καμιά άλλη πηγή δυστυχώς δε θα μπορέσει να την αναπληρώσει.

—Αν αυτά γραφούν στο περιοδικό, θα μείνουν για πάντα. Και κάποιος μελλοντικός ιστορικός σου θα θελήσει να γράφει την ιστορία του τόπου μας, θάχει σίγουρο υλικό, που θα το συμβουλευέται όποτε θέλει.

—Γράφουμε και στις εφημερίδες, καλό είναι κι αυτό, αλλά εφημερίδα είν' αυτή, για μια μέρα, διάβασμα κι ύστερα πέταμα.

—Τα Π. Χ. δεν πετιούνται. Μπαίνουν στις βιβλιοθήκες και μένουν εκεί σταλίδα τους.

—Στείλτε μας εργασίες.

—Να μας λέτε τι δεν πάει καλά και πώς μπορεί να διορθωθεί.

—Η έκδοση βέβαια δε μας δημιουργεί προβλήματα. Ο εκδότης κάνει κάτι παραπάνω απ' το δυνατό, γιατί Πρεβεζάνος κι αυτός τ' αγαπάει το περιοδικό, το νιώθει σαν δικό του κι η φροντίδα κι η προσφορά του έχουν αντίστροφη ανάλογη σχέση με την οικονομική αντιπροσφορά μας.

Αν είχαμε οικονομική ενχέρεια, θα μπορούσαμε να κάνουμε την έκδοσή του ισάξια των καλύτερων περιοδικών, με έγχρωμες εικόνες και με ό,τι άλλο μπορούσε να το κάνουν πιο τέλει και πιο σύγχρονο.

—Βοηθήστε και οικονομικά την προσπάθειά μας, για να πετύχουμε το καλύτερο και σε ποιότητα και σε ποσότητα.

Ευχαριστούμε και περιμένουμε

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ

(ΘΕΟΦΑΝΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ)

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΠΑΝΟΥΣΗ - σ. δάσκαλου

«Το γένος χρειάζεται πενήντα τουλάχιστον ετών παιδείαν δια να έλθει εις κατάστασιν να κατορθώσει τίποτε αυτοκινήτως και αυτουργώς».

Ετσι εκθράζεται εξομολογούμενος και δικαιολογώντας τον αγώνα του ο Αδαμάντιος Κοραής, ο μεγάλος δάσκαλος, που με τον σείγαστο πόθο του για την ελευθερία της Ελληνικής πατρίδας, αφυπνίζει την Εθνική συνείδηση και δίνει με το παράδειγμα και τη δράση του το ρυθμό που οι καιροί απαιτούσαν στον αγώνα διαπάτησης του δουλωμένου Ελληνικού λαού.

Προγενέστεροι, σύγχρονοι του 1821 και μεταγενέστεροι, μέσα στο διάστημα ενός αιώνα, μια ολόκληρη πλειάδα φυτισμένων πνευμάτων του Γένους, διαλάμπουν, σαν μορφές μεγάλων δασκάλων του Γένους, μεγάλων Ευεργετών, που με υπομονή, με λόγους και έργα, καλλιέργησαν, αφύπνισαν του Γένους την Εθνική συνείδηση, προπαρασκεύασαν και στερέ-

ωσαν το έργο της Μεγάλης Επανάστασης του 1821.

Δέκατος όγδοος αιώνας. Ο αιώνας του Ελληνικού Διαφωτισμού. Είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική η ενόητα στις αντιλήψεις και τις προσπάθειες του πνευματικού κόσμου στην αντιμετώπιση του προβλήματος για την καθολική αγωγή του Έθνους, που θα οδηγήσει στην Εθνική αποκατάσταση του σκλαβωμένου Γένους.

Είναι αναντίρρητο, ότι η Μεγάλη των Ελλήνων Επανάσταση του 1821, σε πολλά ιστορικά αίτια οφείλεται, αλλά ανάμεσα σ' αυτά ιδιόζουσα σημασία και σπουδαιότητα κατέχει το έργο του Διαφωτισμού, της παιδείας που έφερε το ζόνημα των σκλάβων.

Ένα δυνατό και νεογόνιο ζήλημα συντελείται στους κόλπους του σκλαβωμένου Γένους.

Και ο σπόρος του και οι καταβολές του δίκαια ανάγονται και ανευρίσκονται στις πηγές του Κλασικού Ελληνικού πνεύματος, στις διδασκαλίες των πατέρων της Εκκλησίας, στη Βυζαντινή ευποιία και στη φαναριώτικη Φιλανθρωπία και στην οικονομική άνθηση του ανήσυχου και τολμηρού Ελληνικού στοιχείου των εμπόρων.

Είναι κατά πραγματικό κανόνα, ο έμπορος, ο έξοχος άνθρωπος της πράξης, της συναλλαγής για τον πλούτο, ο άνθρωπος που υποτιμάει το λόγο και τη συναισθηματική κατάσταση.

Ο άνθρωπος που δεν μπορεί να εννοήσει το εμπόδια των πολιτικών συνόρων της κάθε ξεχωριστής Εθνότητας στην άσκηση του έργου του. Αλλά ο Έλληνας έμπορος της περιόδου του 16 αιώνα, αντίθετα, αναδεικνύεται πλούσια συναισθηματικός τύπος, εραστής και εκτιμητής του λόγου και αιμοδότης χαρηγός του.

Η ψυχική δομή μας δίνει τον τύπο του.

Ξεκινάει από τη σκληριά και τη φτώχεια του χωριού του, κατατρεγμένος της μοίρας, χωρίς πνευματική υποδομή, με συναισθηματική λιτότητα με στεγνότητα, στην οποία τον αναγκάζει η άσκηση του έργου του με μοναδικό σκοπό να πλουτίσει.

Τον διακρίνει μια δύναμη εγκαρτέρησης, μια διάθεση μαρτυρική που πηγάζει από μια πίστη, σαν τη μαρτυρική διάθεση των μαρτύρων της Χριστιανικής πίστης.

Απόδημοι, μετανάστες, έμποροι, επι-

στάμονες, κτηματίες, παρακολουθούν με θαυμασμό την πρόοδο των επιστημών και των γραμμάτων στην Ευρώπη, τις ιδεολογικές εξελίξεις και επέρχεται σιγά σιγά μια διαφοροποίηση που παρακινεί τις σκέψεις τους σε πράξεις που θα ωφελήσουν τη δουλωμένη πατρίδα.

Φτωχοί και άγευστοι παιδείας οι ίδιοι αυτοί, θέλουν για τα παιδιά τους δικαιώματα στην περιλοχή του πνεύματος. Γοητεύονται από τα φώτα της παιδείας και τους γοητεύει εσωτερικά η προσηπία για τη διάδοση των φώτων και της παιδείας στην πατρίδα.

Αποτελούν το πρώτο φεγγαβόλημα στο στερέωμα της αναβιόμενης Ελληνικής Αναγέννησης των εμπόρων οι αστερισμοί σε μια πολύ πετυχημένη σύγκρουση των εμπόρων του κέρδους της φιλογένειας και της Εθνικής Ευεργεσίας.

Εκκλησίες, ιερά σκευή, νοσοκομεία, προικοδοτήσεις και ελεοδοτήσεις, ιδρυμάτων, σχολεία μεγάλα, σχολεία μικρά, είναι έργο των Ελλήνων εμπόρων της φιλογένειας και της Εθνικής Ευεργεσίας, που σε αριθμό και αποτέλεσμα ξεπερνάει και την πιο τολμηρή προσδοκία και δημιουργεί μέγιστη και τεράστια σε διαστάσεις δύναμη, τη δύναμη της παράδοσης των Ελλήνων Ευεργετών.

Η ψυχική και πνευματική δύναμη της φυλής μας που δεν έσβησε χάρη στη διατήρηση και τη συγκρότηση της θρησκευτικής και Κοινωνικής ζωής, ενγενείς συνείλεσαν στην επιβίωση του Ελληνικού Γένους.

Και τώρα ο Ελληνικός Διαφωτισμός, σαν πίστη στην αναγκαιότητα δημιου-

ργίας Εθνικού Πολιτικού Κράτους, με την επίδραση και των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης και την οικονομική άνοδο και άνθηση των Ελληνικών Κοινοτήτων του Εξωτερικού και Εσωτερικού, συντελούν στην ενίσχυση της Εθνικής συνείδησης. Οι έμποροι πρώτοι εγκολπώνονται τις ιδέες και τα κηρύγματα της Ανάστασης του Γένους και αποβλέπουν στην παιδεία σαν σε δύναμη θερμούργου που απεργάζεται με σιγουριά την Ελευθερία.

Γιατί το πνεύμα της Ελευθερίας ζωογονεί τις καρδιές εκείνες, που ατίσας και ζέστανε το φως της παιδείας.

Γιατί η Ελευθερία μόνο με την παιδεία αποχτιέται και μόνο με την παιδεία διατηρείται.

Και η παιδεία πρέπει να είναι παντοτινή φροντίδα και συνεχής μέριμνα, γιατί και οι Ελεύθεροι, στη δουλεία ξαναπέφτουν με την περιφρόνηση της παιδείας.

Έτσι δημιουργείται μια πνευματική πυρετική κατάσταση με πνευματικά αίτια και πνευματικά αποτελέσματα.

Και πραγματοποιείται η προσφορά των Ελλήνων εμπόρων και ευεργετών, η προσφορά των Κοινοτήτων, σε ιδρύσεις σχολείων, που προπαρασκεύασε και επίσπευσε με την παιδεία και το διαφωτισμό των υποδούλων την επανάσταση, διατήρησε το πνεύμα, υποκαίονσα τον έρωτα προς την Ελευθερία και την τάση να μεταπωροσούεται το φως της παιδείας στις επερχόμενες γενεές.

Φαινόμενο μοναδικό οι Ηπειρώτες έμποροι, φιλογενείς και Ευεργέτες.

Από τη φειχτή σπάνιση της στώχειας, με το μόχθο και τη στέρηση, ανέβηκαν τόσο ψηλά κι έγιναν τόσο υαίοι, μορφές σοφών και αγίων, με βαθύτατη τη συνείδηση του ηθικού χρέους και βαθύτατο το ηθικό συναίσθημα στη ζωή.

Σε τούτο το ιστορικό περίγραμμα, σε τούτο το κλίμα της φιλογένειας των εμπόρων και ευεργετών, αναφαίνεται και η μορφή του Αναστασίου Θεοφάνη από την Πρέβεζα.

Με τη φιλοπατρία του και την αίσθηση του χρέους, έρχεται να πληρώσει την έλλειψη διδακτηρίων στη γενέτειρα πόλη.

Φτωχός ξεκίνησε με τα Ηπειρωτικά καρβάνια, για τη μεγάλη Ελλάδα του Βορρά.

Με την εργατικότητα, με τη στέρηση, το πνεύμα της οικονομίας που χαρακτηριζε κάθε Ηπειρώτη, εγκαταστάκεται έμπορος στη Μόσχα, όπου γρήγορα και πριν από την επίσημη εμφάνισή της, μειτάει στο πνεύμα και τους σκοπούς της Φιλικής Εταιρείας.

Με την αρωγή του στην αρχή λειτουργεί στην Πρέβεζα το πρώτο Ελληνικό σχολείο, η Θεοφάνειος Σχολή, το 1803.

Η αρωγή εξασφάλιζε τους μισθούς των δασκάλων και το οίκημα που χραιόμευε για διδακτήριο.

Και πολλές άλλες μικρότερες δωρεές ελεοθετών εμπιστευμένες στην Ιερά Μητρόπολη και στη Δημογεροντία της πόλης, συντηρούσαν και τα άλλα ιδρυθέντα σχολεία μέχρι την απελευθέρωση της πόλης, το 1912 με το τίτλο: *ΕΚΠΑΙΔΕΥ-

ΤΗΡΙΑ ΠΡΕΒΕΖΗΣ. ΘΕΟΦΑΝΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ".

Κατά το 1809 ο Λόρδος Βύρων, περνώντας από την Πρέβεζα, έκανε επίσκεψη στη Θεοφάνειο Σχολή και διάβασε για την εστία αυτή των γραμμάτων 60 δίστηλα.

"Ζητώρηται τη Θεοφανεΐου ταύτη Σχολή ο ασίμνητος Λόρδος Βύρων εξήκοντα δίστηλα, καταλιπών κατά την ενταύθα προτεσσακονταετίας ως έγγιστα περιουσίαν του.". Πρέβεζα 10/22-5-1849."

Τις εθνικές τύχες και δοκιμασίες ακολουθήσαν και οι τύχες της Σχολής και έτσι δεν υπάρχουν σήμερα τα βιβλία. Τους μερικά να σώζονται στο Γυμνάσιο Πρέβεζας.

Κατά το 1814, 11 του Νοέμβρη, συντάσσεται από το Θεοφάνη, ιδιόγραφη η Διαθήκη του με την οποία επίσημα πλέον γίνεται ο ιδρυτής της Θεοφανεΐου Σχολής, με ποσόν 62.450 ρουβλίων, κατατεθειμένων στο Εθνικό Γαζοφυλάκειον της Μόσχας.

"Ίσον απαράλλακτον του πρωτοτύπου της Διαθήκης του Μακαρίου Αναστασίου Θεοφάνους, γεγραμμένη παρ' αυτού εν Μόσχα κατά το 1814 Νοεμβρίου 11.

Εις το όνομα του πατρός και του υιού και του αγίου πνεύματος. Αμήν.

Εν έτει τω σωτηρίω χιλιουστῷ οκτακοσιοστῷ δεκάτῳ τετάρτῳ, μηνός Νοεμβρίου 11 ένδεκα, εγώ ο Αναστάσιος Θεοφάνης, εκ πόλεως Πρεβέζης και εγκάτοικος της Μόσχας, έχοντας θεΐω ελπί τον νουν μου σών και τας φρένας μου υγιείς και τας αισθήσεις μου σπάσας, στοχαζόμενος δια την παρησίαν του θανά-

του και απροόπτου και φοβούμενος μην ήθελε μου συμβεί αιωνιδίως ο θάνατος και ήθελεν μείνει αδιάρητα τα υπάρχοντά μου, δια τούτο αναθέτω την παρούσαν μου εσχάτην διαθήκην ..... εκείνο σπού μοι εχάρισεν η άκρα ευσπλαχνία του παντοδυνάμου θεού εκ των ιδίων μου προς ανάπαυσιν της ταπεινής μου ψυχής .....

Α'. Εν πρώτοις μεν αφήμι πάσι τοις αδελφοίς μου χριστιανοίς την σφειλομένην συγγνώμην, παρακαλών αυτούς εξόλης μου ψυχής και καρδίας ίνα συχωρήσωσι και εμοί τω αμαρτωλώ όσαως άνθρωπος προς αυτούς ήμαρτον.

Β'. Αποκαθιστώ επιτρόπους μου και εκπληρωτάς της παρούσης μου διαθήκης τους πραγματευτάς Γραικούς της Νιζνης, κύριον Αντώνιον Ιωάννου, Θεσσαλονικέα, Μιχαήλ Αγγελού, Σαντοριναίων καθώς και τον κύριον Ιωάννην Μπουγιουκλήν τους οποίους παρακαλώ θερμώς ν' αναδειχθώσι ταύτην μου την επιτροπείαν και να εξακολουθήσωσι μετά φιλαγθου χριστιανικού ζήλου και καθαράς συνειδήσεως όλον εκείνο όπου διορίζω με την παρούσαν μου διαθήκην, εις τους οποίους δίδω κάθε πληρεξουσιότητα δια να εκτελέσωσι εκείνο όπου διορίζω εις την παρούσαν μου διαθήκην, χωρίς να έχωσι να δώσουν λογαριασμόν εις κανένα των συγγενών μου ή τινά άλλον, αλλά όσα ήθελον αποφασίσει, έστωσαν καλώς τελειωμένα."

Γ'. Παρακαλώ τους άνω ειρημένους κύριους Επιτρόπους μου όπως μετά τον θάνατόν μου λάβωσι υπό την εξουσίαν των τα όσα μετρητά ήθελον περισσεύση από

την θανάτῳ μου .....

Παρακαλώ να λάβωσι την φροντίδα να συνάξωσι τα όσα εκ των βερεσιδίων μου ευρεθούν (ως το κατάστιχόν μου διαλαμβάνει) έτι δε να πωληθώσι και ότι σσημικόν και φορέματά μου. ....

Δ'. Αφού δε τα κάμωσι εις μετρητά τους παρακαλώ να στείλωσι εις την πατρίδα τα όσα ακολούθως διορίζω. Τα δε όσα περισσεύσωσι να τα βάλουν εις το εδώ βασιλικόν Ορφανοτροφείον αιωνίως, ο δε τόκος αυτών κατ' έτος να εξαποστέλλεται εις την πατρίδα μου, ίνα πληρώνεται ένας διδάσκαλος δια να διδάσκει Γραμματικά τα πτωχά παιδιά της πατρίδος μου και αν ήθελε περισσεύσει τι από τον μισθόν του να μοιράζεται εις τους μαθητάς του.

Ε'. Δι όλα αυτά όπου διορίζω να δοθούν εις την πατρίδα μου, αφήμι κυρίους Επιτρόπους μου εκεί, τους συγγενείς μου, Αναγνώστην Αδάμ, Πανταζήν Αδάμ, και Σπύρον Τσανόν ..... οτινιες να αγροικούνται μετά των εν Μόσχα επιτρόπων μου και αφού λάβωσι τα μετρητά να τα δώσουν εις τα πρόσωπα και μέρη όπου εφεξής διορίζω, χωρίς τυχόν προσθήκας και αφαιρέσεις δια μίαν και μόνην φοράν.

ΣΤ'. Αφήμι να δώσουν του αδελφού μου Πάνου Γεωργίου Θεοφάνους και υιοός αυτού ρούβλια δύο χιλιάδες Ν. 2000.

Ζ. Αφήμι να δώσουν του υιού της μακαρίτισσας αδελφής μου Χρηστίνας ανάματι Δημητρίου, ή του υιού αυτής ρούβλια διακόσια. Ν. 200.

Η. Αφήμι να δώσουν του πρώτου μου εξαδέλφου Αναγνώστου Δημητρίου Αδάμ

ρούβλια πεντακόσια Ν. 500.

Θ'. Αφήμι εις τας πρώτας μου εξαδέλφους, θυγατέρας του μακαρίτου Ιωάννου Αδάμ, ρούβλια Ν. 200 της κάθε μίας από όσας ήθελε ζουν.

Ι. Αφήμι εις τας εκκλησίας που ετάφησαν οι γονείς μου ρούβλια εξακόσια Ν. 600 δια να αγορασθεί ένας τόπος και το εισόδημα αυτού του τόπου να λάβωσι κατά καιρόν οι εφημέριοι, δια να μνημονεύουν τους γονείς μου και εμένα παντοτινά.

ΙΑ'. Αφήμι να δώσουν εις το όρος του Άθωνος εις την Μονή των Ιβήρων ρούβλια διακόσια Ν. 200.

ΙΒ'. Αφήμι ρούβλια χίλια Ν. 1000 δια να υπανδρεύουν από την συγγενείάν μου ή αν δεν ευρίσκονται εξ αυτής ξένα πτωχά κοράσια.

ΙΓ. Αφήμι να δώσετε εις όσας εκκλησίας ευρίσκονται εις την πατρίδα μου εις την κάθε μίαν από ρούβλια δέκα Ν. 10.

ΙΔ. Αφήμι ρούβλια χίλια Ν. 1000, δια να αγοράσωσι εν οσπίτιον να κατοικεί ο διδάσκαλος σπού διορίζω να διδάσκει τα Γραμματικά.

ΙΕ. Ταύτην μου την Διαθήκην κυρίαν και βεβαίαν βούλωσι είναι επί παντός δικαστηρίου και πάσης εξουσίας, ο δε επιχειρών αυτήν ανατρέπει δώση λόγον εν ημέρα κρίσεως τω απροσπολήπτω κριτή και τας απός έξει των Αγίων Τριακοσίων δέκα και οκτώ Θεοφώνων πατέρων. Διο αυτή χειρά τη εμή εβεβαιώθη και με την ιδίαν μου βούλαν επεκυρώθη.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΕΩΡΓ. ΘΕΟΦΑΝΗΣ
Αντίγραφον της Διαθήκης εκ του εις

τα Αρχεία της Ιεράς Μητροπόλεως Νικοπόλεως και Πρεβέζης υπάρχοντος χειρογράφου.

Λόγαι πρόνοιας και σύνεσης δεν επέτρεψαν την ίδρυση της Θεοφανείου Σχολής αμέσως μετά την εκδήλωση της επιθυμίας και της χορηγίας του Θεοφάνη.

Ο Αλής είχε καταλάβει την Πρέβεζα το 1798. Κατέσφαξε τη Γαλλική φρουρά της πόλης και τον πληθυσμό της. Όσοι απέμειναν ξεριζωμένοι έφυγαν στην απέναντι Αιτωλική γη. Οι περιουσίες των έπεσαν στα χέρια του Αλή.

Συνετοί και μυαλωμένοι πατριώτες, που αποτέλεσαν τη Δημογεροντία της πόλης, μόλις και πάλι άρχισε ο εποικισμός και η επάνοδος στην πόλη, συσπειρωμένοι γύρω από τη Μητρόπολη, με σθένος και δραστηριότητα εργάσθηκαν για να προσπείσουν τα συμφέροντα της Χριστιανικής Κοινότητας από την αρπαχτική διάθεση του Αλή, να διατηρήσουν αλώβητα τα εκκλησιαστικά προνόμια και την εκκλησιαστική περιουσία, να διατηρήσουν την Παιδεία, τη θρησκεία και το Εθνικό αίσθημα των κατοίκων.

Ανδρέας Κονεμένος, Αναστάσιος Γερογιάννης, Ιωάννης Γκενοβέλης, (δισκίρις του Αλή Πασά) Κωνσταντίνος Λευκαδίτης, Γεώργιος Μπάλκος, Απόστολος Βαρζέλης, Σπυρίδων Καραμάνης, Αθανάσιος Μάνος, Κ. Κακαμπίνης και άλλοι πολλοί, είναι φυσιογνωμίες επιφανών της πόλης που εργάστηκαν σκληρά στην περίστασή τους για τον Εθνικό σκοπό, τη θρησκεία, τη Παιδεία και το Εθνικό αίσθημα.

Ο Ιωάννης Γκενοβέλης γνωρίζοντας το

κληροδότημα του Αναστασίου Θεοφάνη στη Πάσα, αλλά και τις διαθέσεις του Αλή για την αρπαγή του, διδάσκει το κληροδότημα, αφού κρουά από τον Αλή συνεννοήθηκε με τους εκτελεστές του κληροδοτήματος και ανάστειλε την εκτέλεση του σκοπού μέχρι του θανάτου του Αλή Πασά.

Ύστερα απ' το θάνατο του Αλή με τα χρήματα του Θεοφάνη που τμηματικά έρχονταν στην Πρέβεζα, κτίσθηκε και λειτουργήσε η Θεοφανείος Σχολή που παρέσχε ανεκτίμητες υπηρεσίες στην πατρίδα.

Σαν χρόνος ανέγερσης αναφέρεται το 1825, το 1836-1837, το 1844.

Όπως σε συνέχεια οι χρονολογίες αυτές αναφέρονται στην αρχή και στην αποπεράτωση του Διδακτηρίου.

Βίαιои πολεμικοί, πολιτικοί κλυδωνισμοί που άλλαξαν τις τύχες του κόσμου διάκοσαν την εξακολούθηση των εμβασμάτων του κληροδοτήματος από το 1850.

Τα χαγιάτσια και οι περίβολοι των εκκλησιών από το 1718 και εδάθε αποτελούσαν τα πρώτα σχολεία στην πόλη της Πρέβεζας και οι ενορίες των εκκλησιών της, συντηρούσαν και πλήρωναν τους δασκάλους.

Ο Κωνσταντίνος Καραπάνος, από την Αιτωλία, ο Παναγιώτης Αραβαντινός από την Πάργα, που αναδείχτηκε αργότερα ιστορικός συγγραφέας, αναφέρονται μεταξύ των πρώτων διδασκάλων της Πρέβεζας.

Η Θεοφανείος Σχολή και η χορηγία του Θεοφάνη ήθε να πληρώσει το μεγάλο κε-

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΠΡΕΒΕΖΗΣ ΘΕΟΦΑΝΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

Αριθ. 111.

Ο Γιάννης Γκενοβέλης υφής της Δ' τάξεως Υποκόμιστος

Αποστολικός άνωτατος τὸ ἐν τῇ πόλει τῆς Πρεβέζης καὶ Ἐπαρχίας τῆς Ἰωνίου

Καταστάσας τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς πόλεως τῆς Πρεβέζης καὶ Ἐπαρχίας τῆς Ἰωνίου

Ἐκδόσας τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς πόλεως τῆς Πρεβέζης καὶ Ἐπαρχίας τῆς Ἰωνίου

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Καταστάσας τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς πόλεως τῆς Πρεβέζης καὶ Ἐπαρχίας τῆς Ἰωνίου

νώ και να δημιουργήσει κλίμα έφεσης προς τα γράμματα.

Δύο διδάσκαλοι δίδασκαν στη Θεοφάνειο. Ο ένας στο Ισόγειο, το Δημοτικό, ο άλλος στον πρώτο όροφο, το Ελληνικό. Πρώτος αναφέρεται ότι δίδασκε στη Θεοφάνειο ο Σακελάρης από το Ζαγόρι, μετά ο Χρ. Γερογιάννης πολλά χρόνια και από το 1865 ολόκληρα 40 χρόνια δίδασκε ο σπουδασμένος φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, ο Ιωάννης Παχούμης. Με τη συγκρότησή του, τη σοφία του, την αφοσίωσή του στην παιδεία και το κύρος του, ζωντανεύει την έννοια του μεγάλου διδασκάλου του Γένους. Η πόλη της Πρέβεζας ευγνώμονα διατηρεί τη μνήμη του με τ' όνομά του σ' ένα της δρόμου δίπλα στη Θεοφάνειο.

Φ. Δημόρατος, Μαυροκέφαλος, Τούμπας, Μανούσος, Ν. Πρωτοπαπιάς, Απ. Μπιτζιλέκης και Ν. Μπιτζιλέκης δίδασκαν στη Θεοφάνειο.

Σταματώ στους επιζώντες.

Δεν υπάρχει η εικόνα του Θεοφάνους στη Σχολή. Και δεν υπάρχει η προτομή του.

Μια επίμονη έρευνα μεταξύ των οικογενειών που φέρουν την επωνυμία Αδάμ στην Πρέβεζα και αναφέρονται στη Διαθήκη σαν συγγενείς του Θεοφάνους δεν απόδωσε τίποτα.

Σύζεται στη Σχολή σταλμένη από τον Θεοφάνη από τη Μόσχα μια μεγάλη εικόνα του Παντοκράτορα.

Από την ίδρυση και λειτουργία της Θεοφανείου Σχολής και συνέχεια με την ίδρυση του Παρθενωγαυγείου της πόλης το 1860 και ημιγυμνασίου, μέχρι των Βαλ-

κανικών πολέμων του 1912-1913 ψάλλονταν από τους μαθητές η προσευχή:

Το κλεινόν όνομά σου Θεοφάνη γεγραμμένον εις πάσας σελίδας με στεφάνους τιμής και ευκλείας αμαράντους, θα μένη αγαστόν.

Στο κτίριο της Θεοφανείου Σχολής που ριζικά επισκευάστηκε με αφαίρεση των ξύλινων πατωμάτων του το 1959 στεγάζονταν μέχρι και του 1965 το Α' Δημοτικό Σχολείο Πρέβεζας (Θεοφάνειος Σχολή) με 500 μαθητές:

Με τους πόρους του, πόρους προερχόμενους από το μερίδιο της διασυνθείσας περιουσίας της Χριστιανικής Κοινότητας κατά την Τουρκοκρατία, η οποία κατά το 1932 είχε μεταβιβασθεί στα τέσσερα σχολεία της Πρέβεζας, αγοράσθηκε νέο οικοπέδο και με δαπάνη του Δημοσίου κτίσθηκε νέο διδακτήριο του Α' Δημοτικού Σχολείου Πρέβεζας.

Αλλά από ανεπάρκεια χώρου στο νέο διδακτήριο εξακολουθούσε ακόμη να λειτουργεί η Θεοφάνειος με τρία τμήματα, τάξεις του Α' Δημοτικού Σχολείου και με αίθουσα θεάτρου, γιορτών και διαλέξεων στο Ισόγειο της μέχρι το 1983.

Με δεδομένα τη θέση της Θεοφανείου Σχολής, στο κέντρο της πόλης, την τεχνική και μελετημένη αξιοποίηση του χώρου της το Θεοφάνειο αυτό ίδρυμα μπορεί ν' αποβεί για την πόλη της Πρέβεζας ίδρυμα επιμελέστατο για τους σκοπούς της Παιδείας.

"Υποτροφίες σπουδών Αναστασίου Θεοφάνους."

Δεν προχωρώ αυτή τη στιγμή περισσότερο.

"Το τιμόν τους αγαθούς πατριών τη Ελλάδι.

Εάν η φιλοπατρία και η φιλογένεια και η ευεργεσία και πάσα άλλη αρετή έχουν πατρίδα την Ελλάδα και η ευγνωμοσύνη και η τιμή προς τους ευεργέτας την Ελ-

λάδα έχουν πατρίδα.

Μέτρα του Ιστορικού Μεγαλείου λαών και Ανδρών αποτελούν οι αγώνες για την πνευματική πρόοδο της ανθρωπότητας.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΠΑΝΟΥΣΗΣ

Κύριε Κώστα Κακαμίνη!

*Παραγγίλα ε' αγοράσεται σελή η σέλη υσολόγου
μεταξή η' διοχίην έφηνικιού Έχρησά γρόσα Νικησι
υσολόγου, Ιεραξή υσολόγου υσολόγου
α' έφηνικιού υσολόγου 30, Πάνον Σερμιτζέλην
15, Σταυρίνη Μακάντζου γρόσα 15, Κων. Ζύβου
γρόσα 10, Σταυρίνη 10, α' έφηνικιού υσολόγου.*

Περίοδος η' σέλη α' έφηνικιού 1853

*Απ. Δημόρατος
Απ. Μανούσος*

*Απ. Κων. Ζύβου
Απ. Σταυρίνη*

Απ' το στομικό Αρχείο του κ. Κώστα Φίλου, μας δόθηκε κείμενο της τότε Επιτροπής χορήγησης υποτροφιών σε μαθητές της Θεοφανείου Σχολής.

Δημοσιεύουμε το πρωτότυπο και την καθαρή γραφή του.

Βεβαί τον ευχαριστούμε.

Κύριε Κώστα Κακαμίνη
τουίσα της Θεοφανείου Σχολής!

Παρακαλέισθε να πληρώσετε προς τους πέντε υποτρόφους μαθητές της Θεοφανείου Ελληνικής Σχολής γρόσα τουρκικά εβδομήντα, δηλαδή προς τον, Δημήτριον και Αναστάσιον αδελφούς Παπαγρίπην γρόσα 30, Πάνον Σερμιτζέλην γρόσα 15, Σταυρίνην Μακάντζου γρόσα 15, και Κωνσταν. Τζέσον γρόσα 10, λαμβάναντες το ανήκον υποληπτικόν. Πρέβεζα την πρώτη Αυγούστου 1853

Οι Εκτάροποι:

Αγίου Νικολάου Αγίου Χαράλαμπος
Αθ. Αθανασίου Ηλ. Καρπούλου
Αγίου Αθανασίου
Αθαν. Συναίσις.

Ελάβομεν τα όμοθεν ευγνωμοσύναντες.
Δημήτριος Παπαγιάννης
Αναστάσιος Παπαγιάννης
Κων/νος Τζέσσος
Σταυρίνης Μακάντζος
Παν. Σερμιτζέλης.

ΥΓΡΑ ΜΙΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΛΟΥΡΟ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΡΕΛΛΗ

πό μικρός αγάπησα τη λίμνη του Βιρού, ακύμαντη, ήσυχη, αρυτίδυτη, διαυγέστατη και βαθερή, γαλαζωμένη να ξεχύνει ποταμίσσιους κρουνοούς αφρισμένους και βαυερούς στο υδάτινο κορμί του Λούρου που τον θρέφει σα μόνα χρονικής κι αστείρευτα. Ποταμό-λίμνη αρχόντισσα δεν φανερώνει αδυνάτισμα της στάθμης στην πλούσια εκρόη της.

Δασκαλεύοντας στο Τέρροβο και κατεβαίνοντας για τ' αυτοκίνητο στο "Χάνι Τερόβου" τόχα τόμμα, ένα φυσιολατρικό προσκύνημα να δίνω, στο κρυσταλλίνο ξεκίνημα του κυανωμένου μεθυστού της φυγής, θαυμαστής στην κύρια πηγή.

Νέρινες εισροές ακόμα από τη Δωδονιακή κοιλάδα, από τα ριζά του Τομάρου. Σμίξη κι από τα νερά των Πέντε Πηγαδιών και το ορητικό ρεύμα της Λέλοβας. Αναβουσιές επιπλέον χειμαρρώδης ο 'Αι Γιώργης, όπου και η ραμαϊκή νέφουρα που υδροδοτούσε την αρχαία Νι-

κόπολη.

Για τα μαντάνια και τις νεροτριβιές, σαν βρισκόμουνα ανήλικος θεατής, άκουγα που μολογούσαν πολλά οι μυλωνάδες. Ένα όμως μούκανε εντύπωση. Πως τα νερά Βιρού και 'Αι-Γιώργη Φιλιππιάδας έρχονται υπόγεια από τη Λίμνη των Γιαννίνων και καμάρνα και χαιρόμουνα τότε για τους τρεχούμενους θησαυρούς της Παιβώτιδας, δωρισμένους από τη λιμνίσια στατικότητα στην κίνηση της ποταμίσσιας ροής.

Μια ρευστή πορεία ογδόντα χιλιομέτρων διατρέχει ο Λούρος από φαράγγια και κλεισούρες, βουνοποριές και ρεματιές. Όλα υφαιποποιούν την ποταμιά, τα σκηνικά της, με τούτο το καθαρίο ανάβουσα που στέκεται των παρόχθιων χωριών τρανή ευλογία του θεού και της φύσης.

Και κυλούνε τα νερά σείγαστα, πότε αλόαρο στο νεροκύλισμα και πότε αμίλητα στη σιγανή λιτανεία των. Και κυλούν ιστορία και θρύλοι, γενιές κι ε-

ποχές γεγονότα και πόλεμοι με ξένες φυλές. Αδιάκοπο το διάβα του Λούρου προς τα κάτω, πάντα μπροστά, απισαγύριστο τα νερά, τραβούνε επίμονα στο σκοπό, στο τέρμα, στη λυτρωτική διέξοδο, στο θαλασσινό αγκάλιασμα.

Στο δρομολογιά του το ποταμίσιο φάρωμα στις κατεβασιές-λαχάνιασμα δικό του-αφήνει αποθέσεις τις προσχώσεις λιπαρές και πολύκαρπες. Έρημο το ποτάμι στο πέρασμά του, με απαλό χαιδεύτη την υγραμένη αύρα πάνω του αιθεριμένη. Πολλοί τον αποκαλούν "Βουβά". Παλιότερα ώρωπό τον ονομάτιζαν και Ο-ρούρο, γιατί ρέει από το όρος της Ολύτσιας και τα βουνά της Μανωλιάσας.

Μου άρεσε το γέλιο των νερών καινοητευόμουν παιδάκι. Με έβελγε ν' αφήνω βαρκούλες φορτωμένες όνειρα και προσδοκίες, ν' αφήνω κουτιά και να φεύγουν, να προχωρούν στον άγνωστο για

μένα κόσμο, λικνιστά στις θάλασσας το συνάντημα. Γλυκαμένο νερό σε άμεση γνωριμία με την αμυρμένη απλωσιά, στις εκβολές, στο δέλτα, στον όρμα της Βαλαύρας.

Σε ταξιδεμούς φεύγει το αυτοκίνητο συντροφιαστό μαζί με το ποτάμι. Και στη μορφή του αόρατο το ονειροπολικό χάδι, η διδαχή της προώθησης της υγρής θεότητας στην άχνα της πνοής. Ανάμεσα σε ξητικά και νόμφες ο νεροκυλισμός. Υδροδρομος ανεπίστροφος, οδικό κατάστρωμα παράλληλα-σα σταθερή, μόνιμη κοίτη σχημάτων-σ' αμόραση κι αντίστροφη φορά, στις πλαγιές μικρά ρυάκια, ανάβρες σύριζες, μικρές ομορφιές στα μεγάλα κάλλη τ' αζετίμητα του Λούρου. Τα μυστικά των ριζοβουνών μιλούν με χαριτωμένα κεφαλόβουσα, στην κοίτη σαν βρεθούν λευτερωμένα.

Πόσοι αιώνες διάβηκαν, πόσες γενιές

Ο Λούρος ΒΔ του κάστρου των Ρυγών (Άποψη από την έκροπηλη)

δεν πήραν για επιβίωση πολύτιμο βοηθό το νερό του, πόσα μάτια δεν σκλαβώθηκαν στη ζαφειρένια ρευστασύνη. Πόσοι άνθρωποι εποχών και ζωντανά κι αγρίμια και χωραφιές και λιβάδια δεν τον λάτρεψαν θεό τον ποταμό τους και αυτήρα τους.

Μέσα στη χαράδρα ως το φρόγγα, αφιγμένο το ποταμίσιο σώμα, μ' αγυγιάς αίσθημα, με τη βοή και την υγρασία συνουδούς, βαθιά στην ερημιά η γαλήνη νοτισμένη, ημερεύει την καρδιά και την μαγεύει των πλατανίστων σύδεντρων ελπιδοφόρα παραποτάμια παρουσία.

Πριν ξεχυθεί στον κάμπο το διάφανο και επιβλητικό μεγαλείο, συντροφιά του τα πλατόνια, αγριομυγαλιές, δασικά και θάμνοι. Πράσινη προστασία που βαστά νεροσυρμές, κατολισθήσεις που κλέβουν τη διαύγεια με θαλονέρια.

Τον φυλάει τον Λούρο η απολιθωμένη ορεινή αιωνιότητα, όγκοι βράχων σ' απότομη κλίση, λίθινα σχήματα-κάδρα της γης-ασάλευτα παραστέκουν φρουροί και προμηθευτές του άχραμου γάλακτος των σπλάχνων των. Ορθωμένη η πέτρινη στεριοσύνη, για να μη χάνει τον ποτάμιο δρόμο ο Λούρος. Μετουσιωμένη η αρρενοπότητα του ηπειρωτικού τοπίου τον οδηγεί στη μοίρα του.

"Πλατανάκια": Ακροποταμιά μετά το Τέροβο. Κορμοί τρυφερά φιλημένοι στα νερά, κορμοί παράμερα της όχθης, χαρίζουν δροσιές και ίσκιους. Εκεί ο ρεμβασμός σκλαβώνει σκέψεις και αισθαντικότητα, σαν ο φλοίσβος ναουρίζει το περιβάλλον και μας. Την εξουλίω αυτή την τοποθεσία των παιδικών

χρόνων, σε πρωτομαγιάτικες και θερινές εξορμήσεις. Καλοτάξιδα ευχόμενα στα φύλλα που πέφτανε θυσιά για διάνυση μακρινής απόστασης. Και το χινόπωρο περνώντας, χάσμα των ματιών των πλαταμώνων το υχρό πανηγύρι.

Παρακάτω γέννημά του η λίμνη του Λούρου, τεχνητή, που τροφοδοτεί το υδραλεκτρικό εργοστάσιο και στοιχειό πληγμένο το νερό στις τουρμπίνες αφήνει αφρούς από ύψος 58 μέτρων. Το νερό υποκόπτει, αιχμαλωτίζεται για λίγο παλασμένο στα τεχνικά έργα.

Κι ύστερα ζωντανεύει η καμπύσια έκταση, ποτισμένη και θαλερή, της Φιλιππιάδας, της Άρτας, της Πρέβεζας. Γόνιμη υγραμάνα, θρέφτρα του εδάφους της Ηπείρου.

Περνά κατάγει από το Κάστρο των Ρυγών όπου λαίμαργα το τυλίγει στον πλημμορισμό, μ' αφροδεμένα σταφάνια και στάσιμα, ύποπτα νερά. Παλιά, προπολεμικά θυμίσαι τον αποκλεισμό του. Όλα σκεφτικά καθρεφτισμένα στο απλωμένο μυστήριο συμμαχίας νερών και τειχών. Εκεί μιλήματα ψυχών, σκιές δέντρων, πνοές θροισματα, κάποιος βαθύς καλερυσμός της σκέψης μας, σύνθετος ύμνος όλα ταύτα στην αρχαίοπολη του Βουχετίου.

Στοιχειωμένο, λες θυρούσα το φρούριο των Ηλείων, που παλλοί εχθροί το μόλεσαν με την πρόσκαιρη κατάκτηση και το κατήνησαν λαβωμένο γίγαντα να θρηνεί την πύση του στη μοναξιά μα βαστά και τώρα την περηφάνια του στην κολπωμένη σημαία, στο ναό, στις γκρεμισμένες επάλξεις.

Παρακάτω η κωμόπολη του Λούρου. Από κει ως τις εκβολές 18 χιλιάμετρα πλωτός. Ακόμα και ο Αθηνασιός τον διέπλευσε, ανάμεσα από καλαμιές και υδρόχαρα

ουτά που τυλίγουν τη μυστηριακή αυτή οντότητα, το θρεσάρι ποταμό, μέσα στην σβάνατη ζωή της στέλειωτης διάρκειας.

Χαρά όθε κυλάς,
χλωρό ότ' αγγίζεις,
αλλάζεις μορφές,
στόν ήλιο γελᾷς.
Σε βουνοκορφές
και πλάγι' συναβλύζεις
και φέρνεις παντου
ελπίδες κρυφές.

Και γίνεσαι φῶς,
τρανό αξινάρι,
τιτάλο κορμί
και πλούτος σωστός.
Σε κάθε στιγμή
ζητούμε σου χάρη,
να δώσεις ζωή,
να κόψεις ορμή.

Φαντάζεις τρανό
σαν σμίγεις με τ' άλλα
η πνοή σου εντολή
για τον ουρανό.
Η αφή σου φιλί,
χρυσός κάθε στάλα.
Νερό όθε πας,
ναι' η ώρα η καλή!

Τό νερό

Ανάσα της γης,
του σύννεφου δάκρυ,
των φύλλων δροσιά,
ζωή της πηγής'
η ακινησιά
σε σέπει άκρη σ' άκρη
κι' εισ' ίδιο θεριό
στην κατεβασιά.

Άννα Παπαδόββα-Ντουσίσα

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΕΝΟΒΕΛΗΣ
Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΒΑΣΙΛΑ

Απ' τ' αρχεία της εφημερίδας «ΑΓΩΝ» Πρέβεζας (1955-1972) δημοσιεύουμε κείμενο του αείμνηστου Γυμνασιάρχη Ηλία Βασιλά σχετικό με τον πρώτο Έπαρχο Αθηνών, Πρεβεζιάνο Ιωάννη Γκενοβέλη. Το παρακάτω κείμενο μας δόθηκε απ' το γιό του μακαρίτη δημοσιογράφου Γιάννη Τάλλαρο, Γιώργο Τάλλαρο και το παραθέτουμε αυτούσιο.

Η οικογένεια Γκενοβέλη είναι Ιταλικής καταγωγής. Ο αρχηγός ταύτης εγκατεστάθη στην Πρέβεζα από των Βενετών μετά τον Βενετοτουρκικόν πόλεμον (1714-1718), όπου τους προσέφερε στρατιωτικές εκδουλεύσεις, εις αμοιβήν των οποίων η Βενετία του εξεχώρησε γαίας εις τις θέσας "Μπάλυτες" εις την είσοδον της πόλεως, έξω από την τάφρον και αλλαχού. Ανήκει εις τα πρώτα σπίτια, όπως τα λέγουν οι συμπατριώτες μου. Σύντομα όμως εξελληνίσθη τελείως η οικογένεια αυτή ελθοῦσα εις επικοινωνίαν με τους ορθόδοξους Τζωρτζήδες, καπετανέους από την Ύδρα και τους

Βερζέληδες από το Ξηρόμερο που κατόκησαν εις την Πρέβεζαν προ του 1821. Η ιστορία της Ηπείρου αναφέρει δύο Γκενοβέληδες. Ο ένας είναι ο Νικόλαος που εχρημάτισε τελώνης του τελωνείου του Αλή πασά εις Σαλαγόραν, προτού αυτός καταλάβη την Πρέβεζαν (1798). Ήτο πολλάκις τροφοδότης και προμηθευτής στρατιωτικών εφοδίων και ζωοτροφιών του στρατού του Αλή πασά των Ιωαννίνων. Ο τύραννος τον εκτιμούσε και τον υπελλήματο πολύ. Είχε κάμει πολλά πλούτη από τους μύλους και τους ελαιώνας και τα ελαιοτριβεία του.

Το σπίτι του Γκενοβέλη ήτο το ίδιο σπίτι του Κωνσταντ. Τζωρτζή, κατα-

στραφέν από Ιταλικόν αεροβουβαρδιισμόν το 1941. Είχε ελιές, που σήμερα είναι υποζύεις εις θέσιν "Μπάλυτες". Άλλες ελιές εις θέσιν Άγιος Γεώργιος. Ο μύλος του Κων. Τζωρτζή εις την Μεσιανή Πόρτα και ο άλλος εις το Άκτιον ήσαν του Γκενοβέλη παλαιότερον και έπειτα του Βερζέλη, συγγενούς του. Ο Σερραφείμ Βυζάντιος εις το γνωστόν του δοκίμιον κλπ. γράφει ότι η οικία του Νικολάου Γκενοβέλη έκειτο όπου ήτο ο σταθμός αυτοκινήτων δια τα Γιάννινα, κοντά στην παραλία, απέναντι από τα λιμενικά αποχωρητήρια και ότι την αγοράσαν το 1868 οι καθολικοί της πόλεως μας και την έκοραν ναόν και σχολείον της ιταλικής και γαλλικής γλώσσης και της καθολικής προπαγάνδας.

Ο άλλος Γκενοβέλης, ο Ιωάννης, προ της επανάστασης, αποκτήσας ευρείαν μόρφωσιν εις Κέρκυραν και Παβίαν εβουθούσε τον πατέρα του εις το τελωνείον και τα κτήματα. Όταν συνεστήθη δι' ενεργειών του περιφήμου Αριστείδου Παπά, αποστόλου της Φιλικής Εταιρείας, τμήμα ταύτης εις την Πρέβεζαν, ο Ιωάν. Γκενοβέλης εμυθή εις αυτήν. Άλλα μέλη ταύτης ήσαν ο Αναστάσιος Γερογιάννης, ο Μαμάτης, ο Λουρόπουλος ή Μαρτίνοσ από τους Παζούς εγκατασταθείς εις Πρέβεζαν, ο Δίπλας, ο Γκινάκας. Εις την οικίαν του Ιωάν. Γκενοβέλη εις την Πρέβεζαν έγινε η περίφημη συνάντησις και συνομιλία του Ιωάν. Παπαρηγοπούλου διερμηνέως του Ρωσικού προξενείου των Πατρών με τον Τύραννον ολίγον προ της μεγάλης εξεγέρσεως. Την συνάντησιν ταύτην την εμαγείρευσαν από κοινού ο γενικός Πρόξενος της Ρωσίας εις τας Πάτρας Ιωάννης Βλασσόπουλος.

Ιθακίσιος, ο Ιωάν. Παπαρηγόπουλος και ο Αρχιεπίσκοπος Πατρών Γερμανός.

Ας τα εξηγήσωμε πως έγιναν τα πράγματα, γιατί η συνομιλία αυτή σημαίνει χωρίς υπερβολή την μεγάλη ώρα του λερού αγώνος. Ο Αλή πασάς είχε μόθει τα της Φιλικής Εταιρείας και μέσας άκρες τους σκοπούς της. Πιστεύον όμως ότι θα εξυπηρετούσαν οι Έλληνες καπεταναίοι, που είχε στην υπηρεσία του και οι υπουρνοί και υπάλληλοί του Κώστας Γραμματικός (Δημόρατος), Αλέξης Νούτσος, Γκενοβέλης κλπ. και τους ιδικούς του δια την ανεξαρτησίαν του από την Υψηλήν Πύλην σκοπούς, ανείχετο ή έκαμε στραβά μάτια.

Η Φιλική Εταιρεία έπρεπε να εξασφαλίση την οικειοποίησιν ή την ουδετερότητα του ισχυρού Σατράπου της Ηπείρου πριν προβή εις το μεγάλο τόλμημα.

Εστάλη λοιπόν από την Πάτρα, απεσταλμένος δήθεν επίσημος του Ρώσου γεν. προξένου, εις τον Αλή πασά ο Ιωάν. Παπαρηγόπουλος φέρονν δήθεν εις πτόν προτάσεις συμμαχίας και συνεργασίας κατά της Σουλτανικής Αρχής.

Πρόσχημα του ταξιδίου του Παπαρηγοπούλου εις Ήπειρον ήτο να απαιτήσῃ από τον Αλή πασά την άρσιν της καταστροφής των 100.000 γρασίων του κληροδοτήματος Καπλάνη που είχε κατατεθεί εις ρωσικήν Τρόπεζαν και είχε μεταβιβάσῃ εις Ιωάννινα δια την ίδρυσιν σχολείου. Πραγματικώς σκοπός όμως του ταξιδίου ήταν ή να πείσουν τον τύραννον να συνεργασθῃ με τους Έλληνας εισκρίαν από κοινού δρόσιν κατά της Τουρκίας ή εάν αυτός εδίσταζε να τον παρακινήσουν να τον πείσουν ότι σφεύκτως και αμέσως ο ρωσικός στρατός θα εισέ-

βαλεν εις τας παραδουναβίους χώρας δια να τον ενισχύση. Η συνάντησις έγινε κρυφά και μυστικά εις Πρέβεζαν, χωρίς να πάρουν είδησιν για τον σκοπόν του ταξιδιού οι άλλοι πράκτορες και κατάσκοποι εις Πάτρας και Πρέβεζαν, οι οποίοι παρεκολούθουν άγρυπνα τας κινήσεις του ρωσικού πρακτορείου. Νύκτα κατέβηκε εις Πρέβεζαν ο αστράτης ειδοποιηθείς ότι τον ζητά επειγόντως ο Ρώσος δραγουμάνος.

Η μεγαλύτερα επιτυχία της φιλικής Εταιρείας ήτο η κήρυξις του πολέμου του Αλή πασά κατά της Υψηλής Πύλης.

Αυτά έγιναν ένα χρόνο προ του 1820. Μόλις ο Τύραννος εκρούχθη φερμανλής (δηλ. αποστάτης) δια των ενεργειών του Γάλλου Πρεσβευτού εις Κωνσταντινούπολιν Σεβασιανί και του Πασόμπεη, ασπόνδων εχθρών του τυράννου, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης εισέβαλεν εις τας Παραδουναβίους ηγεμονίας. Τούτο μωβών ο Αλής το επίστευσε ως πραγματοποιήσασιν και εφαρμογήν των συμφωνιών της Πρεβέζης και ανέκραξε πλήρησ χαράς "Αφερήν ορέ Παπαρηγόπουλε δεν με γέλασες".

Ολίγον είναι γνωστόν ότι και ο Ιγνάντιος τέως επίσκοπος Ουγγροβλαχίας και Άρτης είχε γράψει εις τον τύραννον παρακινών αυτόν να γίνη Χριστιανός και από κοινού Έλληνες και Αλβανοί να πολεμήσουν την Τουρκιά και να τον στήσουν βασιλέα εις Κωνσταντινούπολιν.

Όταν μετά την αποτυχίαν του κινήματος του Υψηλάντη, ο ελληνικός αγών συνεχίσθη εις τον Μωριά και Ρούμελη δια την Μεγάλην Ιδέαν, ο Αλή πασάς μωβών την εξέληξιν αυτήν ανέκραξε κατηγορητικώς "Ανάθεμά σε άτιμε Παπα-

ρηγόπουλε. Με κορόιδεύεις".

Ο Γκενοβέλης μετά την καταστροφήν του Αλή πασά από τον Χουραΐτ, φοβηθείς ήλθεν εις την Ρούμελην και τον Μωριά ακολουθήσας τον Ιωάννην Κωλέτην, μετά του οποίου συνεδέετο δια στενής φιλίας. Η Συνέλευσις του Άστρους με ενέργειες του Κωλέτη τον διώρισε έπαρχον Αθηνών, τότε που φρούραρχος εις το Κάστρο ήτο ο Ιωάν. Γκούρας.

Παραθέτω το συστατικόν γράμμα του Κωλέτη προς τον Γκούρα.

"Φίλε και αδελφέ,

Ο ευγενέστατος Κύριος Ιωάννης Γκενοβέλης εψηφίσθη έπαρχος Αθηνών. Είναι φίλος μου καθ' όλην την έκτασιν είναι επομένως και φίλος σου"

"Έχε λοιπόν δι' αυτόν την ιδίαν φιλιαν, όπου είχες εις εμένα. Δώσαι την ιδίαν όπου έδωσας εις εμέ πίστιν και στοχάσου τον άλλον Κωλέτην. Συμβούλευέ τον εις όσα κρίνης συμφέροντα εις την Πατρίδα δια να φανής αρεστός εις τους παρά του ίδιου διοικουμένους και είμαι βέβαιος ότι θέλεις έχει την ευγνωμοσύνην του και είμαι φίλος σου

Ιωάννης Κωλέτης"

τη 2 Ιουνίου 1825

"Από τα έγγραφα του στρατηγού Γκούρα, Αθηναϊκών Αρχείων Ιωάν. Βλαχογιάννη σελ. 462 έτος 1901". Το ότι ανέλαβε το επαρχείον Αθηνών, το πληροφοροόμεθα από το ημερολόγιον του Δ. Χριστίδη γραμματέως του Καραϊσκάκη και γερουσιασταού, δημοσιευόμενον εις τον ίδιον τόμον 2 Φεβρουαρίου 1826 "Ανεχωρήσαμε από Σαλαμίνα δι' Αθήνας με τον Λούκα Πύρρου και λοιπούς πλη-

ρεζουαίους, επήγαμε εις το Επαρχείον. Ο κύριος Γκενοβέλης μας εδέχθη με σαγκόδε φρέδο (= ψυχρότητα). Εκράξαμε τον Δημητράκη Σαλωνιτίδη όστις ευχαρίστως μας ετράβηξεν εις το σπίτι του και μας εδείξησεν ο ίδιος. Επήγαμε το βράδυ και ιμιλήσαμε με τον Έπαρχον".

Από την σελίδα 8 του αυτού ημερολογίου μανθάνομεν ότι ο Χρηστίδης, ο Λάμπρος Νάκος, πρόκριτος των Αθηνών καταφέροντο εναντίον του αχαριστίστου και βαρβάρου τρόπου των Κουντουριωτών και του πατριαστικού πνεύματος του Μαυροκορδάτου, και "ότι αφεύκτως πρέπει να βάλωμεν εις τα πράγματα τον Υψηλάντην".

"Ήτο λοιπόν ο Ιωάννης Γκενοβέλης θιασώτης και υποστηρικτής του Δ. Υψηλάντου εις την εποχήν του εμφυλίου πολέμου (1824-25, 16).

"Όταν ο Γερακάρης κήρυξε της Δημοκρατίας, συνέπτυξε με τους Μακρυγιάννην, Ψύλλα και Στάμον Σεραφείμ, μυστικήν οργάνωσιν "συγκειμένην από χαμηλά και μικρά υποκείμενα με σκοπόν να θανατώσουν εις Αθήνας τους άρχοντας και μεγάλους καπεταναίους" το επληροορήθη ο Γκενοβέλης και την απευνέθεσε, άνευ διώξεων ειδοποιήσας τον Γκούραν.

Η μυστική αυτή εταιρεία απέβλεπεν εις την προπαγόνδιον των δημοκρατικών αρχών και την εγκαθίδρουσιν της αβασιλεύτου Δημοκρατίας.

Ο Γκούρας και ο Γκενοβέλης επήρασαν ζόμενοι από τον Κωλέτην ήσαν θιασώται της Συνταγματικής Μοναρχίας.

Ο Γκενοβέλης εβοήθησε πολύ τον Γκούραν να στρατολογήσῃ άνδρας προς ενί-

σχυσιν της φρουράς του Κάστρου (σελίς 19 του ημερολογίου) και την σχεδιαζομένην υπό τον Καραϊσκάκη και τους Σουλιάτας εκστρατείαν κατά της Ηπείρου. (112-3-1826).

Κατά την τολμηροτάτην επιχειρήσιν εις την "Μπούκαν" της Πρεβέζης, που απέβλεπε εις την απελευθέρωσιν του Κάστρου της Βόνιτσας από την πολιορκία του Κλουταχή Πασά, έλαβε μέρος και ο Γκενοβέλης μαζί με άλλους οπλαρχηγούς. Το κατορθωμα αυτό έγινε εις τας 19 Σεπτεμβρίου 1828 και είναι γνωστό εις τους Πρεβεζιάνους από το Δημοσιέκδοτον τραγούδι "Τον καιρό με τα μίστικα"¹ Αναπαριστάται η επιχειρήσις εις τον αριθ. 21 πίνακα του Μακρυγιάννη, και εκτίθεται εις την αίθουσα του Ζαπείου (Οκτώβριος του 1954).

Ο Γκενοβέλης συνεδέετο δια στενής φιλίας με τον Περαιβόν και τον πολέμαρχον Σουλιάτην Σαράκκον, σύζυγον της αδελφής του Μάρκου Αγγελικής. Τους δύο τελευταίους διώρισε πληρεξουσίους των αρμάτων οι καπεταναίοι της ανατολικής Στερεάς Ελλάδος εις την συνέλευσιν του Άστρους (ημερολόγιον Χρηστίδη 20-3-1826). Πληρεξούσιος των Σουλιατών διορίσθη ο Δαγκλής. Όλοι σχεδόν οι Σουλιάτες υποστήριζαν ως πρόεδρον της διοικήσεως τον Υψηλάντην, ενώ οι Μωραΐτες ήβηλαν να επιβάλουν τον Ζαΐμην.

"Άλλο γράμμα του Γ. Γκενοβέλη, προς τον γενναϊότατον Στρατηγόν κύριον Ιωάννην Γκούραν:

"Σπεύδω να σας ειδοποιήω ότι χτες ήλθον και εγώ εδώ εις το Αμπελάκι. Είδον γράμμα σας προς τον κ. Βλάχον (2) διαλαμβάνον τας ζωτροφίας, τας οποίους ηρώησατε του εχθρού και τους συν-

τροφεύοντας αυτός φονευθέντας τούρκους και είθε ν' ακούω ογλήγορα και την παντελή φθοράν και διόλυσιν του στρατού των.

Είδον προς τούτους να του αναγγέλλετε το φθόσιμον εις Σαλαμίνα του διορισθέντος δια τα εντεύθεν εχθρικού σώματος και μη δυναμένου να εισχωρήση περαιτέρω από τας ελληνικάς δυνάμεις, και δια το πρώτο και δια το δεύτερον του εμποδισμού των εχθρών.

Θθάνοντάς μου ωμίλησα με τους κυρίους δημογέροντας δια να σκεφθώμεν περί τούτου και να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα και προβλέψεις, προλαμβάνοντες παν ενδεχόμενον και απροσδόκητον απεικταίον και ενεκρίθη. Είναι όμως αναγκαίον προ τούτων πάντων να λάβω και της γενναιότητός σας την γνώμην ποία μέτρα κρίνετε κατά το παρόν εύλογα να ληφθούν, καθ' ότι τα αφοράντα την ασφάλειαν και αουράν του τόπου ως καθ' αυτό έργον σας, κανένας εξ ημών δεν ξεύρει καλλίωτερον από την γενναιότητά σας να δώση τε συμβολήν και σχέδιον.

Σας παρακαλώ να μας ειδοποιήτε κάθε ένδοξον κατόρθωμα του στρατοπέδου. Κατά τας τελευταίας ειδήσεις από Πελοπόννησον τα του πολέμου φαίνεται να ήλλαξαν μορφήν και ο εχθρός άρχισε να ατυχή και εκ τούτου ελπίζω εντός ολίγου να μάθωμεν και τον παντελή εξολοθρεμένον.

Αν γνωρίζετε καμίαν υποψίαν δια τους εχθρούς δια τα εδώ, παρακαλώ φανερώσά μας δια να ιδεάσωμεν τους χυριότας να φέρουν τους ζαρεβδες και τα πράγματά τους μέσα, αν κρίνετε προς

τούτους αναγκαίον δια να περάσουν η φαμελιαίς εις Σαλαμίνα έως ότου να περρήσση αυτή η υποψία.

Σας περικλείω και το εσώκλειστον του φίλου μας το οποίον λάβετε το. Ταύτα μένω. Τη 10 Ιουλίου 1825 εν Αθήναις.

Ο αδελφός σας
Γιαννάκης Γενοβέλης*

Ο Σερραφείμ, Αθηναίος πρόκριτος, τη 13 Ιουλίου 1825 γράφει προς τον Γκούραν:

"Ο Ιωάννης Γενοβέλης, ανθυπολοχαγός του Α' της (γραμμής) εδιωρίσθη διευθυντής του Λόχου Εκπαιδεύσεως (του Τυπικού). Ήτο το προζύμι του Σχολείου των Ευελπίδων, εις το οποίον κατατάσσονται τα παιδιά των αγωνιστών ή ένα είδος Σχολής μετεκπαιδεύσεως εις την ευρωπαϊκήν στρατιωτικήν τέχνην των νεαρών αγωνιστών.

Το Τυπικόν ήτο το σώμα των αξιωματικών που κατήρτισε ο Ιωάν. Καποδίστριας εις το οποίον κατετάγησαν, δια να λάβουν στρατιωτικήν ευρωπαϊκήν μόρφωσιν, πολλοί των ενεργεία και αργία παλαιών αγωνιστών στρατιωτικών με διάταγμα της 12 Μαΐου 1830. Παράρτημα του τυπικού ήτο ο λόχος Εκπαιδεύσεως.

Ε χρημάτισε και διοικητής Αστυνόμος της Σπάρτης, διορισθείς επί Καποδίστρια. Και εις την Σπάρτην (εννοεί την Μάνην) το κόμμα των Μαυρομιχαλαίων δυσσαρεστημένον διότι ευνοείτο το κόμμα του Μούρτζινου δεν ευχαριστείτο εις τους διοικητάς τους οποίους διώριζεν η Κυβέρνησις. Αφού απεβλήθη δις ο γέρο (Γιάννης) Γενοβέλης (Ηπειρώτης) ως ο (Γεώργιος) Βαλτινός, ως ερεβίζοντος

τα πνεύματα, την 20 Αυγούστου (1830) εδιωρίσθη ο Ιωάν. Κορκίλιος διοικητής Σπάρτης (δηλ. Μάνης) ως ειδήμων των Σπαρτιατών και ικανώτερος να συμβιβάσση ή αδυνατίση τους Μαυρομιχαλαίους (σημ. Κασσομούλη) εννοεί τους Μανιάτας.

Εις την σελ. 503 "έγγραφο Στρατηγού Γκούρα", δημοσιευόμενα υπό του Ιωάννου Βλαχογιάννη με τον τίτλον "Αθηναϊκόν Αρχείον", διαβάζομε την παρακάτω έκκλησιν του Ι. Γενοβέλη και ενός άλλου προκρίτου Αθηνών προς τον Ιωάν. Γκούραν.

"Γενναιότατε στρατηγέ κύριε
Ιωάννη Γκούρα,

Δεν λείπομεν και αύθις να εξηγήσωμεν τα ειλικρινή αισθήματά μας τα οποία απ' αρχής ετρέφαμεν και τρέφομεν προς την γενναιότητά σας, και να σου παραστήσωμεν ότι αι παρούσαι περιστάσεις σας ανοίγουν μέγα στάδιον δια να δοξασθήτε. Συνεννοηθήτε με τους οπλαρχηγούς της Στερεάς Ελλάδος, δεθήτε με τον αδιάλυτον δεσμόν της ιεράς μας πίστεως με αδελφικήν σύμπνοιαν και ομόνοιαν και εκθέσατε τα πολεμικά σας σχέδια και με την απαιτουμένην στρατιωτικήν ταχύτητα οχυρώσατε τας θέσεις εγκαίρως και έως ότου να προβλέψη η διοίκησις τας τροφάς και έως ότου ο κόσμος να συνάξη τα γεννήματά του, φροντίσατε η γενναιότης σας εις τούτο το ολίγον διάστημα δια την εκτέλεσιν του αυτηριώδους τούτου σκοπού σας..."

Του ζητούν να εκλέξη καλοός βοηθούς και να βάλη χέρι εις το πουνγί κάθε

ευκαταστάτου χωρίς εξαίρεσιν όπως κάνει ο χειρούργος στον ασθενή. Να μη επιρρεασθή εις την είσπραξιν των εισφορών ούτε από φίλιον, ούτε από συγγένειαν ούτε από μειστείαν...

Όταν εμποδισθεί του εχθρού η εισβολή προς το παρόν, τότε έχομεν γεννήματα, έχομεν άπειρα βραχίματα δια να νικήσωμεν τον εχθρόν καθώς και άλλοτε. Η πείνα, γενναιότατε παρέδωκε το Μεσολόγγιον, όχι η δύναμις του εχθρού. Απέδειξαν εκείνοι οι μάρτυρες πόσον είναι αδύνατος ο εχθρός εμπροσθέν μας και πόσον είμεθα ανδρειότεροί του. Απέδειξαν ότι ο μικρός αριθμός με την ομόνοιαν κάνει τας νίκας και όσος περισσότερος είναι ο αριθμός του εχθρού, τόσοσ ευκολώτερον ο μικρός Ελληνικός ο μονοισασμένος τον καταστρέφει. Όταν εισβάλλει ο εχθρός εις την Ανατολικήν Ελλάδα τα φρούρια και τα οχυρώματα είναι μάταια, η πείνα θέλει παραδώση τον κόσμον εις την διακρίσιν του εχθρού και τότε το παν απονεκρώνει. Το καταλαμβάνετε ότι το τέλος του Μεσολογγίου περιμένει τα φρούριά μας και όλος μας τας δυνάμεις, δια να σωθή λοιπόν η Ελλάς και να υπερωιάσση την σήμεν του ονόματός σας λάβετε ανά χείρας σας σιδηρόν ράβδον και αρχίσατε να διευθύνετε τα πράγματα δεσποτικώς και με στρατιωτικήν αυστηρότητα και ταχύτητα οδηγούμενος πάντοτε από το πνεύμα της διοικήσεως... Μην αργήσατε λοιπόν να βάλετε εις πράξιν τας πολεμικάς σας εργασίας εγκαίρως, καθότι ο καιρός ό- εργασίας εγκαίρως, καθότι ο καιρός ό- που μας μένει βραχύς και ολίγος, δια

και πολίτης και ως μη τον χαρίζωμεν εις τον εχθρόν. Πιστεύσατέ μας ότι όποιος άλλος ήθελε είναι εις την θέσιν σας αυτά ήθελε κάμη και πρόξη. Η γενναιότης σας διατί να μη κάμη; Οποία καλά δεν θέλει επιφέρει εις το Έθνος και οποία κακά πάλλιν, αν παραμείσης δεν θέλει προξενήση εις αυτό το τρισάθλιον; Αναμφιβόλως η Ελλάς θέλει πύση και με αυτήν όλοι οι Έλληνες και η γενναιότης σας και θα δώσωμεν απολογία εις τον θεόν όσοι ημπορούσαμεν να την σώσωμεν και ημελήσαμεν. Η φωνή της ιεράς μας θρησκείας, ο πόθος μας δια την δόξαν σου, το χρέος μας προς το έθνος μας ανάγκασαν ημάς να σου εκφράσωμεν τα φρονήματά μας και διανοήματά μας με φωνήν φιλοστοργικήν, με φωνήν ειλικρινών και ανυποκρίτων φίλων και με φωνήν αληθών πατριωτών, φωνάς εξερχομένας από τα βάθη της αληθείας και της καθαρότητος. Δια τούτο και σας συμβουλευόμεν και παρακαλούμεν να τας ακούσετε, δια να αξιωθήτε τας ευχάς και ευλογίας του έθνους και της επερχομένης γενεάς του, τας τόσοον υπερτέρας απ' όλους τους θησαυρούς.

Τούτο και σας ευχόμεθα θεόθεν παναγοθών. Τη 22 Απριλίου 1826 εν Αθήναις (2) Ιωάν. Γενοβέλης. (3)

ΣΗΜ. 2. Διαχογιάννη: Παραλείφθη η δευτέρα υπογραφή του προύχοντος Αθηναίου υπό του αντιγραφένου.

ΣΗΜ. 3. Επέκειντο η εισβολή του Κλουταχί εις Αττικήν και έπρεπε να ληφθούν έκτακτα στρατιωτικά μέτρα ανεφοδιασμού της φρουράς, επιβολής εκτάκτων

χρηματικών εισφορών εις βάρος των πλουσίων δια τας ανάγκας των οχυρών του κάστρου και πληρωμής των μισθών των στρατιωτών, που καθυστερούντο. Η γραφή της ανωτέρω επιστολής ανήκει προφανώς εις τον Γενοβέλην. Ανησυχία και φόβος επεκράτει εις την Αττικήν μετά την θρυλλικήν πτώσιν του Μεσαλογγίου. Δια τούτο η Κυβέρνησις του Ναυπλίου δια της υπ' αριθ. 345 της 13/5/1826 εγγράφου της διώρισε τον Ιω. Γκούραν στρατιωτικόν αρχηγόν της περιοχής Αθηνών με ευρείαν δικαιοδοσίαν θέσασα υπό τας διαταγάς του τους άλλους καπεταναίους της Ανατολικής Ελλάδος. Ο Γκενοβέλης μετά του άλλου Αθηναίου άρχοντος κάμνουν την παραπάνω έκκλησιν.

Ο Γκενοβέλης ακολουθών το κόμμα του Κωλέτη όστις αντιπολιτεύετο τον Καποδίστριαν ηγήθη με τους Πανταζόπουλον και Σωτηριάδη και άλλους ομόφρονας αξιωματικούς να ανανεώση τον όρκον πίστews προς την Κυβέρνησιν εις εκτέλεσιν της από 27ης Αυγούστου 1831 διαταγής "δία να μην υπηρετούν εναντίον του συνειδότος των, επροτίμησαν να λάβουν την άφεσίν των εις τους οποίους δοθείσα επήρασαν εις την "Υδραν". Σημ. 4 σελ. 417-416 том. Γ. Κασομούλη.

Η "Υδρα ήτο τότε η επαναστατική φυλακή των αντιπολιτευομένων τον Κυβερνήτην, Κουντουριώτη, Μισούλη, Κωλέτη κλπ. Πριν προσχωρήση εις την κατά του Καποδίστρια αντιπολίτευσιν ο Γκενοβέλης είχε διορισθή εις τας 20 Μαρτίου 1830 έπαρχος της Μάνης (Ίδε Γενική εφημερίς 38 Απριλίου 1830) δια να καταστείλη στασιαστικές κινήσεις και δυσφορί-

αν των Μανιατών προς τον Καποδίστριαν, αρνούμενων να πληρώσουν τους φόρους εις το Δημόσιον, τους οποίους έως τότε αξίωσαν να εισπράττουν οι Μαυρομιχαλαίοι. Φαίνεται όμως πως ήτο τόση η δυσανεκία που προκάλεσαν τα μέτρα του εις την Μάνην ώστε οι Μαυρομιχαλαίοι εξήτησαν από τον Κυβερνήτην να τον ανακαλέση.

Τούτο μας το πληροφορεί ο Κασομούλης. σελ 345 τόμ. Γ' Στρατ. Ενθυμήματα.

"Εάν έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και κάτω Μεσσηνίας γερούσιαστής Ιωάν. Γενοβέλης και προ αυτού ο Γεώργ. Βαλτινός, παροξυνόμενοι από τους εχθρούς της οικογενείας Μαυρομιχάλη έγιναν αιτία δια των πληροφοριών των να σύρουν την αποστροφήν του Κυβερνήτου κατά της οικογενείας αυτής και τον ηνάγκασαν να λάβη αντίθετον θέσιν δια να βασταχθή υπερασπιζόμενος από την οργήν των, ή εάν ο Ιάκωβος Κορνήλιος, όστις δια συνεργασίας του Μεταξά αντεκατέστησε τον Γκενοβέλην αντί να καθυσηχάσει ηρέθειζε περισσότερον τα πνεύματα εις την Μάνην...".

Τον Γκενοβέλην ως φαίνεται εκ των ανωτέρω αντεκατέστησεν ο Ιάκ. Κορνήλιος.

Τούτο ιδόντες οι Μαυρομιχαλαίοι Αντώνιος και Κωνσταντίνος εκφράζουν με γράμματά τους προς τον Καποδίστριαν την ευγνωμοσύνην των. "Έμπλεσι βοθείας ευγνωμοσύνης, διότι η Σ. Κυβέρνησις ευαρεστήθη να μετακαλέση τον Γκενοβέλην και να διορίση αξίους της εμπιστοσύνης της ανθρώπους... θέλωμεν

δείξει και ήδη την άκραν ευπείθειαν και υποταγήν μας...". Από γράμματα των Αντων. και Κ. Μαυρομιχάλη της 5-7-1830 από την Καλαμάτα σελ. 345 τόμ. Γ' σημ. 2 Κασομούλη.

Άλλη πληροφορία από τον Κασομούλη μας φέρει τον Ιωάν. Γκενοβέλην πολιτάρχην (Αστυνόμον) της Αιγίνης, όταν εις την αρχήν της ελεύσεώς του ο Καποδίστριας έκανε το νησί τούτο έδρα του κράτους χάριν ασφαλείας. Φαίνεται όμως πιστός σπαδός του Κωλέτη τον οποίον ακολουθεί εις την αντικαποδίστριακήν του πολιτικήν. Τι ρόλον έπαιξε κατά τα ταραχώδη δύο χρόνια μέχρι της αναρρήσεως του Όθωνος εις τον ελληνικόν θρόνον και μέχρι της καθόδου του εις το Ναύπλιον δεν γνωρίζωμεν. Ακολουθεί πιστά τον μεγαλοϊδεάτην εκείνον βασιλέα εις τα κινήματα τα απελευθερωτικά της Ηπείρου και Θεσσαλίας, επιδιώκων και ποθών την απελευθέρωσιν της ιδιαιτέρας του πατρίδος της Πρέβεζας.

Οι εις Κέρκυραν αποσταληρόμενοι Με τον ανωτέρω τίτλον η εφημερίς "Νέα Γενεά" αριθ. φύλ. 181 της 1-4-1864 εκφράζει πολλάς αμφιβολίας δια τον χαρακτήρα και την ευθύτητα των προσώπων που θα αποσταλούν ως Διοικηταί και υπάλληλοι και στρατιωτικοί εις την μάλις ενωθείσαν Επτάνησον. "Πολλά εξ αυτών, γράφει, προκαλούν τον οίκτον και γέλυτα, άλλα δε αφήδιαν και αποστροφήν". Και αφού τα βάζει εναντίον του Τυπάλδο-Κοζάνη και του υιοά του Ζοζό, εναντίου του Φιλίππου Ιωάννου καθηγητού του "αποκοιμίζοντος το ακροατήρι-

όν του εις το Πανεπιστήμιον δια της αναπτύξεως των υψηλών φιλοσοφικών παραδόσεων του" και εναντίον άλλων υποψηφίων, καταφέρεται εν τέλει εναντίον του Γκενοβέλη με τα εξής λόγια: "Ως διοικητής της μοίρας της εις Κέρκυραν αποσταλησομένης χωροφυλακής διορίσθη ο ταγματάρχης Γκενοβέλης" εκ τούτου ως προεικόση τις και τους λοιπούς γεννησμένους διορισμούς. Ο Γκενοβέλης, ο μέχρι της τελευταίας ημέρας της του Όθωνος δυναστείας φανατικώτατος και μέχρις αίματος υποστηρικτής αυτής, ο παρατάξας την χωροφυλακήν εν Πάτρας κατά την στιγμήν της επαναστάσεως της πόλεως ταύτης και διατάξας ν' αποκηρύξη την επανάστασιν και να κραυγάση ζήτω ο Όθων και να κτυπήση τους επαναστάτας μη εισακουσθείς δε παρ' αυτής αλλά καθαιρεθείς και οδηγηθείς, εν τη μεγάλη τότε τε της επαναστάσεως επιεικεία, εις το ατμόπλοιον όπως αναχωρήση, εκείθεν δε εξελθών εις Κόρινθον, αντί να απέλθη εις Τρόγιον τινα και να ηουχάση, δραμών αούθις εις το τηλεγραφείον, τηλεγραφήσαν την εξέγερσιν των Πατρών και ζητών παρά της Κυβερνήσεως του Όθωνος δυνάμεις και οδηγίας, αλλά και εκεί φαραθείς υπό των πολιτών, μετά των ενόντων στρατιωτών εξεγερθέντων, καταδιωχθείς, καταπετρωθείς, κρημνισθείς εκ του ίππου και μόλις πάλιν εκ της επιεικειάς της επαναστάσεως την ζωήν διασώσας, ο άνθρωπος ούτος το τολουτοτρόπως μέχρις αίματος και φανατισμού την επανάστασιν πολεμήσας, καλείται της επαναστάσεως αυτής τας τιμάς και ωφελείας να

δρέψη, στελλόμενος ως διοικητής μοίρας εις την χώραν εκείνην, ή η μετά της Ελλάδος ένωση εις την επανάστασιν αυτήν κυρίως οφείλεται. Ιδού το φίλτρον και ο σεβασμός ον προς την τελεσιουργόν του έθνους εξέγερσιν οι σημερινοί υπουργοί προσφέρουν.

Ίσως οι σπασμούς και υδύνας αισθανόμενοι επί τη προσφορά των Οκτωβριανών γεγονότων δυσανασχετήσουν και πάλιν δια την κακώχον προφοράν του Οθωνιστού και επαναστάτου' δια τους τοιούτους προσθέτομεν το εξής, εις το οποίον δεν έχουν πλέον δικαίωμα να μορφάσουν. Ο ειρημένος μοίραρχος προς τας ειρημένους φέρει και την ευθύνην της εξαφανίσεως επτακισχιλίων περίπου δραχμών, τας οποίας την προτεραίαν ημέραν είχε λάβει παρά του ταμείου δι' έξοδα της μοίρας. Περί του ποσού τούτου καταμήνησιν ενένητο, δίκη εκινήθη κατ' αυτού και ανακρίσεις. Επί δε της υπουργίας του κλίμακα αγνοούμεν τι συνέβη και εκαλύφθησαν με πέπλον ή ανεστάλησαν τα πάντα. Οι νυν υπουργοί οφείλουν να δώσουν λόγον περί του περιστατικού τούτου διότι δεν θα ενώσουν την φανατικότητα του παρελθόντος με την αμφίβολον διαχείρισιν, όπως εμπιστευθώσιν αποστολήν ην εις μόνην την αγνότητα και την αξιοπρέπειαν η Πατρις επιτάττει να δίδεται".

Εις το φύλλον αριθ. 182/4-4-186 της "Νέας Γενεάς" διαβάζομεν τα επόμενα: "Ενώ ο ταγματάρχης της χωροφυλακής Γκενοβέλης, ούτινος της επί της Οκτωβριανής επαναστάσεως διαγωγήν εξεθέσαμεν, διορίσθη διοικητής της εις Κέρκυραν α-

ποσταλησομένης μοίρας και καλώς διεξήγαγεν αυτήν, διατελεί σήμερον εις αρχίαν. Τοιαύτη είναι η δικαιοσύνη και η εκτίμησις των σήμερον κυβερνήτων".

Πιθανόν να μην επραγματοποιήθη ημετάβασις του Γκενοβέλη εις Κέρκυραν διότι αναγινώσκομεν εις το φύλλον αριθ. 188 της 29-4-1864 τα επόμενα: "Διοικητής της εις Κέρκυραν αποσταλησομένης χωροφυλακής διορίσθη ο προαναγγελθείς αντισυνταγματάρχης κ. Γυνάτας." Δεν αναφέρει η εν λόγω εφημερίς τι απέγινε ο διορισμός του Γκενοβέλη. Δεν ξέρομεν έκτατε τι απέγινε ο Ι. Γκενοβέλης. Οι παλαιότεροι Πρεβεζάνοι ενθυμούνται τον μπάμπα Ανδρέα Γκενοβέλη, ούτινος την θυγατέρα ή αδελφήν έλαβε σύζυγον ο Απόστολος Βαρζέλης. Κόρη ταύτης ήτο η Αθηνά Παντελάκη Τζώρτζη. Ο Γκενοβέλης δεν κατέλειπεν εν Πρεβέζη άρρενας απογόνους.

Εις το υπουργείο Εξωτερικών υπηρέτει μέχρι προ τινος ο Δημοσθένης Γκενοβέλης. Δεν γνωρίζω την σύστασιν του εάν λάβη γνώσιν του παρόντος ως ειδοποίησιν τον γράφοντα δια της εφημερίδας ταύτης.

ΣΗΜ. Α. Δεν φαίνεται σαφώς αν ο Γκενοβέλης των γεγονότων της επαναστάσεως κατά του Όθωνος είναι ο ίδιος της εποχής του Καποδίστρια. Η εφημερίς "Νέα Γενεά" που τόσον καταφέρεται εναντίον του δεν κάμνει μνείαν του μικρού του ονόματος. Πρέπει όμως ο Γκενοβέλης του 1864 να είναι υιός του Ιωάννου Γκενοβέλη, γιατί πέρασαν 30 και πλέον έτη από της εποχής που ήτο επί της πολιτικής σκηνής ο γερουσταστής

Γκενοβέλης.

ΣΗΜ. Β. Περί της πολιτικής δραστηριότητος του Γκενοβέλη προ της επαναστάσεως είναι γνωστά τα εξής: Το Βυζαντινό σύνταγμα της 21-3-1800 το παραχρησθέν υπό τον Τσάρου της Ρωσίας και του Σουλτάνου της Τουρκίας περιλάμβανε, εκτός των άρθρων των αφορώντων την συγκρότησιν της Επτανησιακής Πολιτείας, και τα άρθρα 8, 9, 10 που προέβλεπαν τον τρόπον της διοικήσεως των τόπων της Πρεβέζης, Πάργας, Βόνιτσης και Βουθρωτού, που ήσαν μέχρι του 1797 Βενετικά κτήσεις. Την συνθήκην αυτήν, ως προς τα τελευταία αυτά μέρη διεπραγματεύθησαν και επεκύρωσαν την 25-12-1800 οι Ιωάν. Κιχρός, Αλέξανδρος Βαλεντένης, Ιωάν. Γκενοβέλης, Νικόλαος Ρέντζος, Πρόκριτοι Πρεβέζης, Γεώργιος Βασιλάς, Παναγ. Ζούλας, Ιωάν. Ασούλλας, Πρόκριτοι Πάργας.

Ο Σεραφείμ ο Βυζάντιος εις το γνωστό δοκίμιό του σελ. 230 γράφει περί του Ιωάν. Γκενοβέλη ότι εν έτει 1800 ηνωθήκη και το Σχολαρχείον από τον Κωνσταντίνον Μάνον τον Αθανασιάδην, τη προστασία του φιλομούσου και φιλοπαιδείας και επί παιδεία κεκοσμημένου Ιωάν. Γκενοβέλη, τα δε προς συντήρησιν αυτού εδίδοντο δι' ερανικών εισφορών εκ των ιερών ναών.

Κατά τον χαλσισμόν της Πρέβεζας (12-10-1798) ο Ιωάν. Γκενοβέλης δεν καταδιώχθη, ως έμπιστος και φίλος του Αλή Πασά. Μετά την ανάκλησιν του διοικητού της πόλεως μας αγαθότατου Αμπντούλάχ βέη και την δολοφονίαν του (1807) ο Ιωάν. Γκενοβέλης ασκούσε μετά του

Μπεκή Αγά διοικητικά καθήκοντα εις την Πρέβεζαν.

Σημ. 1. Μίσικα, μικρά καράβια με ίσιο πάτο, χωρητικότητας 60-80 τόνων, με ελαφρόν σπλιισμόν, κατάλληλα να περάσουν την στενήν και αβαθή μπούκαν του Αμβρακιού.

Σημ. 2. - Ο Ιωάν. Βλάχος, προς τον οποίαν αποστέλλει γράμμα ο Ιωάννης Γκού-

ρας ήτο δημογέρον των Αθηναίων. Συνεδέετο δια στενής φιλίας μετά του Γκούρα. Έγινε πληρεξούσιος των Αθηναίων εις τας Εθνικάς Συνελεύσεις, μέλος της Διοικητικής Επιτροπής των 1826 και μέλος του Πανελληνίου τω 1829 αποθανών εν Αθήναις τη 26-12-1842. Της οικογένειας τούτου απόγονοι είναι ο Άγγελος Βλάχος κλπ. Σελ. 406 του Αθηναϊκού Ημερολογίου ένθα προηγουμένως.

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ 1821

Γενοβέλης Κων/νος Αντισυνταγματάρ - χης 1806-1871 γεννήθηκε στην Πρέβεζα. Το 1825 διέκοψε τις φιλολογικές σπουδές του στην Ιόνιο Ακαδημία και κατατάχθηκε εθελοντής στον τακτικό στρατό Προβιβάστηκε διαδοχικά Λοχίας σιτιστής (1826) επιλοχίας 1827 Ανθυπολοχαγός των επιτελών και υποσπιστής του Φαβιέρου (1828) και υπολοχαγός πεζικού - υποσπιστής του στρατηγού Γέραρο (1829) πήρε μέρος στις εκστρατείες Σπεταών και Ύδρας (1825-26) στις μά-

χες Χαϊδαρίου και Θηβών (1826) στην πολιορκία της Χίου και στην απόβαση στον Τασμέ της Μ. Ασίας (1827-28). Ακόμη ακολούθησε το Φαβιέρο μπαίνοντας στην πολιορκημένη Ακρόπολη, όπου ανώλεστη με αυταπάρηση "λαβών ασπώντους και εφημέρους τινάς πληγάς" όπως αναφέρει ο ίδιος σε σχετικό του υπόμνημα. Μετά την απελευθέρωση τιμήθηκε με το αργυρό Αριστείο του Αγύνα.

(Απ' το περιοδικό "ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΧΑΡΟΘΥΛΑΚΗΣ" Οκτώβριος 1983, τεύχος 166).

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

«ΠΡΕΒΕΖΑ»

του ΣΠΥΡΟΥ ΔΗΜΑ - Δικηγόρου

Είναι γνωστό το ποίημα του Κων/νου Καρυωτάκη "Πρέβεζα" ("Θάνατος είναι οι κάρτες που χτυπιούνται - στους μαύρους τοίχους και στα κεραμίδια"). Τόσο γνωστό, που πέρασε τα όρια του τόπου γέννησής του, κι' έγινε πανελλήνια συζήτηση και κριτική.

Αυτό, λοιπόν, το ποίημα "τραγουδοποιημένο" έτυχε, προ καιρού, ν' ακούσω σε "μαζικό μέσο"... εκπολιτισμού.

Δεν έχει σημασία αν ήταν πετυχημένη ή όχι η "τραγουδοποίησή" του. Δεν λέω ωστόσο "μελοποίησή" του, γιατί γενικά η "μελοποίηση" ενός ποιήματος απαιτεί ιδιαίτερες μουσικές ικανότητες, για τη σύζευξη των εκφραστικών μέσων (ρυθμού, μελωδίας, αρμονίας).

Βιάζομαι να πω πως αποορίπτω την κάθε "τραγουδοποίηση" του παραπάνω ποιή-

ματος (με τη μοιραία ανάγλυφη προχειρότητα). Όπως επίσης αποορίπτω και κάθε απόπειρα "μελοποίησής" του (εδώ θα δείχτει πιο έντονα η μουσική απόθεση). Κι' ο λόγος είναι που το ποίημα "Πρέβεζα" ΔΕΝ επιδέχεται κανένα άλλο τεχνικό ρούχο. Ζει με τη γυμνότητα της αρχικής κατασκευής του. Και μόνο σα στίχος μπορεί να σταθεί. Γιατί ενέχει αρτιότητα, αυτάρκεια και πληρότητα. Ο ιδιαίτερος ποιητικός χαρακτήρας του ποιήματος οφείλεται στην παρουσία, στο αχτινοβόλημα, στη μεταμορφωτική και σύγχρονα ενοποιητική ενέργεια μιας αγχώδους πραγματικότητας. Που εμφυλεύει στον Καρυωτάκη. Και τον κάνει ν' αναφανεί, σ' άλλες στιγμές: "Το θάνατό μας χρειάζεται η άμετρη γύρω φύση".

Τι θα πρόσθεταν τα κάθε λογής κίθα-

ριστικά γρατζουνίσματα στο παράθυρο ποιήμα; Και ποιό "ατμόσφαιρα" θα τό-
 νωναν οι "φωνές" των τραγουδιστών; Η
 συγκινησιακή χρήση της γλώσσας του
 ποιητή θα απωθείτο σε οποιαδήποτε πα-
 ράταιρη σύζευξη του στίχου με ηχητικά
 στοιχεία. Όμως, για να σταθούμε στην
 ατμόσφαιρα του ποιήματος, είναι ανάγ-
 κη να βαδίσουμε ελαφροί, δίχως πρόσθε-
 τα "ηχηρά" βάρη. Έτσι, μονάχα έτσι,
 θα μπορέσουμε να μεταφερθούμε άμεσα
 στο ψυχικό κλίμα του ποιήματος "Πρέ-
 βεζα". Αλλοιώς (με τα ντρίγκι-ντρίγκι-
 κι) αναπνέουμε ατμόσφαιρα ταβέρνας.

Και δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε πως
 στο ποίημα "Πρέβεζα" η γλώσσα του ποι-
 ητή μεταμορφώθηκε σε ποιητικό λόγο, ό-
 χι για λόγους πληρέστερης ακρίβειας
 και σαφήνειας (από τον πεζό λόγο), αλ-

λά για να καλλιεργήσει μια αισθητική
 συγκίνηση, να μεταδώσει μια αισθητική
 εμπειρία, αποπνέοντας σύγχρονα όλη τη
 θανατερή αγωνία της ζωής, και όπου η
 γοητεία της πίστης διαλύεται με την α-
 ποουσία του ανθρώπου...

Εξάλλου το ποίημα "Πρέβεζα" έχει υ-
 ψώσει τόσο τη θερμοκρασία της ψυχής,
 αυτό καθαυτό, ώστε να μη χρειάζεται
 άλλες τεχνικές συμπαραστάσεις, για τη
 διατήρηση της θερμοκρασίας τούτης...

Είπαν πως το ποίημα "Πρέβεζα" δείχ-
 νει πως: "η πόλη σκότωσε τον ποιητή".
 Είπαν ακόμα πως: "ο ποιητής σκότωσε
 την πόλη" (με το ποίημά του τούτο).
 Τίποτε αληθινό απ' αυτά. Ούτε η πόλη

ΠΡΕΒΕΖΑ (αεροφωτογραφία)

σκότωσε τον ποιητή, γιατί αυτοκτονίες
 ποιητών γίνονται και στην Αθήνα και σ'
 άλλες μεγαλουπόλεις. Ούτε ο ποιητής
 σκότωσε την πόλη. Είναι τόσο μεγάλη
 σε ενδιαφέροντα η πόλη μας, ώστε κα-
 γένο χέρι δεν θα μπορούσε να την ανα-
 νίσει. Μα - για την αλήθεια - ούτε κι
 ο Καρυωτάκης σκέφτηκε να σκοτώσει την
 πόλη μας. Και μόνο, για μας, το δράμα
 του ποιητή αφήνει ένα συναίσθημα πί-
 κρας, για τη ματαιότητα της πάλης του
 με το θάνατο, απ' όπου κατέγραψε την
 ήττα του...

Η περίπτωση της "τραγουδοποίησης"
 του ποιήματος "Πρέβεζα", μου δίνει την
 ευκαιρία ν' αναφερθώ σε μια... μόδα,
 στα τελευταία χρόνια, για την "τρα-
 γουδοποίηση" δάκιμων ποιητών μας. Δεν
 ξέρω αν εξαντλήθηκαν οι ελαφρολαϊκοί
 στίχοι, κι οι "τραγουδοποιοί" στράφη-
 καν στους μεσοτούς στίχους των ποιητών
 μας. Δεν ξέρω αν λόγοι ανανέωσης του
 ελαφρού τραγουδιού επέβαλαν την ανα-
 ζήτηση του στίχου σε άλλες περιοχές.
 Ξέρω όμως ότι οι στίχοι των ποιητών
 μας όλοι δεν μελοποιούνται. Και όσοι
 μελοποιούνται (σε στυλ "Λιεντ" ή ανά-
 λογης φόρμας) θέλουν και τον κατάλλη-
 λο τεχνίτη, προικισμένο με την ανάλο-
 γη λογοτεχνική παιδεία, καθώς και με
 την πλήρη μουσική κατάρτιση. Μονάχα,
 με τις προϋποθέσεις αυτές, ένα ποίημα
 θα μπορέσει να σταθεί σε τραγούδι: ό-
 ταν δηλ. στην κατάλληλη μελωδία προ-

την πλήρη μουσική κατάρτιση. Μονάχα,
 με τις προϋποθέσεις αυτές, ένα ποίημα
 θα μπορέσει να σταθεί σε τραγούδι: ό-
 ταν δηλ. στην κατάλληλη μελωδία προ-
 στεθεί η "ατμόσφαιρα", που θα δημιου-
 ρήσει το "αρμονικό ντεκόρ", και η ζων-
 τάνια που θα δώσει η "ρυθμική κίνηση".
 Αλλιώς, με τα κάθε λογής "ντρίγκι-
 ντρίγκι", είτε από τσιμπήματα κιθάρας
 προέρχονται αυτά, είτε από "πεννιές"
 μουζουκκιού, η μουσική σύζευξη θάναι
 αποτυχημένη, κι η "τραγουδοποίηση" θ'
 αντιτρατεύεται το στίχο και την α-
 μορφιά του. Ας μείνουν, λοιπόν, οι
 στίχοι των ποιητών μας (μαζί κι η
 "Πρέβεζα") μονάχα στίχοι, μακριά από
 παράταιρους τεχνικούς εναγκαλισμούς,
 από προχειρότητες, από αποπνιγμούς
 της ποιητικής πνοής τους...

Σπύρος Δήμας

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ

της Ε. ΜΑΛΕΣΚΟΥ - ΠΑΠΑΓΙΩΑΝΝΟΥ - Ιατρού

Το κάπνισμα στην Ευρώπη χρονολογείται από τον 15ο αιώνα. Πρόβλημα θεωρήθηκε στον αιώνα μας και η συστηματική του πλέον μελέτη άρχισε μετά το 1950.

Και πρώτα - πρώτα τι είναι ο καπνός. Ο καπνός που παράγεται κατά το κάπνισμα τσιγάρων, πούρων ή πίπας αποτελείται από δύο φάσεις: Την αερώδη (που αποτελείται από άζωτο, μονοξειδίο και διοξειδίο του άνθρακα, οξυγόνο, αμμωνία και υδροκυάνιο) και από μία άλλη

φάση μικρών σωματιδίων ή σταγονιδίων που αιωρούνται μέσα στη προηγούμενη φάση. Τα σωματίδια είναι υδρογονάνθρακες, αλκοόλη, κετόνες, αμινοξέα, αλκαλοειδή (νικοτίνη) και άλλες ουσίες. Το μέγεθος των σωματιδίων είναι τέτοιο, ώστε οι καπνιστές που εισπνέουν το καπνό κατακρατούν το 90% από αυτά.

Η νικοτίνη είναι το πιο σπουδαίο φαρμακολογικό συστατικό. Μέσα σε δευτερόλεπτα από την έναρξη του καπνίσματος η νικοτίνη έχει φθάσει στον εγκέφαλο ενώ σε 20-30 λεπτά έχει ήδη εξα-

φανισθεί. Στον συστηματικό καπνιστή αυτό μεταφράζεται σε επιθυμία για νέο τσιγάρο προκειμένου να επανέλθει η στάθμη της νικοτίνης.

Από ετών επίσημα ο καπνός ενοχοποιήθηκε για πολλές ασθένειες στις οποίες περιλαμβάνεται ο καρκίνος της στοματικής κοιλότητας, του λάρυγγα, του φάρυγγα, του πνεύμονα, του οισοφάγου και της ουροδόχου κύστεως, η στεφανιαία νόσος της καρδιάς, η χρόνια βρογχίτιδα και το εμφύσημα.

Όταν λέμε χρόνια βρογχίτιδα εννοούμε την μάλλον γνωστή σε πολλούς κατάσταση με βήχα και πύελα για αρκετούς μήνες το έτος. Σιγά - σιγά προστίθεται η δύσπνοια. Η δύσπνοια χαρακτηρίζει ιδιαίτερα το εμφύσημα. Στην αρχή εμφανίζεται μόνο στην κόπωση. Η νόσος εξελίσσεται σιωπηρά σιγά - σιγά και εν συνεχεία εμφανίζεται ακόμα και σε ελαφρή κόπωση ή και στην ηρεμία.

Η βλάβη της αναπνευστικής λειτουργίας λόγω του καπνίσματος φαίνεται να έχει άμεση σχέση κυρίως με τα χρόνια του καπνίσματος και τον αριθμό των τσιγάρων κάθε ημέρα. Σε περίπτωση που και το περιβάλλον εργασίας είναι τοξικό π.χ. εργοστάσια μεταλλοβιομηχανίας, οργανικές φυτικές σκόνες ή και η ρύπανση της ατμόσφαιρας διαμονής, το πρόβλημα αυξάνεται πολύ περισσότερο.

Ακόμα ένα ρόλο στην ανάπτυξη των παρπαίνων νόσων συμπεριλαμβανομένου και του καρκίνου παίζει η ιδιαίτερη ανταπόκριση του κάθε ατόμου στους τοξικούς παράγοντες, η προδιάθεση του α-

τόμου και πιθανόν η κληρονομικότητα.

Το κάπνισμα αποτελεί το συνθετέρο μεγάλο της σημασίας καρκινογόνο στον καρκίνο του πνεύμονα. Σε όλες τις χώρες η αυξημένη συχνότητα του καρκίνου του πνεύμονα ακολουθεί την αύξηση του καπνίσματος. Η ανάπτυξη του συσχετίζεται προς τον αριθμό των τσιγάρων και τον χρόνο του καπνίσματος. Η συχνότητα του καρκίνου μεταξύ καπνιστών συν σύνολο σε σχέση με το γενικό πληθυσμό είναι 4-5 φορές μεγαλύτερη, ενώ οι βαρείς καπνιστές έχουν πιθανότητα 15-30 φορές μεγαλύτερη από τους μη καπνιστές.

Συγκεκριμένα με βάση μια πρόσφατη μελέτη οι καπνιστές που κάπνισαν ένα πακέτο την ημέρα επί 20 χρόνια έχουν σε σχέση με τους μη καπνιστές πενήταπλάσια πιθανότητα θανάτου από καρκίνο του πνεύμονα.

Εκτός όμως από τους καπνιστές υπάρχει και το ποσοστό εκείνο του πληθυσμού που ονομάζουμε "παθητικούς καπνι-

ατές". Σε μελέτη του 1981 αναφέρεται βλάβη της αναπνευστικής λειτουργίας σε άτομα που επί 15 χρόνια ζούσαν στο ίδιο περιβάλλον με καπνιστές.

Από όσα στοιχεία αναφέραμε φαίνεται η συσχέτιση του καπνίσματος με ωρισμένες αναπνευστικές βλάβες. Επομένως η εξάλειψή του καπνίσματος θα εξασφαλίσει τις οδονηρές συνέπειες του καπνίσματος. Υπάρχει όμως και μια άλλη όψη του θέματος που δεν πρέπει να αγνοηθεί.

Η δεύτερη θέση είναι ότι το κάπνισμα αποτελεί διεξοδό του σημερινού ανθρώπου από το stress και η πραγματική αιτία είναι ωρισμένες κοινωνικές συνθήκες.

Η θέση αυτή οδηγεί στην άποψη ότι αν

κάποιος κόψει το κάπνισμα θα στραφεί σε άλλη διεξοδό· αν δε, μειώσει την περιεκτικότητα του τσιγάρου σε καπνό θα οδηγηθεί σε αύξηση του αριθμού τους για να πετύχει την "απαραίτητη δόση".

Έτσι, ο στόχος πρέπει νάναι διπλός: μόχη για τη μείωση του καπνίσματος και των συνεπειών του στο αναπνευστικό και βαθείά έρευνα των κοινωνικών αιτιών του.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Πολλά από τα στοιχεία που αναφράθηκαν είναι από την πρόσφατη τεκμηριωμένη μελέτη της Ιατρού κας Α. Βλαχαντώνη.

ΠΡΕΒΕΖΑ ΜΑΡΤΙΟΣ '84
ΙΑΤΡΟΣ ΕΙΔ. ΠΝΕΥΜΟΝΟΛΟΓΟΣ
Ε. ΜΑΛΕΣΚΟΥ - ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ

Ο ΡΩΜΗΟΣ

Σ' τὴν κορμὴ σὸν ἔβα σὰν μὴτις ζαπτιέμπος
τὸ ἄκου εἰς ἀέτιες ἀγρόσγα ροαφά,
καὶ στὸν ἀρμερῖβον τὸ νῆα βελισιέμπος,
κορμὴν τὴν κυττάζι, κορμὴν τὴν φηρά.

Σὲ μὴ κορμὴ τὸν ποδῶν μου ταντίνα,
τὸ ἄλλο σὲ μὴ ἄλλη, εἰ ἄλλο παρκαὶ
ἀφῆμι τὸ καπέλλο, καὶ ἀρχαὶ μὴ τὸν
τοῖς ἴσουργοῖς νὰ βρίζω καὶ τὴν ποτταῖ.

Ψυχὴ μου! τί λιακάδα! τί αἰφάνη, τί φύση,
ἀχνίζε εμπροστά μου καίμακλή κορμὴ,
εἰ ἐγὼ καταμπευσιέμπος γὰ ἄνε φῆμι κρισίος,
καὶ γόνος μου τίς βρίζω, μεγάλος καὶ σφῆς.

Βρίζω Ἐγγλέζους, Ρώμους, καὶ ὄνοους ἄλλους ἄλλοι
καὶ σπρίζω τὸ μωστῆκι μου μ' ἀγρίσγο ποῦ,
καὶ μέσα στὸ θυμὸ μου κατὰ διαβάτου σπῆμι
τὸν ἴσο ἄσπῆ μου, καὶ γίνωμι σπῆλι.

Φῆμι τὸ νῆα σὸν Διάκο καὶ εἰς τὴν Καραῖσσο,
καταμπευσιέμπος τὸ γόνος μου κορμὴ,
τὸν Ἐλλῆσι εἰς ἄνε ἀνῆτορα τὸν βρίζω,
εἰ ἀπῆμι στὸν κορμὴν χαροῦμιος νηδῶ.

Τὴν φῆμι μου Ἐρώση μὴ πέτιε φασκελίνα,
ἀπῆμι σὸν τρανέζι τὸν γρόθο μου κτυτά...
Ἐχῆλι ὁ κορμὴς μου, τὸ ρούχα μου λερόνιο,
εἰ ὄσις βλασιέμπος ἔβω, ἀχνίζω νὰ τίς νῶ.

Στὸν κορμῆζι ζαπτιέμπος... φητά εἰ ἐκείνος κῆρσιος,
ἀρμῆμιος ἄνε - εἴμι τὰ κῆμι τὸν μωστῆκι,
τὸν βρίζω καὶ μὴ βρίζω, τὸν ὄνοου καὶ μὴ ὄνοου,
καὶ τίλος... ἄνε πληρόνιο δεκάρα στὸν κορμὴ.

Ναυαγῆς 1980

ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

Από την Εποπτεία Αλιείας Πρέβεζας

Ο Αμβρακικός κόλπος είναι ένας κλειστός κόλπος με μόνη επικοινωνία με την ανοικτή θάλασσα το στενό της Πρέβεζας πλάτους 800 μ. περίπου.

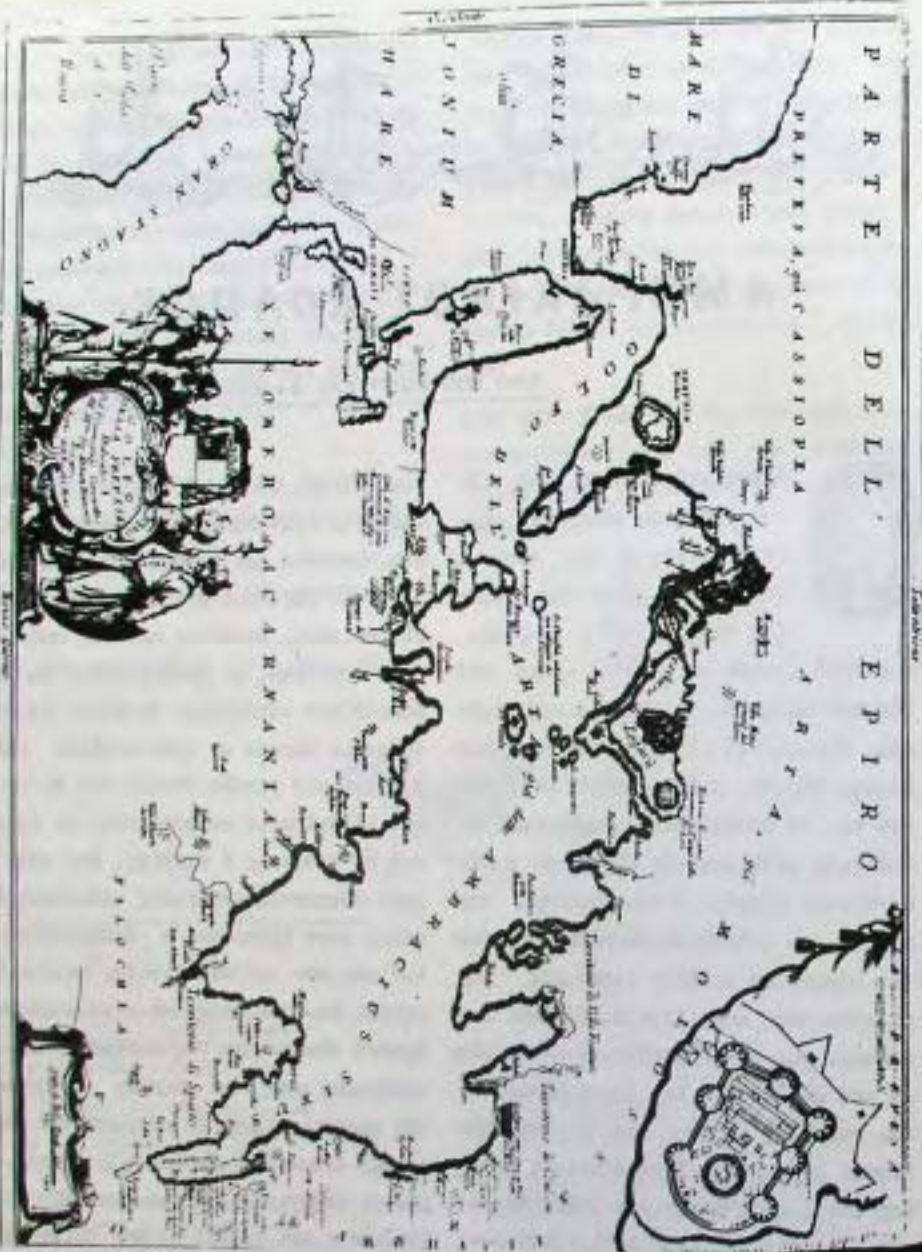
Η εισροή γλυκών νερών στον κόλπο από δύο ποταμούς και αρκετούς μικροχειμάρους δημιουργεί ιδανικές συνθήκες διαβίωσης ψαριών, μαλακοστράκων και οστράκων και το απαραίτητο υπόβαθρο για την ανάπτυξη καλλιέργειών υδροβίων ειδών εντατικής μορφής. Η σπουδαιότητα του κόλπου και η δυνατότητα ανάπτυξης ο' αυτών σύγχρονων μεθόδων εντατικής και ημιεντατικής καλλιέργειας ψαριών, οστράκων και μαλακοστράκων αναγνωρίσθηκε από πολύ παλιά και έχουν γίνει πολλές σχετικές μελέτες από Έλληνες και Ξένους ερευνητές. Σπουδαιότερες μελέτες είναι ενός Ιαπωνικού μελετητή, ενός Γαλλικού και ενός Αγγλικού σε συνεργασία με ελληνικό Γραφείο.

Σημερινή κατάσταση του κόλπου.

Έκταση: 400.000 στρ., μέσο βάθος 40 μ. και μέγιστο 62 μ. Στη βόρεια κυ-

ρίως πλευρά του εκτείνονται φυσικά ιχθ/φεία-λιμνοθάλασσες έκτασης 100000 στρ. περίπου και αλίπεδα έκτασης 100.000 στρ. περίπου, με δυνατότητα αλκής αξιοποίησης. Διαθέτει πολλούς υπήνεμους ορμίσκους με αρκετό βάθος που παρουσιάζουν κατάλληλες συνθήκες για καλλιέργεια ψαριών σε ιχθυοκλωβούς (ήδη υπάρχει μια μονάδα τέτοια στο Μενίδι) και καλλιέργεια οστρακοειδών σε σχοινιά, σε πασάλους ή σχεδίες. Δεν υπάρχουν σύγχρονες εντατικές ιχθυοκαλλιέργειες στον κόλπο και η εκμετάλλευση των φυσικών ιχθ/φείων είναι εκτατικής μορφής με αποτέλεσμα να μην έχουμε παραγωγή σύμφωνα με τις πραγματικές δυνατότητές τους. Σε έκταση ιχθ/φείων 100 περίπου στρεμ. η μέση ετήσια παραγωγή είναι 550 τόνοι χέλια-ψάρια, ενώ με εκσυγχρονισμό των συνθηκών εξαλίευσης και εκμετάλλευσης αυτών των ιχθ/φείων και με βελτιωτικά έργα συντήρησης κυρίως σ' αυτά αναμένεται ουσιαστική αύξηση της παραγωγής τους.

Η συνολική παραγωγή του κόλπου από

Ο Ναυτικός Χάρτης, ο οποίος απεικονίζει την Πρέβεζα και τον Αρβανικό Κόλπο, συντάχθηκε τον 17ο αιώνα υπό τον επισταμό Γεωγράφου της Βενετικής Δημοκρατίας Μ. - ΚΟΡΝΕΛΛΑΙ, ο οποίος βρισκόταν στην Ελλάδα την

πρώτη Γεωγραφική Ακαδημία των Αργοναυτών.

Ευρίθη εις ένα και μοναδικό αντίγραφο εις Ρότερνταμ και ανήκει εις την συλλογήν του κ. Καρπουράκη.

την ελεύθερη αλιεία σ' αυτόν υπολογίζεται σε 650 τόννους χέλια-φόρια περίπου το χρόνο. Τα στοιχεία αυτά είναι κατ' εκτίμηση λόγω έλλειψης ιχθυόσκαλας.

Κυριότερα αλ/τα στον κόλπο και στα ιχθ/φεία είναι: Κέφαλοι, Μουξινάρια, και άλλα είδη κέφαλων, τσιπούρα, μουρμούρια, κουτσομούρα, σαρδέλα, γαρίδα, λαυράκι, γλώσσα, γοβιοί, σουπιές, καλαμάρι, λιθρίνι, μπαρμπούνια κλπ.

Η αλιεία στον κόλπο γίνεται μόνο με δίχτυα, παραγάδια και κοφινέλα.

Η Πρέβεζα ήταν από παλιά σημαντικό ιλιευτικό κέντρο. Σήμερα εξακολουθεί να έχει αρκετούς αλιείς και περίπου 250 αλ/κά σκάφη, παράκτιας αλιείας, διχτυάρικα ή παραγαδιάρικα.

Το σημαντικότερο πρόβλημα και αυτό που πρέπει να αντιμετωπισθεί με άμεση προτεραιότητα είναι η ρύπανση του κόλπου. Πρέπει να ληφθούν μέτρα αυστηρά και να ρυθμισθεί και νομοθετικά η προστασία του κόλπου από τη ρύπανση. Είναι άμεση ανάγκη να ληφθούν μέτρα για τα λύματα των πόλεων που κατάλλουν στον κόλπο, για τα σκουπίδια, για την απορύπανση του Λούρου, του Άραχθου και όλων των μικρών ή μεγάλων χειμάρων που καταλλουν στον κόλπο, αφού γίνουν αποδέκτες των αποβλήτων και λυμάτων από χερσαίες γεωργικές, κτηνοτροφικές και βιομηχανικές εγκαταστάσεις. Τέλος απομάκρυνση όλων των ρυπαντικών πηγών από τον κόλπο και την απαγόρευση εγκατάστασης νέων.

Το πρόβλημα της ρύπανσης του κόλπου γίνεται κάθε μέρα και οξύτερο και θα πρέπει πρώτα να αντιμετωπισθεί αυτό και έπειτα να γίνουν σιδήσασε έργα αξιοποίησης του κόλπου, ο οποίος σημειώνουμε ότι έχει χαρακτηριστεί σαν υδροβιότοπος από τους πιο σημαντικούς στη χώρα μας με την υπογραφήσασε το 1974 διεθνή σύμβαση RAMSAR.

Τα μέτρα αυτά προστασίας του κόλπου από τη ρύπανση σε συνδυασμό με τα απαραίτητα βελτιωτικά έργα εκσυγχρονισμού και συντήρησης των ιχθ/φείων και τον εκσυγχρονισμό και τη ρύθμιση της αλιείας στα ιχθ/φεία και στον κόλπο, είναι απαραίτητα για την ουσιαστική αύξηση της παραγωγής του.

Από την Εποπτεία Αλιείας
Πρέβεζας

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ ΚΑΙ ΝΑ ΜΑΣ ΓΝΩΡΙΣΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ

ΣΠΥΡΟΥ ΝΤΟΥΣΙΑ - σ. δάσκαλου

«Η παιδική ηλικία δείχνει τον άνθρωπο, καθώς η αγωγή την ημέρα»
έλεγε ο Μύλων.

Κιότι μια στιγμή αδυναμίας, για το αν θα μπορέσω να δημιουργήσω στον κάθε γονέα - που είναι και ο στόχος μου - την ανησυχία που πρέπει και την ανάγκη ν' ασχοληθεί πιο σοβαρά και πιο υπεύθυνα με το ουσιαστικό πρόβλημα της γνωριμίας του με τα παιδιά του, που θα έχει σαν συνέπεια, τη μεγάλη συμβολή του στην πραγματοποίηση του σκοπού της αγωγής και μόρφωσής τους, παράλληλα βέβαια με την αμετάθετη σχολική προσπάθεια, για αλοκλήρωση της προσωπικότητάς τους.

Έχοντας μπροστά μου τη σημερινή σκληρή, αδυσώπητη πραγματικότητα το πόσο το σύγχρονο βιομηχανικό πνεύμα επιδρά στη διαμόρφωση των σημερινών κοινωνιών και πάνω στον ψυχοσυναισθητικό και πνευματικό κόσμο μας κι ακόμα, πως το σχολείο χρειάζεται απαραίτητα

τη συμπάρσταση του πρωταρχικού παράγοντα της αγωγής, δηλαδή της οικογένειας μακριά απ' την εποχή, π'ανάμεσα στο σχολείο και στο σπίτι υψώνονταν στεγανά χωρίσματα, και πως με τη συνεργασία αυτή, θα μπορέσουν όλοι οι βοηθητικοί παράγοντες, να μορφοποιήσουν τις δυνατότητες των παιδιών, να πάρει την πρέπουσα μορφή ο ψυχοφυσικός κόσμος τους και να συντελεστεί η υποδομή του χαρακτήρα και γενικά της προσωπικότητάς τους, θα προσπαθήσω ν' αναπτύξω κατά κάποιο τρόπο, όσο μπορώ πιο απλά το θέμα:

"Κα γνωρίζουμε και να μας γνωρίσουν τα παιδιά μας".

Η φύση του θέματος, μ' όλη τη φαινομενική του απλότητα είναι δύσκολη κι η ανάπτυξή του δύσκολη. Πιστεύω όμως πως θα τα καταφέρω, γιατί σε κάθε τέ-

τοια προσπάθεια, ο κάθε κίνδυνος αποτυχίας γίνεται εύκολα, το κάθε εμπόδιο, βοήθεια και διευκολυντικό σωτήριο κι αυτά είναι που ξεσηκώνουν κι ανανεώνουν τις άγνωστες δυνάμεις που βρίσκονται μέσα σε κάθε άνθρωπο και τον βοηθάνε να μεταμορφώνει τις αδυναμίες του σε δημιουργικές δυνάμεις.

Και μπαίνει το ερώτημα:

Γνωρίζουμε τα παιδιά μας κι είναι άραγε η ανάγκη

άραγε άμεση η ανάγκη και τόσο επιταχτική, ναρθούμε οι γονείς σε πραγματική επαφή μαζί τους;

Αδίσταχτα απαντώ: "ΟΧΙ", δεν τα γνωρίζουμε. Χίλιες δυο οικογενειακές και κοινωνικές αντιθέσεις, διαταραχές κι ανωμαλίες δε θα παρουσιάζονταν ή κι αν παρουσιάζονταν θα μπορούσαν εύκολα να ξεπεραστούν, αν οι γονείς γνωρίζαμε τα δημιουργήματά μας. Να τα γνωρίσουμε με το αίσθημα και το συναίσθημα, που να 'χουν τον παλμό της ζωής.

Να τα γνωρίσουμε όχι με τη μοναδική φροντίδα που αποβλέπει στην εξασφάλιση σωστής σωματικής ανάπτυξης και πως θα την πετύχουμε. Βέβαια το σώμα είναι το δοχείο της ζωντανής ζωής, η επιφάνεια που αισθάνεται και που το φως αντανακλάει, τ' όργανο που αναπνέει το μυρωμένο αέρα "που από χίλιες μεριές ξεπετιέται" όπως λέει κι ο ποιητής το περίβλημα που κάνει το αίμα να κυκλοφορεί φλογερό μέσα του κι έχει ανάγκη προστασίας, τότε κυνηγώντας το παιδί με τ' αυγό στο χέρι για να το θρέψουμε και τότε με τα τόσα άλλα βιοτικά αγαθά, πολύ πλούσια σήμερα.

Όμως δεν πρέπει να χαλαρώνουμε τη φροντίδα και την αγάπη μας και για το πνεύμα, που είναι ο μοχλός για τον σπυρνώδη, διανοητικό και ηθικό εξυψωμό τους, για το πνεύμα που θα τα κάνει να νιώσουν τη μεγάλη αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας και θα τ' αναθρέψει με το σεβασμό στα δικαιώματα και στην αξία του ανθρώπου με ηθικό και κοινωνικό χρέος το... νόμο της προσπάθειας για την κοινή ευτυχία.

Τα παιδιά μας είναι οι σημερινοί νέοι. Κι αυτοί είναι που μας δημιουργούν προβλήματα ζωής, οικογενειακά και κοινωνικά.

Στην προσπάθειά τους να κατευθύνουν, να προσαρμόσουν και να διατηρήσουν το "εγώ-ιδεώδες" τους, εκδηλώνουν πολλές φορές με απρέπεια, ανόμοστες διαθέσεις και δυνάμεις. Μας φέρουν στη δύσκολη θέση, να διαβλέπουμε πως οι πιο θεμελιακές αρχές ύπαρξης της ανθρώπινης κοινωνίας, να απειλούνται με σφάγια και καταστροφή.

Απειλείται όχι μονάχα η πολιτιστική παράδοση του ανθρώπου, αλλ' απειλούν-

ται κι όλα εκείνα που ο καθένας μας υπερασπίζεται με κάθε θυσία, από μια καλύτερη αξία που μπήκε παν' απ' όλα. (Αϊνστάϊν)

Κι οι γονείς στην περίπτωση αυτή, αδύναμοι ν' ασκήσουμε διαγνωστική ενέργεια και σύγχρονα θεραπευτική πάνω τους για να τα συγκρατήσουμε, δεχόμεστε παθητικά τις παράλογες κι αθέμιτες τάσεις κι επιθυμίες τους, με συνέπεια το φθοροποίησή τους, έξω από κάθε ηθικό νόμο κι από κάθε κανόνα ζωής.

Και θα περάσει φυσικά αρκετός χρόνος για να φανούν τ' αποτελέσματα των εκδηλώσεων αυτών στα παιδιά, ανάλογα με το περιβάλλον που βρίσκονται και

που η δύναμή του είναι αναμφίβολα τεράστια.

Και τότε οι γονείς, έτσι ίσως για να συμβιβαστούν με τον εαυτό τους, θα λένε με προφανή απογοήτευση:

— Τι κρίμα! Κι ήταν τόσο καλά τα παιδιά μας... Τώρα; Πάει η συμπεριφορά, η ευγένεια, το ήθος κι ο χαρακτήρας. Όλα στη θέση της άρνησης.

Θλιβερή διαπίστωση στ' αλήθεια, κι είναι σ' όλους μας γνωστό, πόσο τυραννιέται ο γονέας που διαπιστώνει πως δεν έχει "καλά παιδιά" μ' αυτή την έννοια.

Τι να γίνει όμως; Η διαπίστωση αυτή έρχεται δυστυχώς πολύ αργά και το σφάλ-

μα βραίβει κατά κανόνα τους ίδιους τους γονείς. Γιατί οι ίδιοι, θέλεις από άγνοια, θέλεις από αδιαφορία ή και παραληγμένη αντίληψη, πως όλα τα κάνει το σχολείο, δεν μπορούσαμε πιο γρήγορα να γνωρίσουμε τα παιδιά μας τόσο, που ρυθμίζοντας τις αναγκαίες επιδράσεις μας με δεξιοτεχνία και πίστη για το έργο μας, να τα οδηγήσουμε στη σωστή εξέλιξη κι ανάπτυξη κι έτσι να τα σπλάσουμε γερά, για να κερδίσουν τον αγώνα της ζωής.

Όσο κι αν πιστεύουν πολλοί, πως πιο πολύ, εξωικογενειακοί παράγοντες είναι οι αιτίες που καταστρέφουν την αγωγή των παιδιών, εμείς τονίζουμε με τους πιά πολλούς κι απ' την πολύχρονη δικιά μας πείρα, πως μονάχα οι γονείς διαδραματίζουν τον πρωτεύοντα ρόλο. Γιαυτό και στην επιτυχία τους για το έργο της αγωγής τους απ' τη θετική πλευρά, τους επιτρέπεται να λένε με κάποιο εγωισμό και σχετική περηφάνεια πως έχουν καλά παιδιά που τ' όφειτα ξαν οι ίδιοι.

Κι όταν λέμε καλά παιδιά, το λέμε με την καθολική έννοια της λέξης. Δηλαδή: Παιδιά με συγκρατημένη και γερή ψυχοπνευματική και σωματική υπόσταση, παιδιά που νά 'χουν εμφανή τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα: Να σκέπτονται σωστά, να συμπεριφέρονται το ίδιο, ν' αντιλαμβάνονται εύκολα και να προχωράνε στη σωστή λύση κάθε προβλήματος της ζωής για τη ζωή.

Γκανά να βρίσκουν το σωστό δρόμο δράσης ή αντίδρασης οποιασδήποτε ενέργειας ή συμπεριφοράς, σε κάθε περί-

πτωση, στην ανοδική πορεία της ζωής τους. Και με λίγα λόγια:

Παιδιά με ήθος και χαρακτήρα, με γενναϊότητα που ν' απλώνεται κι έξω απ' το δικό μας περήφανο φιλετικό μας μέλλον, σε πανανθρώπινη κλίμακα, σαν παγκόσμια προσφορά για το δικό, για την ειρήνη, ακριβιά και θεία δώρα και τα δυό.

Για να γίνουν τέτοια τα παιδιά μας, πρέπει πρωταρχικά να τα γνωρίσουμε οι γονείς. Κι όταν τα γνωρίσουμε, θ' αρχίσουμε λίγο λίγο να ρυθμίσουμε τη θέση μας απέναντί τους με το παράδειγμά μας, που θ' αναπτύξουμε πιο κάτω, με τις συμβουλές μας, τη σχετική διδασκαλία, το μετρημένο και ψυχολογημένο πειθαναγκασμό, τους έπαινους, ακόμα και τις ελεγχόμενες αντίστοιχες τιμωρίες και γενικά κάθε παιδαγωγικό και παιδονομικό μέσο, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να επιδράσει, πάντα για το καλό τους.

Και σίγουρα γεννιέται το ερώτημα:

— Είναι εύκολο να γνωρίσουμε οι γονείς τα παιδιά μας, για να μπορούμε ύστερα να εξασκίσουμε εμερονητική επίδραση πάνω τους;

Ασφαλώς το πρόβλημα είναι δύσκολο. Ακόμα κι εμείς οι μεγάλοι, που ζούμε μαζί με τους σχηματισμένους συνανθρώπους μας στην κοινωνία και μ' αλληλοεξαρτημένες σχέσεις μια ολόκληρη ζωή, δεν μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε πως τους γνωρίσαμε πιο πολύ δύσκολο είναι να γνωρίσουμε τ' σχηματίστη μικρά παιδιά, που έρχονται από έναν

έξο για μας όμοιο κόσμο, που μόνο αυτό μπορούν να βλέπουν, μακριά απ' τη σκληρή πραγματικότητα που 'μαστε εμείς οι ίδιοι' γιατί χρειάζεται μαζί με τ' άλλα και κάποια ψυχολογική διαίσθηση, που τη στερούμαστε οι περισσότεροι.

Το παιδί έχει δική του ατομικότητα, ξεχωριστή ψυχοσύνθεση με ξεχωριστούς νόμους λειτουργίας και εξέλιξης ολόκληρης της ψυχοφυσικής του υπόστασης.

Γιατί ο παιδικός κόσμος του "δία - νοεΐσθαι" "συναισθάνεσθαι" και "βούλεσθαι" που χαρακτηρίζεται τόσο απ' τη στατική, όσο κι απ' τη δυναμική του μορφή, ποραιοιάζεται μπλεγμένος, θαλάς κι ακαθόριστος και λειτουργεί σύμφωνα μ' επιταγή ξεχωριστών βιοψυχολογικών νόμων.

Το παιδί δε μοιάζει με το μεγάλο. Δεν είναι ολοκληρωμένος άνθρωπος σε αντικειμενική κατά την ξεπερασμένη αντίληψη, αλλ' άνθρωπος "εν εξέλιξι". Γι αυτό κι όσοι γονείς βλέπουν τα παιδιά τους σαν μεγάλους, χάνουν στην προσπάθειά τους να τα ωρλήσουν.

Κι αλήθεια, σκεφτήκαμε ποτέ μας, ίσως οι πιο πολλοί, πως χειριζόμαστε τα παιδιά μας;

Τις περισσότερες φορές, έχουμε απαίτηση να κάνουν μ' επιτυχία, ό,τι κάνουμε οι ίδιοι, να συλλαμβάνουν ιδέες και νοήματα σαν τα δικά μας, ν' αντιλαμβάνονται τη ζωή με το δικό μας τρόπο, να συγκεντρώνουν στις εκδηλώσεις τους, τη δικιά μας προσοχή και περίσκεψη και γενικά να μας παρακολουθάνε πιστά και να τα παρακολουθάνε κι ε-

μείς άγρυπνα, αν μας ακολουθάνε στην πορεία που ακολουθάνε.

Αυτό είναι μεγάλο σφάλμα κι αδικία.

Το "εγώ-ιδεώδες" των παιδιών, ο εσωτερικός τους κόσμος, αποτελεί ενίοτε ενότιητα, που πετυχαίνει την εξέλιξη του γιατί επιδιώκει στη ζωικό - πούς λειτουργικούς. Δηλαδή:

Κάθε πράξη που κάνει το παιδί, την κάνει για την τελεοποίησή του. Κι ανάλογα με την επιτυχία του σκοπού που επιδιώκει, κανονίζεται κι ο βαθμός της προσαρμογής του στην πραγματικότητα της ζωής, το περιβάλλον. Και γι αυτό ξεχωρίζονται τα παιδιά σε ευκαλοπροσάρμοστα και δυσκαλοπροσάρμοστα, σε παιδιά παραπονοϊάκια κι απογοητευμένα, σε απαιτητικά κι αυτοκυρίαρχα, σε παθητικούς κι ενεργητικούς τύπους.

Κάθε παιδί ανάλογα με τον τύπο του δείχνει και τις ξεχωριστές τάσεις, επιθυμίες και διαφέροντα, για ν' ανταποκριθεί στο σχέδιο της ζωής του. Και βασικό κίνητρο αυτών των εκδηλώσεων κι ενεργειών του, είναι το συναίσθημα της φιλαυτίας. Αυτό κυριαρχεί σ' ολόκληρο το "είναι" του. Αυτό είναι το κίνητρο που χρησιμοποιεί με κάθε τρόπο και μέσο, σύμφωνα με τις εσωτερικές του διαθέσεις, για να διατηρήσει και ν' ανεβάσει εξελικτικά το "εγώ" του όσο μπορεί πιο ψηλά.

Συνέπεια τούτου, κάθε μέρα να κάνει αγύνα επιβίωσης. Τον αγύνα αυτό των παιδιών πρέπει να τον γνωρίζουμε οι γονείς, για ν' ανταποκρινόμαστε κάθε φορά στην ψηλή υπεύθυνη αποστολή μας - και στην καθημερινή μας προσπάθεια για κα-

λή ανατροφή και μόρφωση.

Γιατί γνωρίζοντας τις εσωτερικές διαθέσεις της φιλαυτίας των παιδιών μας, γνωρίζουμε τα ίδια τα παιδιά μας.

Σκεφτήκαμε στα σοβαρά ποτέ οι γονείς - επιθυλάσσομαι για πιθανή εξαίρεση - τι σημασία έχουν οι ερωτήσεις των παιδιών και γιατί τις κάνουν; Δεν είμαστε λίγοι οι γονείς που κρατάμε κάποια ακαθόριστη θέση μπροστά στο φαινόμενο που παρατηρείται, όταν ρωτάνε τα παιδιά.

Κι όταν οι ατέλειωτες ερωτήσεις τους απαιτούν απάντηση, εμείς σπαίνουμε κι αδιαφορούμε, ή τις περισσότερες φορές, δίνουμε μια άστοχη κι ασηχολόγητη απάντηση για να τ' αποψύγουμε.

Μα αν προσέξουμε τη στιγμή εκείνη τα προσώπια τους, θα διακρίνουμε κάποιο κρυφό παράπονο, που δημιουργεί το ανικανοποίητο της περιέργειάς τους και το αυθόρμητο της τάσης τους να επικοινωνήσουν και να γνωριστούν με τον αντικειμενικό κόσμο, που τους είναι τόσο ξένος.

Και λέμε οι γονείς: "Τα παιδιά μου είναι ανυπόφορα. Κάθε τόσο και λιγνύκι: "Τι είναι τούτο; Πώς έγινε αυτό; Γιατί το ένα; Γιατί το άλλο; Μας γίνονται τόσο φορτικά που μας ενοχλούν και μας νευριάζουν.

Παίρνοντας αυτή τη θέση απέναντι των παιδιών μας, το κάνουμε από ασηχολόγητη άγνοια, γιατί δεν ξέρουμε τον ψυχολογικό όσο και παιδαγωγικό χαρακτήρα των παιδικών ερωτήσεων.

Άλλά ποιά αξία έχουν οι παιδικές ε-

ρωτήσεις, καταφαίνεται περίτρανα στην περίπτωση των ενηλίκων όταν ρωτάμε. Και ρωτάμε για κάτι που δεν ξέρουμε και θέλουμε να μάθουμε κι η σωστή απάντηση, μας ικανοποιεί και προσθέτει επικοινωνητικά μορφωτική ύλη στον τόμο του πνεύματος.

Πόσο αλήθεια πιο πολύ ισχύει αυτό για τα παιδιά, λόγω της μιμητικότητας και δεκτικότητας που έχουν.

Για να εκτιμήσουμε τη μεγάλη αξία των παιδικών ερωτήσεων, πρέπει να γνωρίσουμε τον ψυχολογικό και παιδαγωγικό τους χαρακτήρα.

Σ' αυτό μας βοηθάνε και μας διαφωτίζουν:

Η Ψυχολογία κι η Παιδαγωγική.

Και πρώτα πρώτα από ψυχολογική άποψη:

Η ερώτηση των παιδιών είναι μια ορμή που τα παροτρύνει στη γνώση. Είναι η ορμή του "ειδέναι" κι είναι έμφυτη στα παιδιά και κατέχει την πιο αξιόλογη θέση ανάμεσα στις ορμές που συμπληρώνουν τον κύκλο της ψυχολογικής των μάθησης. Αυτή με τη μορφή της περιέργειας, παρουσιάζεται απ' την πρώτη παιδική ηλικία και συνεχίζεται στη δεύτερη και πάρα πέρα.

Κι ενώ στην ηλικία των 3-7 χρονών, οι ερωτήσεις των παιδιών, βγαίνουν από απορίες που δημιουργούν τα περιστατικά που έχουν φανταστικό χαρακτήρα και τα φαινόμενα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος, κατά τη δεύτερη παιδική ηλικία από 7-12 χρονών και στη συνέχεια, οι ερωτήσεις καλύπτουν τον ευρύτερο κόσμο.

Και τούτο σαν συνέπεια της τάσης τους ν' αποκτήσουν καλύτερη γνωριμία κι επαφή με τα πράγματα.

Έτσι βλέπουμε ολοένα ν' αποδρασιούνται απ' το φανταστικό χαρακτήρα της σκέψης τους και να ζητάνε πάντα μ' επιμονή κι υπομονή μια εξήγηση του γύρω κόσμου. Τ' ατέλειωτα "γιατί" που ακούμε, είναι τρανή ένδειξη της επιθυμίας τους να μάθουν τη σχέση "αίτιου" και "αιτιατού", να μάθουν τα πράγματα και τα φαινόμενα.

Είναι το αιώνιο "γιατί" που μας οδηγεί στην τελείωση της γνώσης με την προσπάθεια εξήγησης του κόσμου, είναι η ίδια η πηγή και η ουσία της φιλοσοφίας.

Απ' την Παιδαγωγική άποψη:

Κι απ' την άποψη αυτή, οι ερωτήσεις των παιδιών έχουν πολύ μεγάλη σπουδαιότητα κι αξία. Όποια σπουδαιότητα κι αξία έχει το παιχνίδι και κάθε εύρυθμη σωματική κίνηση, για την ανάπτυξη του σώματός του και γενικά της σωματικής ενεργητικότητας, τέτοια και τόση σπουδαιότητα έχει η ερώτηση των παιδιών για την ανάπτυξη του παιδικού πνεύματος και γενικά της πνευματικής του ενεργητικότητας.

Με τις ερωτήσεις δημιουργείται λίγο λίγο η ψυχοπνευματική ικανότητα των παιδιών που πετυχαίνει το φαινόμενο της αυτομάθησης και της αυτομόρφωσης τους.

Με μια προϋπόθεση:

Κάθε ερώτηση, νά 'χει τη σωστή απάντηση. Μια και τα παιδιά δεν έχουν αναπτυγμένη τη νοητική τους ικανότητα

ν' αντιληφθούν το γύρω τους κόσμο, ο νους κι η ψυχή τους είναι γεμάτη απορίες για τα πράγματα, τα φαινόμενα και τα γεγονότα του κόσμου που ζούνε.

Γι αυτό, εσωτερική είναι η ανάγκη να ρωτάνε και να ζητάνε λύσεις στις απορίες τους και κάθε σωστή απάντηση, ενεργεί εποικοδομητικά στην όλη τους μάθηση. Κι έτσι, απ' τη λύση των αποριών τους, δημιουργείται ευχαρίστηση στα παιδιά και γεννιέται λίγο λίγο η άρεση να ρωτάνε πάντοτε για να μάθουν.

Αναπτύσσεται το ενδιαφέρον. Ενδιαφέρονται να μάθουν, γι αυτό και ρωτάνε. Απ' τα παραπάνω που είπαμε, να τώρα μπροστά μας το ερώτημα:

— Ποιά πρέπει νά 'ναι η θέση μας, απέναντι στις ερωτήσεις των παιδιών;

Αφού ξέρουμε, ότι η μάθηση των παιδιών πραγματώνεται με τις ερωτήσεις και τα διαφέροντά τους τότε λέμε:

Σε κάθε ερώτηση κι απορία, η απάντηση πρέπει νά 'ναι ψυχολογημένη κι από διδακτικής και παιδαγωγικής πλευράς και νά 'χει κριτήριο την αλήθεια. Γιατί αν δεν απαντήσουμε σωστά, ή απαντήσουμε πρόχειρα κι ασυχολογητά, μπορούν να συμβούν δυο πράγματα σε βάρος τους:

Συστηματική στέρξη απάντησης στις ερωτήσεις τους, σβάνει λίγο λίγο τη δίψα τους να ρωτάνε, μια κι οι ερωτήσεις τους, δε βρίσκουν ανταπόκριση. Κι έτσι θ' αποκτήσουν τη συνήθεια να μη ρωτάνε. Και το πλήθος των ερωτήσεων απ' το οποίο διακατέχονται, καταπιέζεται μέσα τους, μια και δεν υπάρχει

η δεξιά και το θάρρος απ' την πλευρά τους να προβάλλονται. Και γίνεται τότε το παιδί ψυχικά κλειστός τύπος, μ' αποτέλεσμα σαν ψυχικό σύμπλεγμα τη νευρασθένεια.

Αλλά μπορεί, μια και οι ίδιοι εμείς σιμπαίνουμε, να ρωτήσουν τα παιδιά και να πληροφορηθούν απ' άλλους. Θά 'ναι όμως οι απαντήσεις των άλλων, που βρίσκονται έξω απ' την υπεύθυνα θέση των γονέων, οι σωστές, δηλαδή εκείνες που πρέπει; Μορφωτικές, παιδαγωγικές, ψυχολογικές, ενισχυτικές της αγνής, που σημαίνει σωστή ανατροφή του παιδιού, ώπου να γίνει άριμος, οπότε την αγωγή του, θα την αναλάβει η ίδια η ζωή;

Αν όχι, τότε σίγουρα τα παιδιά θα δημιουργήσουν εφαλμένα σχέδια ζωής και θα βρεθούν πολλές φορές σ' αντίθεση με τα στοιχεία που συνθέτουν τον κοινωνικό συντελεστή της επιτυχίας.

Αλλά κι αν οι ίδιοι δίνουμε πρόχειρες απαντήσεις κι επιπόλαιες, τότε δεν του προσφέρουμε την πραγματικότητα, μια κι οι απαντήσεις μας δεν την απεικονίζουν και δε θα μπορέσει ποτέ να φτιάσει για τον εαυτό του κόσμο στα μέτρα του απ' τη σωστή πλευρά. Συνέπεια:

Να δημιουργηθεί άλλο ψυχικό σύμπλεγμα:

Το καταπληκτικό συναίσθημα της μειονεξίας.

Έτσι σαν παιδαγωγικές εφαρμογές, σ' έχουμε στο νου μας, πως μια και τα παιδιά βρίσκονται στο στάδιο της έντονης κινητικότητας που διεγείρει την περιέργειά του και δημιουργεί το διαφέρον

τά του κι η έκπληξή του για ό,τι δε γνωρίζει και δεν κατανοεί, προβάλλεται με τις συνεχείς ερωτήσεις, σε μια περίοδο που δημιουργούνται βιωματικές καταστάσεις και εμπειρίες μάθησης, το δικό μας καθήκον είναι:

Να δημιουργούμε πάντα ευνοϊκό κλίμα στα παιδιά για την προβολή ερωτήσεων κι αποριών. Οι απαντήσεις μας να είναι ψυχολογημένες, σαφείς, ειλικρινείς, λογικές, παιδαγωγικές, γιατί έτσι θα τα κάνει ειλικρινή και φιλόληθη, έντιμα στις σχέσεις τους και συνεπή στις υποχρεώσεις των ανώμαστος ανθρώπους.

Και τότε, και με τη βοήθεια του σχολείου με τη σύγχρονη κοινωνική του δομή, θα βοηθήσουμε τα παιδιά μας να ζήσουν χαρούμενα κι ευτυχισμένα στο σύγχρονο κόσμο, παρά τις αντιθέσεις του και τις κοινωνικές του διαταραχές.

Το θέμα δεν εξαντλείται τόσο συνοπτικά.

Συνεχίζοντας την επίδραση του παραδείγματος σαν θεμελιακού μέσου αγνής του παιδιού, μας έρχεται στο νου ο Πλούταρχος που γράφει στο βιβλίο του "περί παιδων αγωγής":

"Προ πάντων οι γονείς να μη σφάλωσι, αλλά όσα πράττουν να παρέχουν φανερό παράδειγμα στα παιδιά τους κατά τον βίον τους, σαν σε καθρέπτη να βλέπουν, ώστε ν' αποφεύγουν τους αίσχυρους λόγους και τα έργα".

Το πόση μεγάλη σημασία έδιναν οι αρχαίοι πρόγονοί μας στην ανάλυση του εαυτού τους, για να μπορούν να βρίσκουν τα προτερήματα και τα ελαττώμα-

τά τους και με τον αυτοέλεγχο και την αυτοκριτική να προσπαθούν να γίνονται ιδανικά πρότυπα για παραδειγματισμό, καταφαίνεται κι απ' το ότι δε δίστασαν να γράφουν στη μετόπη του ναού του Απόλλωνα στους Δελφούς με μεγάλα γράμματα-με φωτεινά να γράφουμε σήμερα-το Σωκρατικό "ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ".

Και στη σημερινή εποχή, η τελειοποίηση του ανθρώπου-του γονέα στην περίπτωση μας-με την καθημερινή αυτογνωσία, που θά 'χει σαν συνέπεια την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του, θα δώσει πρότυπα για παράδειγμα στο παιδί κι απ' έξω και πιο πολύ απ' το στενό του περιβάλλον, που θα προσδιορίζουν την όλη συναισθηματική, βουλητική και νοητική του εξέλιξη.

Τη μεγάλη-μεγίστη θα λέγαμε - δύναμη του παραδείγματος στη διαμόρφωση της ψυχής και του χαρακτήρα του παιδιού, τόνισαν πάρα πολλοί επιστήμονες παιδαγωγοί και ψυχολόγοι.

Ακόμα κι η πάντα σοφή λαϊκή σκέψη, με τις γεμάτο παιδαγωγικές αλήθειες, παροιμίες της, σαν την:

"Πες μου με ποιόν πας, να σου πω ποιός είσαι" ή

"Πες μου τη συντροφιά σου, να σου πω την αρχοντιά σου" κι ακόμα:

"Με γκάλιουρα κοιμήθηκες, κι εσύ θα γκαλιουρήσεις",

ρολά εύστοχα διακρίνουν την επίδραση του παραδείγματος.

Περισσότερη σημασία έχει, πώς στέκεστε μπροστά τους, ποιού είστε κι όχι τόσο το τι τους λέτε και πόσες συμβουλές τους δίνετε.

"Δάσκαλε που διδάσκες και νόμο δεν τηρούσες".

Και πάλι οι αρχαίοι μας πρόγονοι όπως είπαμε, με την ξεχωριστή παιδαγωγική οξύναι και σοφία, σιστά έπαιρναν το παράδειγμα σαν το μοναδικότερο μέσο αγωγής των "νέων" για το "ευ ζην" και το "ευ πράττειν".

Γι'αυτό προβάλλουν στους νέους το παράδειγμα για τη διαπαιδαγώγησή τους με τους μύθους, το θέατρο, με σκηνές απ' την πραγματική ζωή και γενικά με κάθε τρόπο, έτσι που η βιωματική του επίδραση να πετύχει το σκοπό τους.

Ο Πλούταρχος γράφει ακόμα: "Όπου γέροντες αναίσχυντοι, ενταύθα γαρ και νέους αναίδεστώτους είναι και αν χυλώ παροικήσεις, υποσκάφειν μαθήσεις".

Το παράδειγμα συνεπώς, μαζί με τη διδασκαλία είναι τα βασικά μέσα της αγωγής και μόρφωσης. Κι η διδασκαλία κατά κύριο λόγο είναι έργο του σχολείου, το παράδειγμα όμως σαν κυριότερο μέσο αγωγής τό 'χουν και οι γονείς.

Τι είναι όμως αυτό που λέμε παράδειγμα;

Αν πάρουμε υπ' όψη μας την έννοια της αγωγής που: "Αγωγή είναι η σκόπιμη επίδραση κάθε ενηλίκου σε κάθε ανήλικο" τότε με βεβαιότητα μπορούμε να πούμε:

Παράδειγμα είναι η προβολή των ενήλικων στους ανήλικους με λόγια και με έργα, μ' απώτερο σκοπό την επίδραση. Δηλαδή: Η προβολή του όλου "είναι" μας στους ανήλικους ή με την καλή του μορφή, και τότε υπηρετούμε θετικά το έρ-

γο της αγωγής, ή με την κακή του μορφή, οπότε υποναμεύουμε και γκρεμίζουμε τελειωτικά την αγωγή του.

Από τον ορισμό αυτό, καταφαίνεται, πως το παράδειγμα είναι δίκαιο μαχαίρι και με την επίδρασή του, παροτρύνει, ή προς την αρετή, ή προς το κακό. Κι έτσι απ' τη σωστή ή όχι προβολή του παραδείγματος, εξαρτάται και η σωστή, ή λαθεμένη εξέλιξη του ανήλικου. Κι επειδή απαραίτητη προϋπόθεση για την εξέλιξη του είναι οι έξεις που δημιουργήθηκαν στο παιδί, τότε σίγουρα το παράδειγμα ειν' εκείνο που δημιουργεί τις καλές ή τις κακές έξεις, κι εδώ ακριβώς βρίσκεται η μεγάλη του επίδραση.

Όπως ξέρουμε το παιδί δεν έχει αναπτυγμένες τις νοητικές του λειτουργίες, ούτε τη βουλητική του ικανότητα, ούτε πλούσιο συναισθηματικό κόσμος, για ν' ασκήσει το ίδιο αποφασιστική επίδραση στο περιβάλλον που ζει.

Ψυχολογική όμως απαίτηση μπαίνει μπροστά του, να καθορίσει τη θέση του και την προσαρμογή του, σύμφωνα με το περιβάλλον που έχει γύρω του, για να μπορέσει να διατηρηθεί στη ζωή.

Επειδή, όπως είπαμε, η βουλητική του δύναμη είναι μικρή, την αντικαταστάζουν οι έξεις. Και οι έξεις δημιουργούνται από τα παραδείγματα που προβάλλονται μπροστά του παντού σε κάθε τόπο και κάθε φορά γιατί:

"Η επανάληψη μιας πράξης, δημιουργεί τη συνήθεια, η συνήθεια την έξη και η έξη είναι δεύτερη φύση". Κι επειδή το παιδί ειν' ασχημάτιστος

άνθρωπος, ένα άβουλο κι ετεροκίνητο πρόσωπο, γιατί κι οι έξεις του δημιουργούνται πιο ευκολότερα, γιατί έχει την τάση για μίμηση. Δηλαδή: Το μικρό παιδί μιμείται "το παν".

Ο Αριστοτέλης μας λέει:

"Η μίμηση είναι σύμφυτη στους ανθρώπους απ' την παιδική ηλικία". Το εύπλαστο του "είναι" του κι οι φυσικές του προδιαθέσεις το κάνουν, ζώο μιμητικό. Γι' αυτό, την ομιλία του, το περπάτημά του, τα πρώτα συναισθήματα και τις εντυπώσεις του, γυμνά από κρίση και πλούσιο συναισθηματισμό, μια και δεν έχει την ικανότητα να ξεχωρίζει το σωστό απ' το λαθεμένο, τα πετυχαίνει όλα μόνο με τη μιμητική του ικανότητα επαναλαμβάνοντας όλα όσα εμείς κάνουμε.

Οι ορίζοντες συνεπώς της πρώτης αγωγής, καλύπτονται απ' τη μίμηση. Συνεπεία όμως αυτής της τάσης, είναι πολύ φυσικό να μιμείται και τα καλά και τα κακά παραδείγματα, γιατί δεν είναι σε θέση να ξεκαθαρίσει τη διαχωριστική τους γραμμή, σε σημείο που να υποθετεί τα καλά και ν' αποφεύγει τα κακά.

Στο σημείο αυτό ακριβώς, καθορίζεται ο παιδαγωγικός ρόλος των γονέων, που με το καλό τους παράδειγμα, θα κάνουμε τα παιδιά μας ν' αποκτήσουν συνήθειες που θα σηματοδότησουν την υποδομή μιας ενάρετης και χαρούμενης ζωής.

Αυτές οι συνήθειες, είναι ο πρώτος σπόρος που θα το κάνει να συνθίσει να επαναλαμβάνει ό,τι μιμήθηκε. Και η κάθε φορά επανάληψη των παραδειγμάτων

που μιμήθηκε, δημιουργεί με την πρόδο του χρόνου όπως είπαμε τις έξεις, που ανάλογα με το πρότυπο, πάλι το λέμε, θά 'ναι, ή καλές ή κακές.

Τόση δε μεγάλη είναι η σημασία των έξεων, ώστε επιβάλλουν την κυριαρχία τους σ' όλη την προσωπικότητά του και το κάνουν να ενεργεί με μηχανικό τρόπο. Δέκατα λοιπόν ο Αριστοτέλης χαρακτήρισε την έξη "δεύτερον φύσιν" - το είπαμν - κι ο Μονταίν (MONTAIGNE) "Βασίλισσα της ζωής".

Γιατί όχι μονάχα στην παιδική ηλικία, αλλά και στη συνέχεια της ζωής μας, η έξη αποτελεί το ουσιαστικότερο στοιχείο ύπαρξής μας, συνεπεία των ισχυρών της επιταγών.

Ας θυμηθούμε το τσιγάρο, το αλκοόλ, τα ναρκωτικά, το χαρτοπαίγνιο και τόσα άλλα, που ο εκμοντέρνισμός μας επέτρεψε ν' απολαμβάνουμε με πολύ συμπόθεια και τα δυό γένη, αρσενικοί και θηλυκοί.

Τώρα μπαίνει το ερώτημα:

Ποιά παραδείγματα κι από πού πρέπει να προέρχονται και να προβάλλονται στα παιδιά;

Από απ' τα πάρα πάνω καταλήξαμε στο συμπέρασμα, πως η δημιουργία καλών έξεων και μόνο, εξυπηρετεί το σκοπό της αγωγής, μπορούμε να πούμε, πως τα παραδείγματα πρέπει νά 'ναι άθωγα, απαλλαγμένα από κάθε υποκρισία και ψέμα.

Όχι, όταν χτυπάει το κουδούνι της εξόπαρτας του σπιτιού μας, και η επίσκεψη μας είναι ανεπιθύμητη να λέμε στο παιδί μας:

— Πήγαινε Γιωργάκη μου να ιδείς ποι-

ός είναι κι αν δεις πως είναι ο τάδε ή η τάδε, πως του πως δεν είμ' εδώ, άκουσε παιδί μου; Δεν είμ' εδώ. —

Αναφέρω μονάχα ένα παράδειγμα. Παραδείγματα λοιπόν γεμάτα ειλικρίνεια, ηθικότητα, αρετή, μακριά απ' την υποκρισία και τα τόσο άλλα αρνητικά στοιχεία που κυριαρχούν σ' όλους μας με τη μάσκα της επιφανειακής απλότητας κι αθωότητας, για κάθε αραιωμένη περίπτωση που παρουσιάζεται στον κύκλο της ζωής του σπιτιού με τις καθημερινές φροντίδες και τ' ατέλειωτα σκαμπανεβάσματα, που μας κάνουν να μασκαρεύουμε την απελπισία μας και τα νευράκια μας, με φαιρινά χαμόγελα.

Παραδείγματα, πρότυπα από κάθε κοινωνική, ηθική, χριστιανική κι ανθρωπιστική άποψη.

Εμείς οι ίδιοι πρέπει να γίνουμε τέτοια πρότυπα, όταν απαλλάξουμε τον εαυτό μας απ' τον άορατο εγωισμό που μπορεί να μας διακατέχει, απ' τον άστατο ίσως χαρακτήρα μας, απ' το ανικανοποίητο των επιδιώξεών μας χωρίς σοβαρό λόγο, τη συνεχή και με άγχος πάλη για το ανέβασμά μας με διαβλητά μέσα, απ' την κενοδοξία μας, απ' το ολοένα να ζητάμε και ποτέ να μη χαρταίνομε, που λέει ο λαός κι απ' τα τόσο άλλα ελαττώματα που κι εμάς τους ίδιους μας οδηγάνε στην αποτυχία και την απογοήτευση και τα παιδιά μας στην καταστροφή.

Η ειρηνική κι αρμονική συμβίωση των γονέων, θα κάνει τα παιδιά μας ήρεμα, ευγενικά, μεγαλόκαρδα, συνεργάσιμα και με προσωπικότητα.

Πρώτη συνεπώς πηγή παραδειγμάτων κι αναντικατάστατη είναι το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού. Κι είναι τόση η επίδρασή του, που μπορεί να δημιουργήσει και ξεχωριστές κλίσεις στο παιδί, ανεξάρτητα απ' το ταλέντο του κι ως μη συμφωνεί ο Γκαίτε που πιστεύει πως: "ο νόμος που ρυθμίζει τη ζωή του ανθρώπου απ' τη γέννησή του, είναι αυτός που θα είναι υποχρεωμένος ν' ακολουθήσει και που ποτέ δε θα μπορέσει να ξεφύγει".

Πρώτη πηγή η οικογένεια, δεύτερη το σχολείο και τρίτη η κοινωνία. Εμάς θα γνωρίσουν πρώτα τα παιδιά μας, το περιβάλλον του σπιτιού και πιο πολύ τη "μόννα" αυτόν το "θείο παιδαγωγό" κατά τον Πλάτωνα, που θα ασκήσει τη μεγαλύτερη επίδραση στη δημιουργία των καλών έξεων.

Εμείς, ψυχροί κι αλόγητοι ακριβολόγοι, πρέπει να εμβραθύνουμε σε κάθε αποκαλυπτικό σύμπτωμα του χαρακτήρα των παιδιών μας και να τον διαμορφώσουμε με την αμέριστη φροντίδα και τη ζεστασιά μας, τέτοιο, όπως τον θέλει η ζωή για την ίδια τη ζωή.

Μάννα και πατέρας να γίνουμε υποδείγματα αρετής οι ίδιοι με την ευπρέπεια των λόγων και των έργων μας, αλλά και με την προβολή ηθικών προτύπων για μίμηση κι απ' την παλιά κι απ' την νέα εποχή, που κατά κανόνα δημιουργούν καλές έξεις.

Η μορφή της ζωής που μας έχει δοθεί, είναι επιδεικτική σε βελτιώσεις και σ' εξευγενισμό και το ηθικό πάθος για τον "κατ' αρετήν βίον", μπορεί ν' αυ-

ξηθεί με μια επίμονη και συνειδητή άσκηση που θα γίνει από μας τους γονείς με την υποδειγματική συμπεριφορά μας, χωρίς βέβαια να πιστεύουμε απόλυτα στην παντοδυναμία της αγωγής που θα δώσουμε και που δε θα μπορέσει απωσθήποτε ριζικά να αθώσει τις θεμελιώδεις γραμμές του χαρακτήρα.

Ας μη ζητάμε απ' τα παιδιά μας να εφαρμόζουν εκείνα που εμείς δεν εφαρμόζουμε κι ως τα παρακολουθούμε διακριτικά στις συναναστροφές τους, χωρίς να τα υποχρεώνουμε να κάνουν τέτοιες μόνο με μεγάλους, όπως γίνεται συνήθως όταν τα περιορίζουμε συνέχεια στο σπίτι. Και πόσα ακόμα σωστά μπορούμε να κάνουμε οι γονείς!:

Στη συνέχεια το σχολείο με το σχολικό περιβάλλον του και την προγραμματισμένη του παιδεία, ο τόπος που συνειδητά, σκόπιμα και με σχέδιο σφουριλατεύεται η αγωγή, θα προσφέρει στη μεθοδολογική και προσαρμοστική του φάση και με λόγια και με έργα, τέλεια παραδείγματα, ηθικά πρότυπα με κοινωνική δράση που δούλεψαν για το καλό της ανθρωπότητας και που την παιδαγωγική τους ευθύνη για αυτό την έχει ο δάσκαλος, σ' όλους τους κλάδους της παιδείας, αυτός ο αφανής "λειτουργός του ναού της παιδείας" που κι αυτός πρέπει και να είναι και να φαίνεται, όσο είναι μορετό, αγαθός και τέλειος - ανμπορεί να ειπωθεί, - άνθρωπος.

Αυτός θα βοηθήσει σταθερά στην κατάρτηση της ολότητας της γνώσης και στην ολοκληρικότητα του τροφίμου του με βάση τ' αντικειμενικά δεδομένα που

παρουσιάζει η σημερινή φύση της ακατάσχετης τεχνολογικής προόδου και της ζωντανής πραγματικότητας.

Ύστερα το κοινωνικό περιβάλλον σ' όλες του τις εκδηλώσεις.

Με την αγάπη, τη φιλία, την άλλη-λεγγύη, τις αγαθές κι έντιμες σχέσεις ανάμεσα στα μέλη του, και την κοινωνική του δομή, θα επιδράσει θετικά στις διαμόρφωση της όλης του προσωπικότητας. Με την άφογη συμπεριφορά τους οι άνθρωποι, έδωκαν και θα δίνουν πάντοτε το σωστό νόημα και την αξία στα σθάνατα ηθικά σύμβολα, τους συντελεστές της ευημερίας στη ζωή, γιατί όλοι μας παίζουμε ένα ορισμένο ρόλο στην προσπάθεια για την αναδημιουργία των αξιών που διέπουν την κοινωνία και που η κρίση των σε κάθε μεταπολεμική περίοδο είναι πολύ βαθιά κι έχει πάντοτε σοβαρές συνέπειες για την ηθική και πνευματική συγκρότηση της νέας γενιάς.

Η συμπεριφορά κάθε ατόμου είναι ένα "Βουβό δίδαγμα" που συνέχεια απευθύνεται στους άλλους ανθρώπους.

Κι έτσι θα κάνουμε τον άνθρωπο φυσικό και τέλειο και τη φύση πιο πολύ ανθρώπινη θα τη φέρουμε πιο πολύ κοντά μας.

Σ' αυτή την αναδημιουργία των αξιών που είναι απαίτηση της σύγχρονης εποχής, μια κι η δύναμη της ανθρώπινης πορείας με τη διεξόδηση στις δρμές της ύλης και στις δομές του πνεύματος με τα σημερινά δεδομένα της επιστήμης και της τεχνολογίας και με πραγματικότητα την καταπάτηση του εξωγήινου

χώρου που μας προετοιμάζουν θέλουμε δε θέλουμε ποιοτικές μεταβολές στις μελλοντικές μας προβλέψεις, θα βρούμε το σίγουρο στήριγμα και τη σωστή γραμμή πλεύσης και προσανατολισμού, για τ' ανθρωπιστικά ιδεώδη και την αναγκαιότητα της γνώσης με τη συνεχή ανοδική μάθηση, που θα μας βάλουν μπροστά στις ηθικές μας ευθύνες, ατομικές και συλλογικές, θα μας βοηθήσουν να εξηγήσουμε τα φαινόμενα της ζωής πιο σωστά κι έτσι με την κοινωνική μας ανόπληση κι σπλησμένοι μ' ορθή κοινωνική αντίληψη θα βοηθηθούμε στην επιτυχία του μεγάλου προβλήματος της αγωγής, του φρονιματισμού και του πνευματικού εκσυγχρονισμού της σημερινής νέας γενιάς και με μεγαλύτερο θάρρος, θα παλέψουμε για την κοινωνική κι ατομική χαρά, για κάτι καλύτερο και πιο όμορφο στη ζωή, για το καλό των παιδιών μας κι' όλης της ανθρωπότητας με βασικό στόχο πάντοτε την ειρήνη σ' όλο τον κόσμο που και μόνο αυτή θα φέρει την ευτυχία και τη χαρά στον άνθρωπο.

Πηγές που μας βοήθησαν:

- 1) ΕΔ. CLARABADE: Λειτουργική Παιδαγωγική 1ος και 2ος τόμος. (Μετάφ. Γ. Βασιλόκη - Χάρη Πάτση)
- 2) Ευαγγ. Παπανούτσας: Φιλοσοφία και Παιδεία.
- 3) Α. ΑΡΤΗΙΟΥ: Ένας άγνωστος κόσμος τα παιδιά μας. (Μετ. Σπ. Παγιατάκη)
- 4) Κικ. Παλαιολόγου: Γενική Παιδαγωγική.
- 5) Σπ. Παγιατάκη: Σύγχρονος Πρακτική

Παιδαγωγική - Οδηγητική.

6) Ε. Μουρέλλου: Διάπλασις χαρακτήρος του παιδιού.

7) Ελ. Καλύβα-Ε. Schlapfer-Ψ. Heiniiger Νευροψυχολογία του παιδιού (βιβλ. 1)

8) Παιδαγωγικά Περιοδικά σ'. Σημειώσεις μου, απ' τις διδασκαλίες του αλησμόνητου δασκάλου μου και

Παιδαγωγού Ευρ. Σούρλα.

β'. Απ' την ανέκδοτη γραπτή συνεργασία μας, με τον αγαπητό συνάδελφο Κώστα Τριαντάφυλλο γύρω από Παιδαγωγικά και Παιδαγωγικά θέματα.

γ'. Απ' την πολύχρονη πείρα μου σαν δασκάλου και γονέα.

ΧΕΙΜΩΝΑΝΘΟΙ ΚΑΙ ΠΕΤΑΛΟΥΔΕΣ

Σε πλαγιά ηλιολουμένη
μες τη χειμωνιά,
άνθισε μια ανεμώνη,
κάποια γιασεμιά

***

Τέτοια μέρα αλκυονίδα
βγαίνει όλα χαρά,
πεταχτή μια πεταλούδα
με χρυσό φτερό

***

Και σαν ήρθε χιονισμένη
παγερή νυχτιά
η φτωχούλα οργουπέθινει
κάτω απ' τη χιονιά.

***

Κι' ελαφρό τη σαβανώνει
προς τη χαρουγή,
μαραμμένη η ανεμώνη
κι' ένα γιασεμιά

ΑΓΩΗ Μιλ. Λογοθέτης
1-2-1960

ΣΠΟΥΔΕΣ

Βαριά στέκου το σπίττα τα παλιά
και στους οντάδες, ίσκι' οι νυχτερίδες
και κάποια βρόδια όλα είναι θλιβά,
σαν πέφτουνε του φεγγαριού οι αχτίδες

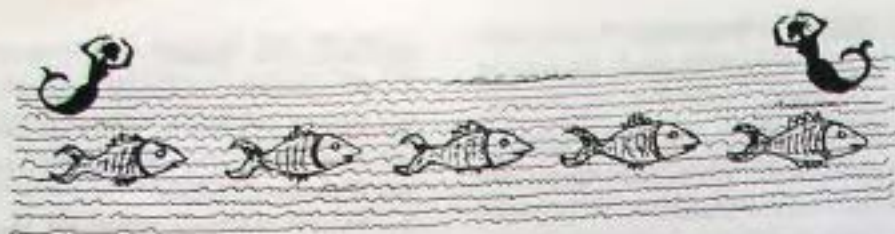
***

Στο εικονοστάσι τώρα το παλιό,
πούταν τα στέφανα του γάμου και τα βόγια,
αρχονισμένα μείναν αποσπασμα
και κάποια βρόδια κλαί' η κουκουβάγια.

***

Και κει στα κοιμητήρι, που το μήμα σου
κέρυψε τη ζωή την πεθαμένη,
άλικ' οργουπέθινει τριαντάφυλλο
και κάποιοι κρένιοι στέκουνε θλιμένοι

ΑΓΩΗ Μιλ. Λογοθέτης
18-1-1960

ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΛΙΕΥΜΑΤΩΝ

του ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΚΕΤΣΗ - Κτηνίατρου

Η θάλασσα, τα ποτάμια και οι λίμνες διατρέφουν πληθώρα υδραβίων ζώων, κάθε κατηγορίας απ' τα οποία πολλά χρησιμοποιούνται, από αρχαιότατους χρόνους, για την διατροφή του ανθρώπου και ονομάζονται α λ ι ε ύ μ α τ α ή εδάσματα προϊόντα θαλάσσης.

Η αφθονία τους στις αγορές εξαρτάται απ' την πλουσιότητα αλιευμάτων στις περιβρεχόμενες περιοχές ή χώρες κι απ' τις ευκαλίες μεταφοράς των.

Σήμερα με την χρήση του τεχνητού ψύχους (ψυγεία) διευκολύνεται κατά μεγάλο μέρος η μεταφορά και η συντήρηση των αλιευμάτων κι ελαττώνεται το κόστος κατά συνέπεια και η τιμή πωλησιμότητάς τους, ώστε αυτά να μην αποτελούν μόνο έδεσμα των πλουσίων και των κατοίκων των παραθαλασσίων περιοχών.

Η βασική θαλασσινή τροφή τους είναι το π λ α γ κ τ ό ν δηλαδή μικροσκοπικά φυτά και ζώα που έχουν την ικα-

νότητα να παράγουν οργανικές ουσίες απ' τις ανόργανες με τη βοήθεια της ηλιακής ενέργειας.

Το πλαγκτόν καταναλώνεται από πληθώρα μικρών ψαριών κι άλλων υδραβίων ζώων (πλαγκτοφάγα) αυτές (οργανικές ουσίες) που αποτελούν το λεγόμενο ν η κ τ ό ν, τρώνονται στη συνέχεια από μεγαλύτερα ζώα και δημιουργείται έτσι μια αλυσίδα τροφής.

Στα εδάσματα αλιεύματα περιλαμβάνονται κυρίως τα ψάρια, τα μαλακόστρακα και τα μαλάκια, αλλά τελευταία εμφανίστηκε στις διάφορες αγορές και κρέας κητιδίων, εχινόδερμων κι ερπετών.

Υπάρχουν πολλές μορφές αλιείας κι είναι ανάλογες της περιοχής και των εργαλείων και των μηχανημάτων που χρησιμοποιούνται. Οι κυριώτερες είναι:

1) Παράκτια αλιεία:

Αυτή γίνεται κατά μήκος των ακτών και σε μικρή απόσταση απ' αυτές με τον ψαρά που κάθεται στη στεριά ή σε μι-

κρά κυπήλατα σκάφη, ιστιοφόρα ή μηχανοκίνητα όπως βάρκες, μικρές μηχανότρατες, ψαροπούλες, γρι-γρι, γαίτες κ.λ.π.

Με αυτή την αλιεία πιάνονται ψάρια που ζουν επιτόπου στον βυθό ή που μετακινούνται σε μικρές μόνο αποστάσεις. Αυτά τα ψάρια είναι: Γλώσσες, καλκάνια, μουγκριά, μπαρμπούνια, κεφαλόπουλα κ.λ.π.

2) Μέση ή αλιεία της ανοικτής θάλασσας:

Αυτή γίνεται στην ανοικτή θάλασσα και μακριά απ' τις ακτές (Β. θάλασσα, Μάγνη, πελάγη κ.λ.π.) με πλοία μεγαλύτερα και με μεγάλη ακτίνα δράσεως.

Αυτή η αλιεία εξασφαλίζει τα 3/5 της παγκόσμιας παραγωγής. Η αυτή πιάνονται ψάρια μεταναστευτικά που ακολουθούν το νεκρό πλαγκτόν το οποίο μετακινείται από τα θαλάσσια ρεύματα και που κατευθύνεται από το βορρά προς το νότο και σε ορισμένους μήνες του χρόνου. Τέτοια αλιεύματα είναι: Γλώσσες, σαλάχια, μπακαλιόροι, ρέγγες, σολομοί, σαρδελλομάνες, φαγκριά, συναγρίδες, λιθρινία, σκυλόψαρα, σφυρίδες, ροφοί, σαβρίδια κ.λ.π. Σ' αυτό το είδος της αλιείας το κυριότερο μέσο μετακινήσεως είναι η μηχανότρατα.

3) Μεγάλη αλιεία:

Γίνεται στους ωκεανούς και προμηθεύει κυρίως γάδους, φάλαινες, σαλάχια, σκόρπαινες, καρχαρίες κ.λ.π. Σε μερικές χώρες όπως και στην Ελλάδα διακρίνουμε και την αλιεία των κλειστών ή εσωτερικών νερών, όπως λέγονται, δηλαδή των λιμνών, ποταμών και των ελών.

Σήμερα στη χώρα μας όλα σχεδόν τα εσωτερικά νερά εμπλουτίστηκαν με διάφορα είδη ψαριών όπως πέστροφες, γριβάδια κ.λ.π.

Τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την σύλληψη των ψαριών κατατάσσονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες και είναι:

α) Εργαλεία παραελκώσεως: Αυτά χαρακτηρίζονται απ' το σγκιάτρι και το δόλωμα και είναι: το αράζι, η πετονιά, το παραγάδι, η καβέτη, το πετοχτάρι κ.λ.π.

Το δόλωμα είναι υδρόβια σκουλίκια (αρενικόλες και νεράιδες) - καραβίδες κ.λ.π.

β) Εργαλεία βίας: Δίκτυα, καλάμτες, καμάκια, κρηκτικές ύλες και τέλος οι δηλητηριώδεις ουσίες. Τα θαλασσινά ψάρια διακρίνονται σε κυλινδρικά (σ' αυτά ανήκουν τα περισσότερα ψάρια που καταναλώνονται) και σε πλατεία (γλώσσες, ζαγγέτες κ.λ.π.) Τα ψάρια των γλυκών νερών είναι όλα κυλινδρικά.

Αλλοιώσεις των ψαριών:

Η σάρκα των ψαριών είναι πολύ περισσότερο ευπαθής από το κρέας των θηλαστικών και κατά συνέπεια, δεν είναι παράξενο να αλλοιωθούν μεγάλες ποσότητες ψαριών σε διάστημα λίγων μόλις ωρών, ιδίως όταν ο καιρός είναι θερμός, ο ουρανός νεφελώδης κι η ατμόσφαιρα υγρή. Γι' αυτό απαιτούνται περισσότερες φροντίδες απ' τον καταναλωτή για την συντήρηση των ψαριών παρά για εκείνη των σφαγίων ζώων. Αυτή η ευπάθεια οφείλεται: 1) Στο ότι το δέρμα των ψαριών παραμένει στη σάρκα, ενώ τα σφάγια γδέρνονται. 2) Στο ότι το

δέρμα των ψαριών παραμένει πάντα υγρό και είναι πιο εύκολη η ανάπτυξη των βακτηρίων, τα οποία μπαίνουν στη σάρκα απ' τα βράγχια, το στόμα και το έντερο, καθώς κι απ' τα διαστήματα μεταξύ των λεπιών, ενώ τα σφάγια ζώα μετά την εκδορά ασηδατούνται. 3) Στον πολύ όξιμο εκπλαγχνισμό, δηλαδή τα ψάρια εκπλαγχνίζονται μετά από πολλές ώρες, μπορεί και μετά μία ή δύο μέρες, ενώ τα σφάγια εκπλαγχνίζονται αμέσως μετά την σφαγή. 4) Στο Ρ.Η της σάρκας των ψαριών το οποίο είναι και παραμένει αλκαλικό, περίπου 7 - 7, 2 και κατά συνέπεια πολύ αλκαλικό για την βακτηριακή ανάπτυξη. 5) Η κτηνιατρική επιθεώρηση των ψαριών έχει σκοπό ν' απομακρύνει απ' τη Δημόσια κατανάλωση τα τοξικά για τον άνθρωπο, τα μολυσμένα με παθογόνα βακτήρια ή ιούς και τέλος τα ραδιενεργά ψάρια.

Νωπά ψάρια νοούνται - σύμφωνα με το άρθρο 2 του από 3-9-1959 Δ/τος - εκείνα τα ψάρια που δίνονται στην κατανάλωση αμέσως μετά την σύλληψη και τη μεταφορά τους στη στεριά, χωρίς χρησιμοποίηση κανενός μέσου συντηρήσεως και εθήγημένα εκείνα που διατηρούνται μέσα σε τρώματα πάγου. Η νωπότητα των ψαριών κρίνεται απ' τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1) Απ' την οσμή: Αυτή πρέπει να είναι ελαφρά αρωματική και μάλλον ευχάριστη, ώστε να υπενθυμίζει τα φύκη της θάλασσας ή την ιλύν των γλυκών νερών. Πάντως δεν επιτρέπεται κατ' ουδένα λόγο αυτή να είναι δυσάρεστη ή να θυμίζει άλλη οσμή.

2) Εξωτερική όψη του σώματος: Το νωπό ψάρι έχει επιφάνεια στίλβουσα (γυαλιστερή) και χρώματα ζωηρά, με μεταλλικές αποχρώσεις ανάλογες με το είδος του ψαριού. Αυτή η στιλπνότητα (γυαλάδα) εξαφανίζεται γρήγορα κι ή γίνεται θολή με τη συντήρηση και χάνεται γρήγορα η μεταλλική απόχρωση του χρώματος.

3) Απ' το σώμα: Το σώμα των ψαριών, μόλις συλλεχθούν, είναι εύκαμπτο, αλλά γίνεται σε λίγα λεπτά της ώρας συμπαγές λόγω της νεκρικής ακαμψίας. Η νεκρική ακαμψία αρχίζει μετά 10 λεπτά μέχρι λίγες ώρες ανάλογα απ' την ποιότητα και τον όγκο του ψαριού. Στην νεκρική ακαμψία, όταν βρίσκεται το ψάρι, δεν λυγίζει όταν κρατηθεί απ' το κεφάλι. Το σώμα του ψαριού όταν ψηλαφιστεί με τα δάκτυλα είναι συμπαγές και δεν αφήνει αποτυπώματα. Όταν καθούν απ' το ψάρι τα παραπάνω χαρακτηριστικά παύει να είναι πλέον νωπό.

4) Απ' τις εκκρίσεις: Η εξωτερική επιφάνεια του ψαριού είναι πάντα υγρή. Με την πάροδο του χρόνου αυτή χάνει την υγρασία και στεγνώνει. Αργότερα ακόμη σκεπάζεται από γλυώδες υγρό, τότε το ψάρι γλιστράει απ' το χέρι σαν να πέρασε από πάνω του σαπούνι.

5) Απ' τα λέπια: Στα νωπά ψάρια τα λέπια είναι προσκολλημένα σαν τα κεραμίδια της στέγης επάνω στο δέρμα, είναι υγρά και γυαλιστερά, με την πάροδο του χρόνου ανορθώνονται, χαλαρώνουν και ξεκολλάνε εύκολα. Βέβαια σε ορισμένα αλιεύματα αυτό δεν συμβαίνει όπως στη σαρδέλα, μαρίδα, ρέγγα κ.λ.π.

6) Απ' το δέρμα: Στα νωπά ψάρια είναι υγρό, τεντωμένο, γυαλιστερό χωρίς πτυχές ή σχισμές και με χαρακτηριστικό ζωηρό χρώμα, ενώ στο αλλοιωμένο αυτοί οι χαρακτήρες χάνονται.

7) Απ' τα βράγχια: Στα νωπά είναι ροδαλά ή κατακόκκινα όπως το αίμα, υγρά γυαλιστερά και χωρίς οσμή, ενώ στα αλλοιωμένα αυτά τα χαρακτηριστικά χάνονται και γίνονται σκοτεινά, καφέ ή μολυβδόχρα η οσμή είναι δυσάρεστη σνήθως αμμωνιακή και είναι καλυμμένα από βλέννα.

8) Απ' την κοιλιά: Η κοιλιά των νωπών ψαριών είναι κυλινδρική δεν πρέπει να είναι διογκωμένη ή σχισμένη, τα λέπια της πρέπει να είναι άθικτα, γυαλιστερά, λευκικά ή αργυρόχρα και να μην έχουν κηλίδες κόκκινες, καφέ, μελανές ή πράσινες.

9) Απ' την έδρα: Αυτή στα νωπά είναι καλώς κλεισμένη ενώ στα αλλοιωμένα ανοιχτή και βγαίνει με τη συμπύεση ρυπαρά υγρό.

Αυτά σε γενικές γραμμές είναι τα χαρακτηριστικά των νωπών ψαριών που πρέπει να έχει ο καταναλωτής υπόψη του, υπάρχουν βέβαια κι άλλες αλλοιώσεις που χαρακτηρίζουν την νωπότητα ή μη των ψαριών αλλά είναι δευτερεύουσας σημασίας. Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά ποικίλουν ανάλογα με το είδος, το μέγεθος και την ηλικία των ψαριών.

Η νωπότητα των ψαριών εξαρτάται κι από: 1) Τον άφθονο ή μη χειρισμό: Όσο λιγότερο ψηλαφούνται με τα χέρια ή μετακινούνται τα ψάρια, τόσο καλύτερη είναι η κατάστασή τους. 2) Το περιβά-

λον στο οποίο ζουν: Τα ψάρια θάλασσας ή των καθαρών τρεχούμενων νερών, έχουν μικρότερο αριθμό βακτηρίων από εκείνα των ελών και των ακάθαρτων νερών. 3) Την εποχή: Το καλοκαίρι τα ψάρια ασηδατούνται ευκολότερα, είναι ισχρότερα και θολότερα κι αποσυντίθενται γρηγορώτερα παρά τον χειμώνα. Γι' αυτό στη θερμή Ελλάδα μας η διάρκεια της συντήρησης των ψαριών είναι μικρότερη από εκείνη των ψυχρών χωρών.

4) Το μέσον συντηρήσεως: Όσο χαμηλότερη είναι η θερμοκρασία συντήρησης των ψαριών τόσο καλύτερα και πιο πολύ χρόνο συντηρούνται. Επομένως πρώτη είναι η κατάψυξη, ακολουθεί η ψύξη και τέλος η συντήρηση σε θερμοκρασία δωματίου αναφορικά βέβαια με τις μεθόδους συντήρησης. 5) Τη μέθοδο αλιείας

Αυτή επιδρά αποφασιστικά στην εξωτερική όψη και τη διάρκεια συντήρησης των αλιευμάτων. Γενικά όσο περισσότερο σφασάζουν τα ψάρια (προθανάτος αγνεία) τόσο γρηγορώτερα αλλοιώνονται. Τα ψάρια που φασεύονται με αγγίστρι είναι τα πιο άθικτα, με γρήγορη ακαμψία γυαλάδα κ.λ.π. γι' αυτό έχουν και μεγαλύτερη εμπορική αξία. Ακολουθούν σε ποιότητα εκείνα τα ψάρια που πιδνούνται με δίχτυα επιπλεγμένα. Βέβαια έχουν αιμοραγίες στα μάτια, τα βράγχια λόγω της τριβής στα δίχτυα απ' τα τινάγματα. Έρχονται μετά τα ψάρια που πιδνούνται με δίχτυα επί του βυθού. Αυτά συντηρούνται λιγώτερο απ' τα προηγούμενα, γιατί είναι περισσότερο τραυματισμένα έχουν γεμάτα τα βράγχια, τα μάτια, τα βραγχιολοκάμματα με άμμο και

ιλιά (λάσπη) και ο χρόνος συντήρησης είναι ελάχιστος αν δεν υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις. Τα φάρια που δεν έχουν καμιά σχεδόν εγγύηση για το χρόνο συντήρησής τους, είναι εκείνα που πιάνονται με εκρηκτικές ύλες (δυναμίτες, βόμβες βυθού κ.λ.π.)· αυτά σχεδόν αποσυντίθενται αμέσως ή το πολύ 2 ώρες από την έξοδό τους από το νερό, γιατί είναι πολύ αιμορραγικά, τραυματισμένα τα οστά τους σπασμένα απ' την πίεση λόγω της έκρηξης, τα σπλάγχνα τους είναι πολτοποιημένα, η νυκτική κύστη είναι ανοιχτή και φέρει αιμοπήγματα και αναδίδουν οσμή καμένης πυρίτιδας.

Αυτά τα φάρια σπάζουν γρήγορα και σύμφωνα με το άρθρο 1 του από 3-9-59 Β.Δ. επιτρέπεται η διάθεσή τους εφ'ό-

σον καταναλωθούν τη μέρα που πιόστη - καν διαφορετικά κατόσχονται ως ακατάλληλα και επικίνδυνα για κατανάλωση. Τέλος τα φάρια που πιάνονται με χημικές ουσίες (ενώσεις χλωρίου, πικροτοξίνες, θαφνίνες, αλκαλοειδή κ.λ.π.) ή πεθαίνουν αμέσως ή ναρκώνονται και επιπλέον στο νερό, οπότε πιάνονται πιο εύκολα, είναι επικίνδυνα για τον καταναλωτή οπότε κατόσχονται.

Η αλιεία δι' εκρηκτικών υλών απαγορεύεται από το Νόμο 2054 διότι φονεύεται κάθε ζωντανός οργανισμός στο σημείο της έκρηξης οι δε ποινές, εκτός απ' τις χρηματικές, είναι μεγάλες.

Σ' ένα απ' τα επόμενα άρθρα μας θα ασχοληθούμε με τα κατεφυγμένα αλιεύματα και τον διαχωρισμό τους απ' τα Νηπά.

ΘΗΤΕΙΑ I

Μέρες μετρημένες,
ζωή στημένη στο
- άντε να περάση η μέρα-.
Οι ώρες σέρνονται,
- με βασιανιστικά αργά "έρπην",
κι εγώ να λειάνω,
στο καρτέρεμα του τελειωμού τους

***

Μερκούρης Παναγιώτης
καθηγητής

ΘΗΤΕΙΑ II

Θητεία II
Αρνόυμαι,
να μην ελπίζω
στο αύριο,
να μην παλεύω
στο σήμερα,
να προσαρμοστώ
σ' ό,τι δεν μου
ταιριάζει,
να κάνω
ό,τι δεν θέλω,
να υπάρχω
για άλλους.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ (παραλλαγές περιοχής Φαναρίου)

Συλλογή Γρ. Χ. Ζάχα - Φιλολόγου

α) Δημοτικά και έντεχνα τραγούδια

Τα δημοτικά τραγούδια (Δ.Τ.) διακρίνονται από τα έντεχνα με βάση το δημιουργό και το χρήστη τους. Τα τραγούδια που δημιουργούνται αρχικά από ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, αλλά ανα-δημιουργούνται και προσαρμόζονται διαρκώς στις εκάστοτε συνθήκες ανάλογα με τις δυνατότητες του φορέα τους, είναι δημοτικά. Δεν είναι το είδος της μουσικής (κλαρίνο ή άλλο όργανο) ούτε ο βαθμός διάδοσης που χαρακτηρίζει ένα τραγούδι ως δημοτικό ή έντεχνο. Κά-νουμε αυτή τη διευκρίνηση, γιατί η πολιτιστική δραστηριότητα της σύγχρονης διακοσμητικής βιομηχανίας μας έχει συνηθίσει στην παραγωγή τραγουδιών που "πλασάρονται" για δημοτικά, αλλά μόνο δημοτικά δεν είναι.

β) Οι συλλογές δημοτικών τραγουδιών.

Αυτή η συλλογή παίρνει υπόψη της την

αλήθεια ότι το Δ.Τ. με τη μορφή που το γνώρισαν οι γενιές της προαστιακής κοινωνίας έχει πάψει να ζει. Σήμερα απλά επιβιώνει και συντηρείται. Τη θέση του έχουν πάρει άλλες μορφές μουσικής έκφρασης, που είναι σύστοιχες με τη σημερινή φάση πολιτιστικής ανάπτυξης. Κατά συνέπεια η αναβίωση ενός πολιτιστικού αγαθού που χάθηκε για πάντα, μοιάζει με νεκρανάσταση που είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Ωστόσο πιστεύουμε ότι οι συλλογές Δ.Τ. είναι απαραίτητες όχι μόνο γιατί διασώζουν ένα πολύτιμο πολιτιστικό αγαθό που τείνει να εξασφαλιστεί. Είναι απαραίτητες στο μέτρο που μπορούν να μας επηρεάσουν να επαναπροσδιορίσουμε τις σχέσεις μας με τις μουσικές και λαϊκές ρίζες του τόπου. Η σημερινή πολιτιστική μας ανάπτυξη δέχεται επιρροές που σε πολλές περιπτώσεις αλλοιώνουν και στρεβλώνουν την εθνική μουσικοπο-

λιτιστική μας ταυτότητα. Ο μόνος που ξέρει και μπορεί να δώσει το σωστό προσανατολισμό που έχει ανάγκη ο τόπος είναι ο λαός - δημιουργός και χρήστης του Δ.Τ. και όχι ο λαός ως παθητικός δέκτης και καταναλωτής ντόπιων και ξένων υποπροϊόντων. Μ' αυτή την έννοια δικαιώνεται η συλλογή Δ.Τ. και η κάθε συλλογή πολιτιστικών αγαθών, καθώς εντάσσεται σε μια προσπάθεια για επικοινωνία του σημερινού ανθρώπου με τις λαϊκές του ρίζες.

γ) Τα είδη των Δημοτικών Τραγουδιών

Ο λόγος (στίχος), η μουσική (μελωδία) και η κίνηση (χορός) είναι τα βασικά λειτουργικά στοιχεία του Δημοτικού Τραγουδιού. Με βάση αυτά τα στοιχεία τα Δημοτικά Τραγούδια (Δ.Τ.) κατατάσσονται σε διάφορα είδη. Σ' αυτή την εισαγωγή θα επιχειρήσουμε μια κατάταξη, παίρνοντας υπόψη λιγότερο τις "φιλολογικές" απόψεις των διαφόρων μελετητών και περισσότερο τις αντιλήψεις και με κριτήριο το κυρίαρχο συναισθηματικό τους τόνο τα Δ.Τ. μπορούμε να τα κατατάξουμε σε δυο μεγάλες κατηγορίες, στα τραγούδια της χαράς και στα τραγούδια της λύπης. Σημείο αναφοράς για μια τέτοια κατάταξη είναι το θέμα του Δ.Τ., όπως εκφράζεται κύρια με το λόγο (στίχο). Με βάση το ίδιο σημείο αναφοράς και με κριτήριο το περιεχόμενό τους τα Δ.Τ. μπορούμε να τα κατατάξουμε σε τραγούδια της Ειρήνης και τραγούδια του Πολέμου. Και τραγούδια της Ειρήνης σε σχέση με τις περιόδους της ανθρώπινης ζωής είναι τα Νανουριόματα (Γέννηση) τα Ερωτικά (Εφηβεία),

τα Εργατικά-Γαμήλια-της Ξενιτειάς (Ενηλικίωση) και τα Μοιρολόγια (Θάνατος). Ενώ τραγούδια του πολέμου είναι άσπασταφέρονται άμεσα ή έμμεσα στους αγώνες για ελευθερία και ανάλογα με την ιστορική συγκυρία, διακρίνονται σε Ακρίτικα, Κλέφτικα, Αντάρτικα κλπ.

Έχοντας ως σημείο αναφοράς τη μουσική και την κίνηση μπορούμε να κατατάξουμε τα Δ.Τ. σε τραγούδια καθιστικά ή της Τάβλας (κατά κανόνα τέτοια είναι τα κλέφτικα) και σε τραγούδια χορευτικά. Ο ρυθμός των πρώτων είναι αργός, ενώ ο ρυθμός των χορευτικών είναι ανάλογος με το είδος του χορού (Τσάμικος, Συρτός κλπ)

δ) Το Μ ο ι ρ ο λ ό γ ι ο ως είδος Δημ. Τραγουδιού.

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα τα Μοιρολόγια σχετικά με το στίχο είναι τραγούδια της λύπης που αναφέρονται στο θάνατο, ενώ σχετικά με τη μουσική και την κίνηση είναι τραγούδια με αργό ρυθμό, χωρίς όμως να είναι ούτε καθιστικά ούτε χορευτικά. Γιαυτό το λόγο θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι τα Μοιρολόγια είναι λιγότερο τραγούδια και περισσότερο ποιήματα-λαϊκή ποίηση. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει κανείς αν λάβει υπόψη του ότι όλα σχεδόν τα μοιρολόγια "λέγονται" περίπου με τον ίδιο τρόπο. Εκείνο που αλλάζει είναι ο λόγος τους, ο στίχος δηλαδή που διαφέρει από μοιρολόι σε μοιρολόι. Άλλωστε ο λαϊκός άνθρωπος τα μοιρολόγια τα ονομάζει και μυριο-λόγια (πολλά λόγια) και, σύμφωνα με κάποιο μοιρολόι της συλλογής,

"Τα μοιρολόγια, λόγια είναι και τα λεν' όλες οι πικραμένες να βγάλουν το πικρό καημό να βγάλουν το φαρμάκι".

Από κάποια σκοπιά ο λαϊκός άνθρωπος μοιρολόι θεωρεί κάθε λυπηρό (λυπητερό) τραγούδι. Ωστόσο τα μοιρολόγια της συλλογής είναι Δ.Τ. που αναφέρονται αποκλειστικά στο θάνατο (κάτω κόσμος, χάρος κλπ).

Κάθε άλλο λυπητερό τραγούδι θεωρήσαμε πως ανήκει σε άλλο είδος Δ.Τ. ανάλογα με το περιεχόμενό του.

(1)

Τα μοιρολόγια λόγια είναι και τα λεν' όλες οι πικραμένες να βγάλουν το πικρό καημό να βγάλουν το φαρμάκι
μα το πικρό δε βγαίνει εδώ, μίμδε και το φαρμάκι έπιασε ρίζες ρίζωσε κι απόλυσε βλαστάρι και στην κορφή του βλασταριού οχιό ήταν μπερδεμένη έτρωγε των μάνων τις καρδιές των αδερφιών τ' αδέρφια τις χήρες τις βαριόχηρες τις τρώει στο κεφάλι κι αυτά τα ορφανά παιδιά τα τρώει στο κορμί τους.

(2)

Τάξετε του Χάρου τα φλωριά, της Χάρισσας διαμάντι να σας αφήνει νά 'ρχεστε δυό - τρεις βολές το χρόνο να 'ρθείτε το Πάσχα τη λαμπρή να 'ρθείτε πανηγύρι που βγαίν' οι νιοί για το χορό κι οι

νιές τους καμαρώνουν βγαίνουν και τα μικράπαιδα και παίζουν και γελάνε.

(3)

βιασμένοι, λογίζομαι, πολύ αργούν στον Άδη τάχα την πέτρα πελεκάν", τάχα τη γης στορνεύουν ή μη του Χάρου το σκαμνί τάχα το ζωγράφει; Φκιάνει ο Χάρος μια Εκκλησιά, το Μέγα Μοναστήρι παίρνει τις νιές για το νερό, τους νιούς για το λιθάρι παίρνει τα κούτσικα παιδιά να κουβαλάν την άμμο. Άπο το καλοέφκιαξαν παίρνουν νερό να πιούμε μαντήλια και σκουπίζονται και καρτερούν το Χάρο. Ο Χάρος είχε πάει μακριά πολύ μακριά στα ξένα είχε πάει στην Πάλη γι' άλογο στη Βενετιά για αέλα είχε πάει και στη Μητρόπολη για κρουσταλένιο γκέμι. Όσο να πάει και να 'ρθει, να πάει και να γυρίσει εσκούριασαν οι κλειδωνιές, μαρμάρωσαν οι πόρτες. Ρίξτε μανόδες τον καημό και αδεραφές τον πόνο να κουνηθεί το μάρμαρο να πέσει το λιθάρι για να κοπούν οι κλειδωνιές ν' ανοίξουν οι πόρτες να 'ρθούν οι νιοί στα σπίτια τους γονίοι στα παιδιά τους

να ῥθούν των μάνων τα παιδιά των αδερφών τ' αδέρφια.

(4)

Χάρισσα δώσ' μου τα κλειδιά να μην το ξέρει ο γιός σου
ν' ανοίξω την πόρτα για να βγω και πάλι θα στα δώσω
να πάω σε κάμπους και βουνά να πάω στην κρούα βρύση
εκεί θα ῥθούνε για νερό και ποιός θα με γνωρίσει.

Δάρο σου φέρνω Χάρισσα, της μάνας μου το δάκρυ
να γίνει φλόγα και φωτιά το γιό σου για να κάψει
ο γιός που είναι χαλαστής και μας χαλάει τα σπίτια

παίρνει των μάνων τα παιδιά των αδερφών τ' αδέρφια
παίρνει τους νιούς απ' τον τσαμπά τις νιές απ' τις πλεξίδες
παίρνει και τα μικρόπαιδα κρατώντας απ' το χέρι.

(5)

Με γέλασαν τα πουλιά, της Ἄνοιξης τ' Αηδόνια,
με γέλασαν και μούπανε ο χάρος δε με παίρνει
θάνω - φκιάνω το σπίτι μου, το φκιάνω μαρμαρένιο.

Αφού ο μαύρος τό ῥτιαξα, βγήκα στο παραθύρι,
είδα τους κάμπους πράσινους και τα βουνά γαλάζια,
βλέπω το Χάρο πού ῥχεται στον κάμπο
καβαλάρης,
μαύρος ήταν, μαύρα φορεί, μαύρο και τ' ἀλόγ' του

και κάθονται και τον τηράω σε τι πόρτα θα πάει,
ήρθε και ξεπέζεψε στην πόρτα τη δική μου.

- Χάρε μου πούθεν έρχεσαι και πούθε μου κοπιάζεις;
- Έρχομαι από το σπίτι μου για σένα - νε καλέ μου.

- Αγάλια - αγάλια χάρε μου και βάστα τ' αλογό σου

και διάβα Χάρε μ' στην κορφή να σε φιλοξενήσω,

γιατί έχω παιδιά στην ξενιτριά, θέλω να στείλω νά ῥθουν.

Μα ο Χάρος δεν καρτέρησε, μου πήρε την ψυχή μου.

(6)

Τρία ποτάμια πέρασαν τα τρία κατεβαμένα,
τόνα χωρίζ' τ' αντράγωνα τάλλο χωρίζ' τ' αδέρφια,
το τρίτο το βαθύτερο παιδιά απ' τις μανάδες,

σε πάει και σε ξεχύλισε μες του χαρού την πόρτα.

σε βλέπει ο χάρος χαίρεται κι η χάρισσα λυιέται,

γυρίζει τότε η χάρισσα μαλώνει με το χάρο:

- Χάρε τι πήγες κι έκανες μωρέ χαλα - σοσπίτι,

παίρνεις των μάνων τα παιδιά των αδερφών τ' αδέρφια,

γυναίκες απ' τους άντρες τους, απ' τους καλούς συντρόφους.

(7)

I. Λεβέντης ερραβόλαγε από ψηλή ραχούλα,

είχε το φέσι του στραβά και τα μαλλιά κλωμένα
κι έστριβε το μουστάκι του και φιλοτραγουδούσε

κι ο χάρος τον αγνάντευε από ψηλή ραχούλα,

καρτέρι πάει και τόκανε σ' ένα στενό σοκάκι.

- Γειά σου χαρά σου χάροντα.

- Καλώς τον το Λεβέντη.

- Λεβέντη μέ ἄστειλε ο θεός να πάρω την ψυχή σου.

- χωρίς ανάγκη κι αρρωστιά ψυχή δεν παραδίνω

μον' έβγα να παλέψουμε σε μαρμαρένιο αλώνι

κι αν με νικήσεις χάροντα, να πάρεις την ψυχή μου

κι αν σε νικήσω πάλι εγώ, πήγαινε στο καλό σου.

Πιάστηκαν και παλεύανε απ' το πουρνό ως το βράδυ

και κει στο γύρισμα του ηλιού που τρέμ' να βασιλέψει

ακούν το νιό που βόγγιξε και βαριαναστενάζει:

- Ἄσε με, Χάρε μ', άσμε παρακαλώ να ζήσω,

έχω παιδιά κι είναι μικρά κι αρθάνια δεν τους πρέπει,

έχω γυναίκα παρανιά και χήρα δεν της μοιάζει.

II. Λεβέντης ερραβόλαγε από ψηλή ραχούλα,

είχε ντουφεκι του μεριά κοπότο του στον ώμο,

ο Χάρος τον καρτέραγε σ' ένα στενό σοκάκι.

- Λεβέντη μ' πούθεν έρχεσαι και πούθε κατεβαίνεις;

- Από τα γίδια - πρόβατα έρχομαι, στο σπίτι μου ηγαίνω

- Μ' έχει διατάξει ο θεός ψυχή για να σου πάρω.

- Χάρε μου δεν πληράνεσαι, Χάρε δεν παίρνεις γρόσια;

Έχω γυναίκα παρανιά να μη μου μείνει χήρα.

(8)

- (...) σε κλαίει η Ἄνοιξη σε κλαίει το Καλοκαίρι,

σε κλαίνε οι κούκοι στα βουνά και οι πέρδικες στα πλάγια,

σε κλαίει και ο πετροκόταυφος από τα κορφοβούνια.

- Τι μ' έχει εμένα η Ἄνοιξη τι μ' έχει το Καλοκαίρι;

μένα με κλαίει το σπίτι μου με κλαίνε τα παιδιά μου,

με κλαίνε και οι γονέοι μου κι όλη η δικουσιά μου.

(9)

Είμαι ορφανός από παιδί δεν έτυχε να δούνε

εμένα τα ματάκια μου μάνα για να χαρούνε,

βλέπω μανάδες με παιδιά και καίγεται η καρδιά μου

Ξύπνα μονούλα μου γλυκιά να ιδεις το τι τραβούμε,

μόνον εσύ ἄσαι ο γιατρός τον πόνο μας να πούμε.

(10)

Πέρα σ' εκείνο το βουνό και σ' άλλο παραπέρα

πόχει αντάρα την κορφή και καταχνιά

τον πάτο
στον πάτο βόσκουν πρόβατα και στην
κορφή τα γίδια
κι ανάμεσα απ' τα δυό βουνά του αδέρ-
φια σκοτωμένα
κι ανάμεσα απ' τα μνήματα κλήμα ήταν
φυτωμένο
κάνει σταφύλι ροζακί και το κρασί μο-
σχάτο
κι όποιος το τρώει τρώγεται κι όποιος
το πίν' πεθαίνει...

(11)

- Τι είχες μηλιά μου κι έπεςες τι εί-
χες και ξεκλινάσκες;
Εγώ καλά σ' είχα στην αυλή, όκλιο
μπροστά στην πόρτα
εγώ καλά σε πόνιζα χειμώνα-καλοκαίρι
το καλοκαίρι κρύο νερό και το χειμώνα
μόσχο.
Τι είχες μηλιά μου κι έπεςες τι είχες
και ξεκλινάσκες;
- Από το μόσχο το πολύ και από τη μυ-
ρωδιά του
εσάπισαν οι ρίζες μου, σαριάσκε το
καρμί μου..

(12)

Πουλάκι που είχα στο κλουβί το είχα
ημεριμένο
το τόνιζα με ζάχαρη το πόνιζα με μόσχο
από το μόσχο το πολύ κι από τη μυρου-
διά του
μου σκανταλίσκε το κλουβί και μούφουγε
τ' αηδόνι
κι εγώ το παρατήρησα από το παραθύρι,
μηδέ σε πέτρα στάθηκε μηδέ σ' ελιάς
κλωνάρι,
μον' πάει κι αποκούμπησε στις εκκλη-

σιάς τη μάντρα.

- Αν κακοκαλοκαιριάσεις, θα 'ρθω να
σε ποτίσω
αν κακοχειμνιάσεις, θα 'ρθω να σε
σκεπάσω.

(13)

Βασιλικό μου φουντωτό το πού να σε
φυτέψω,
να σε φυτέψω στο κουτί σε κόβουν σε
μοιρίζουν,
να σε φυτέψω στους δίδρομους σε κόβουν
οι διαβάτες,
να σε φυτέψω στα βουνά φοβάμαι μην
παγώσεις,
να σε φυτέψω στο γκρεμό ροβολάς και
πέφτεις.
θα σε φυτέψω στις εκκλησιάς τη μάντρα
- αν κακοχειμνιάσεις, θα 'ρθω να σε
σκεπάσω,
αν κακοκαλοκαιριάσεις, θα 'ρθω να σε
ποτίσω.

(14)

- Μηλιά μου που είσαι στο γκρεμό στα
μήλα φορτωμένη,
τα μήλα σου λυπίζομαι και το γκρεμό
φοβάμαι
- Αν το φοβάσαι το γκρεμό έλα το μο-
νοπάτι.
Το μονοπάτι τράβηξα και βγήκα σ' εκ-
κλησούλα,
είχα σαράντα μνήματα αδέρφια και ξα-
δέρφια,
το ένα ήταν ξέχωρα το πάτησα δεν τό-
ειδα,
ακούω το νιό που βόγγιξε βαριά ανα-
στενάζει.
- Τάχα δεν ήμουν νιός και 'γώ, δεν
ήμουν παλικάρι

τάχα δεν επαρηπάτησα με ήλιο και φεγ-
γάρι...

(15)

Σήμερα σ' ετούτην εκκλησιά σε ταύτο
μοναστήρι,
θέλω να ιδώ ποιός είναι ο πύτροπος
ποιός είν' ο κλειδοκράτης,
για να μου δώσει τα κλειδιά, κλειδιά
του παραδείσου
ν' ανοίξω τον παράδεισο να μπω να σερ-
γιανήσω,
να ιδώ τους νιούς πως κόβονται τις
νιές πως καμαρώνουν,
να ιδώ και τα μικρά παιδιά πως πέφτουν
και γελάνε.

(16)

Ρεντζιά μου κάνω μαύρη γης κι αραχνια-
σμένη πέτρα,
τον (...) που σου στέλνω σήμερα να
μην τον αραχνιάσεις,
στα χέρια να μου τον κρατάς στα μάγου-
λα να τον φιλήσεις..

(17)

Κλάψτε με ξένες και δικές, όλες χαρο-
καμένες,
από ένα λόγο πείτε μου κι από ένα δά-
κρυ χύστε,
να γένει λίμνη και γιαλό να γένει κρόα
βούση,
να γένει συρμπόταμος να πάει στον
κάτου κόσμο,
για να νιφτούν οι άνιφτοι να πιούν οι
δέσασμένοι
να...

(18)

Πουλάκι ξέβγαλνε από τον κάτω κόσμο,
είχε τα νύχια κόκκινα και τα φτερά

του μαύρα,

είχε και στο κεφάλι του ένα χαρτί
γραμμένο.
- Για πάρτε το και σούρτε το σε παπά
κι αναγνωστόδες,
σούρτε το και σε γραμματικό να βγάλει
την αλήθεια,
να παν οι μανάδες για να δουν κι οι
αδερφές να μάθουν,
οι χήρες κι οι κακόχηρες να μάθουν
την αλήθεια
Πηγαίνουν οι μανάδες με ζάχαρη κι οι
αδερφές με μόσχο,
κι οι χήρες οι κακόχηρες με αμόραντο
στο χέρι...

(19)

Ποτέ μου δε φοβήθηκα ποτέ μου δε φο-
βάμαι
και σήμερα φοβήθηκα και σήμερα φοβάμαι,
ακούω τα φκιάρια που βροντούν και τα
τασιπιά που σκάφτουν.
- Μάστοροι που δουλεύετε, μάστοροι
που αγνιέστε,
αν φκιάνετε το σπύτι μου αν φκιάνετε
το μνήμα,
φκιάζτε το μακρό-πλατό να παίρνει δυό
νομάτους,
να στέκου ορθός να ζήνομαι και δίπλα
να πλαγιάζω.
από τη δέξια τη μεριά αφήστε παραθύρι,
να μπαίνουν να βγαίνουν τα πουλιά της
'Ανοιξης τ' αηδόνια,
να φέρνουν δροσιά στα νύχια τους κι
αέρα στα φτερά τους,
να ιδώ πότε είναι 'Ανοιξη πότε είναι
καλοκαίρι.
- Αυτού 'Ανοιξη δεν έρχεται μόνε και
καλοκαίρι

αυτού οι κούκοι δεν το λεν μάλιστα και
 οι τρυγόνες,
 το λέει ο πετροκότταφος στις Χάριτσες
 την πόρτα:
 "ποιος έχει στα ξένα καρτερεί - στον
 "Αδη δεν παντυχαίνει.

(20)

Ακούσταν νεϊτόνισσες ποιός φώναζε ε-
 φές το βράδυ-βράδυ;
 Του Χάρου η μάνα φώναζε του Χάρου η
 μάνα κρένει:
 "Κρούτε μανόδες τα παιδιά και 'σεις
 αδερφές τ' αδέρφια
 και 'σεις καλές νοικοκυρές να κρούψτε
 τους άντρες,
 γιατί βγήκε ο Χάρος παγανιά σ' όλο
 τον πάνω κόσμο,
 πάει στα σπίτια για νοικοκυρές στους
 κάμπους για ζευγίτες,
 πάει και στα κοντόραχα για τους τσα-
 παναράιους".
 - Χάρε, δεν πληρώνεσαι, Χάρε, δεν
 παίρνεις γρόσια;
 Πάρε των πλούσιων τα φλουριά και των
 φτωχών τα γρόσια,
 πάρε και των τσαπάνηδων κριάρια με
 κουδούνια,
 πάρε και των νυφάδων κασέλες κλειδυ-
 μένες,
 πάρε και των μικρών παιδιών τετράδια
 και μολύβια...
 - Δεν είμαι Χάρος χαλαστής όπου χαλάω
 τα σπίτια,
 είμαι βεκόλης του Θεού και παίρνω τις
 ψυχούλες
 παίρνω των μάνων τα παιδιά, των αδερ-
 φιών τ' αδέρφια,

χωρίζω και τ' αντρόγυνα τα καλοτσι-
 ρισαμένα,
 που έχουν κάνει όρκο στο θεό μπροστά
 στο Ευαγγέλιο
 ποτέ μη ξεχωρίζουνε...
 ο Χάρος τα ξεχώρισε χωρίς το θέλημά
 τους.

(21)

Καλημέρα, στο σπιτάκι σου το μαρμαρο-
 χτισμένο,
 αν είσαι πλευρά γύρισε, κι αν είσαι
 ορθός να κάτσης
 και αν δεν μπορείς να σηκωθείς σου
 δίνουμε το χέρι,
 φκιάξε τα νύχια σου τσαπιά, τις απα-
 λήμες φκιάρια,
 τραβά το χύμα σε μεριά, την πλάκα από
 την άκρη,
 - Αν είμαι άσπρος-κόκκινος, σκύψε ν'
 αγκαλιαστούμε,
 αν είμαι μαύρος κι άραχνος, πάλι σκέ-
 ποσέ με.
 - Δεν ακούς καλέ μ' τα κλάματα ούτε
 τα μοιρολόγια,
 δεν ακούς της μάνας τον καημό, της α-
 δερφής τον πόνο;
 - Τραβάει αέρας δεν ακού' κι αντάρα
 δε σας βλέπω,
 ρίχνει και μια ψιλή δροσιά και δεν
 καλογνωρίζω,
 εδώ συν-δυό δεν κάθονται, συν-τρεις
 δεν κουβεντιάζουν,
 εδώ το λένε μαύρη γης κι αραχνισαμένη
 πέτρα.

ΤΟ ΡΟΛΟ'Ι ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

του ΟΔ. ΜΠΕΤΣΟΥ - Δάσκαλου

Εισαγωγή.

Είδαμε στο 1ο τεύχος της ε-
 πανέκδοσης των ΠΡΕΒ. ΧΡΟΝΙ-
 ΚΩΝ ότι έχει γράψει για το
 θέμα μας το 1953 στην τοπι-
 κή εφημερίδα "ΒΗΜΑ" ο μ. Η-
 λίας Βασιλάς¹. Όμως δεν μπορέσαμε να
 βρούμε το φύλλο του ΒΗΜΑΤΟΣ για να
 δούμε τι γράφει. Ζητάμε συγγνώμη αν
 κι εμείς επαναλάβουμε μερικά απ' εκεί-
 να που έχει δημοσιεύσει ο παραπάνω. Ο-
 πωσδήποτε όμως θα φέρομε στο φως και
 καινούργια στοιχεία, γιατί προέρχον-
 ται από ανέκδοτες πηγές.

Τα ένθετα της πρόσο-
ψης (του ωρολογιστάριου).

Πριν τα περιγράψουμε πρέπει να πούμε
 ότι ο τσιμεντένιος όροφος της κορυφής
 του ωρολογιστάριου είναι μεταπολεμικό
 κτίσμα για να μπούνε οι καμπάνες του
 Αγίου Χαράλαμπου.

Τα ένθετα της πρόσοψης αυτού από πά-
 να προς τα κάτω είναι τρία:

Πρώτο επάνω είναι ένα μαρμάρινο σή-
 μα με ανάγλυφο πλαίσιο, σε σχήμα ελ-
 λειπτικού κύκλου ή κανδήλας θα λέγομε
 απλά, που στο τέλος του φέρει τη λέξη:
 "ΝΟΚΟΠΟΛΕΩΣ". Στο εσωτερικό του φαί-

νεται ότι κάτι άλλο υπήρχε ανάγλυφο
 και κάποιος κάποτε με καλέμι το κατέ-
 στρέψαν χτυπώντας το. Όμως τυχαία
 ψάχνοντας σε παλιό βιβλίο ναού της πό-
 λης μας, βρήκαμε την εικόνα του παρα-
 πάνω σήματος και είδαμε ότι στο ακα-
 λισμένο εκείνο μέρος (του σήματος) υ-
 πήρχε περιστερί μ' ανοιχτά στερνά κρα-
 τώντας στο ράμφος του στεφάνι νίκης,
 ενώ πετά πάνω σε ήρεμη θάλασσα. Πάνω
 από το περιστερί υπάρχει η μικρογράμ-
 ματη επιγραφή: "Νικηφόρος Ιερός κτί-
 σμα Σεβαστού". Σεβαστό λέγανε τον Αθ-
 γουστο Οκταβιανό, που το 31 π.Χ. νί-
 κησε τον Αντώνιο και την Κλεοπάτρα στη
 ναυμαχία του Ακτίου και ύστερα έγινε
 η Ρώμη κοσμοκράτειρα και χάρισε στους
 λαούς της 300 χρόνια περίπου ειρήνης,
 την ΡΑΧ ΡΟΜΑΝΑ. Άλλωστε το περιστερί
 και η ήρεμη θάλασσα, αυτό υποδηλώνουν
 ο ζωγράφος της εικόνας² του παραπάνω
 σήματος φρόντισε να γράψει δίπλα της,
 ότι την έκανε την 1η Ιουνίου του 1884.
 Άρα το σήμα σκαλίστηκε στα χρόνια
 1884 μέχρι την απελευθέρωση της Πρέ-
 βεζας από τους Τούρκους (21 Οκτωβρίου
 1912), άγνωστο για ποιούς λόγους και
 από ποιούς.

Ασφαλώς το σήμα τούτο μεταφέρθηκε από κάποιο κτήριο ή πύλη κάστρου της γειτονικής μας Νικόπολης και μπήκε εκεί για να στολίσει το ρολογοστάσιο. Περισσότερα γι' αυτό ως μας πούνε οι αρχαιολόγοι μας. Εμείς του καταχωρούμε παρακάτω την εικόνα του.

Στο μέσο της πρόσοψης είναι μια μαρμαρίνη ορθογώνια πλάκα, που φέρει σκαλισμένη την παρακάτω κεντρολογισμένη επιγραφή: "ΔΡΟΣΚΟΠΕΙΟΝ, ΚΤΙΣΜΑ ΠΟΛΙ-

ΤΩΝ, ΣΥΝΔΡΟΜΗΘΕΝΤΩΝ ΥΠΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΕΜΙΤΕΚΟΛΟΥ, ΠΡΟΒΛΕΦΤΟΥ ΑΞΙΩΤΑΤΟΥ, ΕΝ ΕΤΕΙ(Σ) ΣΩΤΗΡΙΩ, ΑΨΩΒ". (Τα ενδιάμεσα κόμματα τα βάλουμε εμείς). Με λίγα λόγια η επιγραφή μας λέει ότι το ρολογοστάσιο το έχτισαν οι κάτοικοι και ότι συνδράμησαν σ' αυτό από τον "αξιότατον" Βενετό Διοικητή τους (Προβλεφτή τον λέγανε τότε στα Ελληνικά και Πρεβεζάουρο στα Ιταλικά), το 1852. Τι είδος συνδρομή τους έδωσε ο παραπάνω Σεμιτέκολος δε γνωρίζουμε, ούτε

Το "αικόσημο" της Νικόπολης

γιατί τον λένε "αξιότατον". Πάντως τότε συνήθιζαν να γράφουν οι Έλληνες στα κτίσματά τους και τους Διοικητές τους για να τους κολακέθουν κι ως μη τους είχαν δώσει ούτε πενήταρα για το έργο τους.

Κάτω από την επιγραφή είναι το τρίτο ένθετο της πρόσοψης. Ένας τριμεντέλιος κυκλικός δίσκος, αντίγραφο του πρώτου, που ήταν ή από μάρμαρο ή από σκληρό ξύλο. Φρόντισαν οι ανακατασκευαστές του δίσκου να χαράξουν πάνω του ακτίνες και δυο κύκλους. Ακόμα και τους αριθμούς και τα γράμματα, που είχε ο πρώτος δίσκος. Δε γνωρίζουμε να εξηγήσαμε το πως ο δίσκος αυτός έδειχνε τις ώρες ή και τι άλλο έδειχνε. Υποθέσαμε ότι στο κέντρο του θα είχε κάποιοι κάθετο στύλο, για να ρίχνει σκιά πάνω στους κύκλους των κύκλων, όπου είναι γραμμένες οι ώρες. Άς μας πούνε ειδικότεροι από μας τον τρόπο λειτουργίας του ρολογιού εκείνου³.

Το ρολόι (με τους δείχτες και τις καμπάνες του).

Οι πηγές μας δε μας διαφωτίζουν αν αυτό το ρολόι που μπήκε το 1865 είναι το πρώτο ρολόι με δείχτες και καμπάνες για να χτυπάνε τις ώρες και τα ημίωρα ή είναι το δεύτερο⁴. Τη σύγχυση αυτή μας τη δημιουργεί ο Ηπειρωτογράφος Ι. Λαμπριζής στα Ηπειρωτικά Άγαθοεργήματά του⁵. Σ' αυτά διαβάζουμε ότι το 1850 άφησε ο Πρεβεζάνος θεόδωρος Βαρζέλης με τη διαθήκη του για να επισκευαστεί το ρολόι της Πρέβεζας 4.000 γρόσια, που δεν τα δέχτηκαν οι συμπατριώτες του, ίσως γιατί τα θεώρησαν λίγα, κι αναγκάστηκε ο αδερφός

του Νικόλαος, σαν ένας απ' τους εκτελεστές της διαθήκης του, να τα μοιράσει (τα 4.000 γρόσια) σε τρεις εκκλησίες της πόλης μας⁶. Στη συνέχεια ο παραπάνω Λαμπριζής γράφει ότι οι Πρεβεζάνοι συνέστησαν εραρική επιτροπή για το ρολόι, η οποία, μόλις το 1865 συγκέντρωσε 12.000 γρόσια, παράγγειλε στον Πρεβεζάνο έμπορο Χασάπη... μέσω του εδώ έμπορα γιού του Χ. Χασάπη, και έφεραν και τοποθέτησαν καινούργιο ρολόι. Ο Λαμπριζής μας δίδει και τα ανόματα εκείνων που έδωσαν στον έρανο τα περισσότερα. Είναι οι: Χασάν Πασά⁷ 1000 γρ., Μητρ/της Άρτας - Πρέβεζας Σερραρέμ 300 γρ., Αθαν. Αθανασιάδης 200 γρ., και οι Σπυρ. Καραμάνης, ΑΦΟΙ (Π. και Κ.) Μαυμάτη και Περ. Λουρόπουλος από 150 γρ. ο καθένας.

Ψάχνοντας στα κατάλοιπα του θεόδωρου Ιωαννίδη⁸, βρήκαμε το λογαριασμό του παραπάνω ρολογιού, που σύνταξε ο έμπορος Χ. Χασάπης και έδωσε στηνεραρική επιτροπή, όταν εκείνη το 1865 του ξόφλησε τα έξοδα και την προμήθειά του, που είχαν συμφωνήσει⁹. Ο λογαριασμός κατά λέξη γράφει:

"Αντίγραφο αξίας και εξόδων του Ορολογίου της πόλεως Πρέβεζας, το οποίο, κατά διαταγήν μου, επροβλέσθη υπό του εν Τεργέστη πατρός μου και παρεδόθη εις την ενταύθα επιτροπήν της κοινότητος δια το ωρολόγιον αυτό:

Αξίας ωρολογίου (Ιορδάνια) 650
 Αξίας καμπάνας φ.212,σφ.1 " 212 φ 862
 ΕΞΟΔΑ

Δια δύο κάσους με στεφάνια φ.9
 Δια μετακόμισιν και έτερα έξοδα φ.5
 Ταχυδρομικά και ναύλα Αεροπλοίου
 φ.11:37

Προμήθεια φ.19:13 ----- φ.44:50
 φ.906:50

Ναύλος αεροπλοίου, του μηχανικού (δυσαν. ονοματεπώνυμο),
 αργυρά φιορίνια 75, κόμινον χάρτινα
 φ. 81
 φ. 967:50

Έλαβεν ο πατήρ μου παρά του κυρ Ν. Μοροζίνη, κατά διαταγήν (των) κυρ Καραμάνη και Μαμμάτη φ. 350.

Έλαβον παρά των κυρ Καραμάνη και Μαμμάτη εικοσόφραγκα πενήντα,
 προς φ Β-⁷⁶/₁₀₀ φ.438

Έλαβον, ομοίως, και την εξόφλησιν παρά των κυρ Καραμάνη και Μαμμάτη
 φ.199:50 φ.967:50

Πρέβεζα 1 Ιουνίου 1865, εφωκλήθη¹⁰
 Χ. Χασάπης (Υπογραφή)

ΤΕΛΟΣ

Σημειώσεις

1. Διάβαζε στο φύλλο της 17-8-1953 τη μελέτη "Ο Αλέξανδρος Σεμιτέκολος, ο Πρεβεζούρος που έκτισε στην Πρέβεζα τον πύργο του Ορολογίου".

2. Την εικόνα έκανε ο σταχυτής (βι-

βλιοδέτης) του βιβλίου Ιερίας Π^η Γεωρτε αφαιρέθηκε το πρώτο κυκλικό εκτίνο ρολόι και τότε μπήκε στη θέση του το σημερινό αντίγραφο του.

4. Πριν 4-5 χρόνια σταμάτησαν οι κομπάνες του ρολογιού να χτυπούν, προφανώς να μην ενοχλούν, στις ώρες της κοινής ησυχίας ή ύπνου, τους γείτονές του.

5. Διάβαζε στη σελίδα 175, των Απάντων του Ι. Λαμπρίδη, έκδοσης Ετ. Ηπειρωτικών Μελετών, έτους 1971.

6. Υποθέτομε ότι τα μούρασε στις εκκλησιές Αγ. Χαράλαμπου, Αγ. Νικόλαου και Αγ. Αθανάσιου, που είχαν και την υποχρέωση της λειτουργίας των θεοφανείων Εκπαιδευτηρίων. Για τον ευεργέτη θεγγίου του Π^η Θανασιού (υποθέτομε Πρεβεζάνος).

3. Δεν γνωρίζομε ποιός αφείρεσε και πό-
 όδωρο Βαρζέλη της Πρέβεζας θα γράφομε αργότερα.

7. Πιθανόν ο Τούρκος αυτός να ήταν Διοικητής (Μουτασερίφης τουρκικά) τότε της Πρέβεζας.

8. Για τους Ιωαννίδη της Πρέβεζας (Κωνο και γιο του Θεόφραστο) θα γράφομε αργότερα.

9. Οι αναφερόμενοι στο λογαριασμό Σπ. Καραμάνης και αδελφοί Παν. και Κων. Μαμμάτης ήταν το 1865 μέλη της κοινοτικής επιτροπής της Πρέβεζας για το ρολόι.

10. Το φιορίνι ήταν νόμισμα της Αυστροουγγαρίας. Δε γνωρίζομε πόσα γρόσια τουρκικά είχε το αργυρό και πόσα το χάρτινο. Τα γρόσια ήταν το νόμισμα της Τουρκίας, που τότε κατείχε την Πρέβεζα. Το 20/φραγκα ήταν Γαλλικό νόμισμα και άξιζε 96 αργυρά γρόσια.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Δραστηριότητες Νομαρχίας Πρέβεζας

— Με εισήγηση της Νομαρχίας χρηματοδοτήθηκε ο δήμος με 70 εκ. για τη συνένωση των εργασιών στην Τάφρο.

Τέλος χρηματοδοτήθηκαν διάφορα έργα που γίνονται από το Δήμο και από τις υπηρεσίες του δήμου όπως: Ανακατασκευή της Ιχθυόσκαλας. Μελέτη Διοικητηρίου του Νομού. Εξοπλισμός λιμένας Πρέβεζας κ.α. συνολικού ύψους δαπάνης 200 εκ.

Ακόμα χρηματοδοτήθηκε η προμελέτη κατασκευής της Γέφυρας Άκτιου-Πρέβεζας.

— Χορηγήθηκε η άδεια ακοιμιότητας για Φέρυ-Μπωτ στο Δήμο Πρέβεζας.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΡΓΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ

— Προχωρούν με γοργό ρυθμό οι εργασίες κατασκευής του Κέντρου Υγείας Καναλακίου καθώς και τα εγγελοβελτιωτικά της Μπόιδα-Μαυράς.

— Από την έκταση ειδική χρηματοδότηση χρηματοδοτήθηκαν οι δήμοι Πάργας, Θεσπρωτικού και Φιλιππιάδας με 6 εκ., 3 εκ., και 4,5 εκ. αντίστοιχα, για έργα στους δήμους.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

— Ιδρύεται στη Πρέβεζα γραφείο του ΕΟΤ μετά από σχετική εισήγηση του Νομάρχη Κώστα Στρατινάκη.

— Επίσης έγινε με πρωτοβουλία του Νομάρχη ειδική συνεδρίαση του Ν.Σ με τη

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΛΑΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ

Ολοκληρώθηκαν από το Νομάρχη Πρέβεζας Κώστα Στρατινάκη οι λαϊκές συνελεύσεις σ' όλους τους δήμους και τις Κοινότητες του Νομού.

Στις συνελεύσεις αυτές έγινε μια συνολική εκτίμηση τόσο για την πορεία των έργων που γίνονται, όσο και γι' αυτά που πρέπει να γίνουν με βάση τις υπάρχουσες ανάγκες που υπάρχουν.

ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Στα πλαίσια εφαρμογής των αποφάσεων του Ν.Σ για την ανάπλαση της πόλης της Πρέβεζας έχουμε:

— Το κλείσιμο των Δημοτικών Σφαγείων.

— Άρχισαν οι διαδικασίες για τη μεταφορά στη βιομηχανική ζώνη των βιοτεχνιών που λειτουργούν στον όμο.

Σε λίγο πρόκειται να λειτουργήσουν οι σύγχρονες εγκαταστάσεις, για βιολογικό καθαρισμό των Νέων Σφαγείων στον Άγ. Θωμά.

— Έγινε συμφωνία με τη Σχολική Εφορία του Β' Δημοτικού Σχολείου για τη διάνοιξη της οδού Ιωαννίνων.

— Χρηματοδότηση για ηλεκτροφωτισμό της παραλιακής οδού μέχρι το Βαθύ.

συμμετοχή των Δημάρχων, Κοινοτάρχων και εκπροσώπων φορέων που εμπλέκονται στο πρόγραμμα του Κοινωνικού Τουρισμού με κύριο σκοπό την προώθησή του.

ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΖΩΝΗ

Υπό την Προεδρία του Νομάρχη έγινε σύσκεψη των αρμόδιων παραγόντων όπου εξετάστηκε η αποστράγγιση από τα ύμβρια νερά της βιομηχανικής ζώνης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δήμον Πρέβεζας

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΟΠΟΛΗΣ

23 - 30 Σεπτέμβρη

Η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, ο Δήμος Πρέβεζας και οι Εφορείες Κλασικών και Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Ηπείρου διοργανώνουν το Α' Διεθνές Συμπόσιο για την Ιστορία και τα μνημεία της Νικόπολης από 23 - 30 Σεπτέμβρη.

Αποτελεί γενική διαπίστωση ότι η Νικόπολη είναι ένα από τα σημαντικότερα δημιουργήματα της Ρώμης στην Ανατολική Μεσόγειο και ίσως το αντιπροσωπευτικότερο δείγμα της σύνθεσης που προήλθε από τη μίξη της ελληνικής πολεοδομικής και καλλιτεχνικής παράδοσης

Επίσης στη σύσκεψη αυτή εξετάστηκε το θέμα της προστασίας του Λυβρακικού.

Τέλος συγκροτήθηκε, με απόφαση του Νομάρχη, επιτροπή για την καταγραφή και χαρτογράφηση των Γεωργικών και Κτηνοτροφικών εκτάσεων του Νομού, με σκοπό τη λήψη αποφάσεων που αφορούν την καλύτερη αξιοποίηση των εκτάσεων αυτών.

Ο Υπεύθυνος Γραφείου Τύπου
Μπαζλης Παναγιώτης

με τις πολιτικές και πολιτιστικές τάσεις που διαμόρφωσε η Ρώμη στα απόγειο της δύναμής της.

Αντίστοιχο είναι και το ενδιαφέρον που έχει προκαλέσει η Νικόπολη ιδιαίτερα στα τελευταία χρόνια, σαν ένας ιδεώδης τόπος για να μελετηθούν συστηματικά η πολιτική, η κοινωνική, η οικονομική και η πνευματική ιστορία της ζωής μιας ελληνικής πόλης που λειτουργεί σαν παράθυρο και καθρέφτης της Ρώμης στον Ελληνικό χώρο και που προεκδοστήθηκε γι' αυτό από τον ιδρυτή της δημογραφικά και οικονομικά, ώ-

στε ν' αποτελέσει το νέο πολιτικό και οικιστικό κέντρο της βορειοδυτικής Ελλάδας.

Επειδή είναι πια καιρός να προχωρήσει συστηματικά και μεθοδικά η εργασία ενός μακράς πνοής προγράμματος για την Έρευνα της Ιστορίας και της τέχνης της Νικόπολης, η Οργανωτική Επιτροπή προσκαλεί τους ειδικούς ιστορικούς και αρχαιολόγους στο Διεθνές Συμπόσιο, που θα πραγματοποιηθεί από 23 μέχρι 29 Ιούλη στην Πρέβεζα. Το Παν/μιο των Γιαννίνων και οι Εφορείες Αρχαιοτήτων έκριναν ότι η Πρέβεζα, διάδοχος και συνεχιστής της ζωής και της παράδοσης της Νικόπολης, είναι ο καταλληλότερος χώρος για το Συμπόσιο.

Από τις δηλώσεις συμμετοχής, που λάβαμε ως τώρα προβλέπεται ότι το συμπόσιο θα συγκεντρώσει επίλεκτα μέλη της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, που ερευνά τη ρωμαϊκή και βυζαντινή Ι-

στορία της Νικόπολης.

Για την καλύτερη οργάνωση του Συνεδρίου η Οργανωτική Επιτροπή έχει κυκλοφορήσει δύο εγκυκλίους: Ελληνικά - Αγγλικά, τον προϋπολογισμό των Εσόδων - Εξόδων, το πρόγ/μα των Εργασιών και τα δελτία συμμετοχής, με συμπληρωματικό κατάλογο τιμών μεταφορικών μέσων και Ξενοδοχείων. Οι εγκυκλίαι και όλα τα σχετικά έγγραφα είναι διατυπωμένα στην Ελληνική και Αγγλική γλώσσα.

Η διάρκεια των εισηγήσεων ορίζεται σε 15' και ως γλώσσες του Συμποσίου ορίζονται η Ελληνική, Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική και η Ιταλική. Οι περιλήψεις των εισηγήσεων θα τυπωθούν σε ειδικό τεύχος πριν από το Συμπόσιο για να διανεμηθούν στους Συνέδρους. Τα πρακτικά του Συνεδρίου θα κυκλοφορήσουν μέχρι τον Φεβρουάριο του 1985. Οι ανακοινώσεις στη Νικόπολη θα γίνουν στο αρχαίο θέατρο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΔΗΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Το Πνευματικό Κέντρο παρουσίασε κατά την 3/μηνη Απρίλη - Ιούνη:

- 1) Το Δημοτικό Θέατρο Αγρινίου με το έργο "η διαλεκτική των Συμφωνιών"
- 2) Το Δημοτικό Θέατρο Ιωαννίνων με το έργο "ο εχθρός του λαού" Ίψεν,
- 3) Την Έκθεση ζωγραφικής Πέτρου Καζατζίδη,
- 4) Την παράσταση από το ακροβατικό Κιλέζικο συγκρότημα.

Μελλοντικές δραστηριότητες

- 1) Από 30 Ιουνίου μέχρι 11 Ιουλίου:

Το "Α" Πανεπειρωτικό Θεατιβάλ ερασιτεχνικής δημιουργίας" με συμμετοχή 20 ερασιτεχνικών χορευτικών συγκροτημάτων, 6 θεατρικών, 6 Μουσικών, και ομαδική έκθεση ζωγραφικής, φωτογραφίας, ξυλογλυπτικής και χειροτεχνίας ερασιτεχνών καλλιτεχνών της Ηπείρου και Λευκάδας.

- 2) Στις 14 Ιουλίου το Πολωνικό μουσικοχορευτικό συγκρότημα "Μαζόφσκι".
- 3) Από 16 Ιουλίου μέχρι 22 Ιουλίου: "Παιδικό Βαλκανικό Θεατιβάλ" συν -

διασμένο με εβδομάδα αφιερωμένη στα παιδιά.

Στο φεστιβάλ αυτό θα πάρουν μέρος, η Γιουγκοσλαβία - Ρουμανία - Βουλγαρία και Ελλάδα με παιδικά χορευτικά συγκροτήματα.

4) Από 25 Ιουλίου μέχρι 31 Αυγούστου τα "Νικοπόλεια"

Εφέτος οι γιορτές των Νικοπολείων περιλαμβάνουν:

1. Στις 25 Ιουλίου: Αλβανικό μουσικοχορευτικό συγκρότημα 70 καλλιτεχνών.

2. Στις 28 Ιουλίου: Θεατρική παράσταση στο αρχαίο θέατρο της Νικόπολης από το Δημοτικό περιφερειακό θέατρο Ιωαννίνων. Θα παρουσιάσει την "Αυλή των Θαυμάτων" του Ιάκωβου Καμπανέλη.

3. 1 Αυγούστου: Συναυλία με τη Μ. Φορταόρη. Τη συνοδεύουν το συγκρότημα των "Σώκρες".

4. 5 Αυγούστου: Θεατρική παράσταση από το θέατρο Καισαριανής. Θα παρουσιάσει το έργο "Μπα..... Τριαλαλό" σε

σκηνοθεσία Γιώργου Μαρίνου.

6. 8 Αυγούστου: Μουσικοχορευτικό Γυναικείο συγκρότημα Τασκένδης "Μπαχάρ" από 35 γυναίκες.

7. 10 Αυγούστου: Θεατρική παράσταση από το Δημοτικό περιφερειακό θέατρο Λάρισας με το έργο: "Ο Γενικός Γραμματέας" του Καπετανάκη.

8. 11 και 12 Αυγούστου: Γιορτή της Σαρδέλλας. Τοπικό λαϊκό πανηγύρι.

9. 13 Αυγούστου: Βραδιά Μπαλλέτου με το "Μπαλλέτο Αθηνών".

10. 15 Αυγούστου: Συναυλία με τον Μ. Μητσιά και τη Σωτηρία Μπέλλου.

11. 18 Αυγούστου: Μουσικοχορευτικό Ισπανικό συγκρότημα φλαμένγκο "Μάρια Μάγια".

12. 25 και 26 Αυγούστου: Διήμερο αφιέρωμα στη Μουσική τζαζ.

13. 29 Αυγούστου: Ιταλικό Μουσικό Συγκρότημα "Tempo Manceate"

14. 31 Αυγούστου: "Ραϊκό" Τσιγγάνικη Ορχήστρα και Μπαλλέτο Ουγγαρίας.

Β Α Σ Ι Κ Ε Σ Δ Ι Ο Ρ Θ Ω Σ Ε Ι Σ

Στη σελίδα 6 δεύτερη στήλη, σειρά 18 αντί "σύνκρουση" το σωστό "σύγκρουση".

Στη σελίδα 6 δεύτερη στήλη, σειρά 35 παραλείπεται σειρά. "εγγενείς αδυναμίες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας" συντέλεσαν στην επιβίωση του Ελληνικού Γένους.

Στη σελίδα 8 δεύτερη στήλη, σειρά 20 αντί "Σαντοριναίων" το σωστό "Σαντοριναίων"

Στη σελίδα 49 πρώτη στήλη, σειρά 17 αντί "μόννα" το σωστό "μόνα".

Στη σελίδα 55 δεύτερη στήλη, σειρά 10 αντί "... χρών χωρών" το σωστό "ψυχρών χωρών".

Στη σελίδα 62 δεύτερη στήλη, σειρά 9 αντί "μοιρίζουν" το σωστό "μοιρίζουν".

Στη σελίδα 68 δεύτερη στήλη. Διορθώνουμε τυπογραφικό λάθος στο μοντάζ. Μετατέθηκαν ορισμένες σειρές που παραποιούν το κείμενο.

Ξαναγράφουμε το σωστό μέχρι το Νο 7.

βλαιοδέτης) του βιβλίου ιερέας Π* Γεωργίου του Π* θανάσιου (υποθέτομε Πρεβεζάνος).

3. Δεν γνωρίζουμε ποιός αφάισε και πότε αφαιρέθηκε το πρώτο κυκλικό εκείνο ρολόι και πότε μπήκε στη θέση του το σημερινό αντίγραφό του.

4. Πριν 4-5 χρόνια σταμάτησαν οι καμπάνες του ρολογιού να χτυπούν, προφανώς να μην ενοχλούν, στις ώρες της κοινής

ηυχίας ή ύπνου, τους γείτονές του.

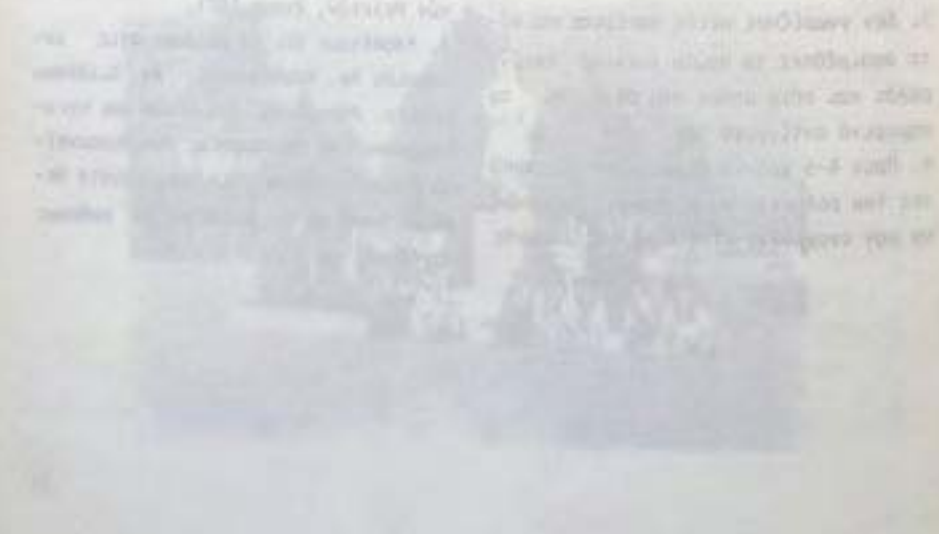
5. Διάβαζε στη σελίδα 175, των Απάντων του Ι. Λαμπρίδη, έκδοσης Ετ. Ηπειρωτικών Μελετών, έτους 1971.

6. Υποθέτομε ότι τα μείρασε στις εκκλησίες Αγ. Χαράλαμπου, Αγ. Νικόλαου και Αγ. Αθανάσιου, που είχαν και την υποχρέωση της λειτουργίας των θεοφανείων Εκπαιδευτηρίων. Για τον ευεργέτη θεόδωρο Βαρζέλη της Πρέβεζας θα γράψουμε αργότερα.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΣ

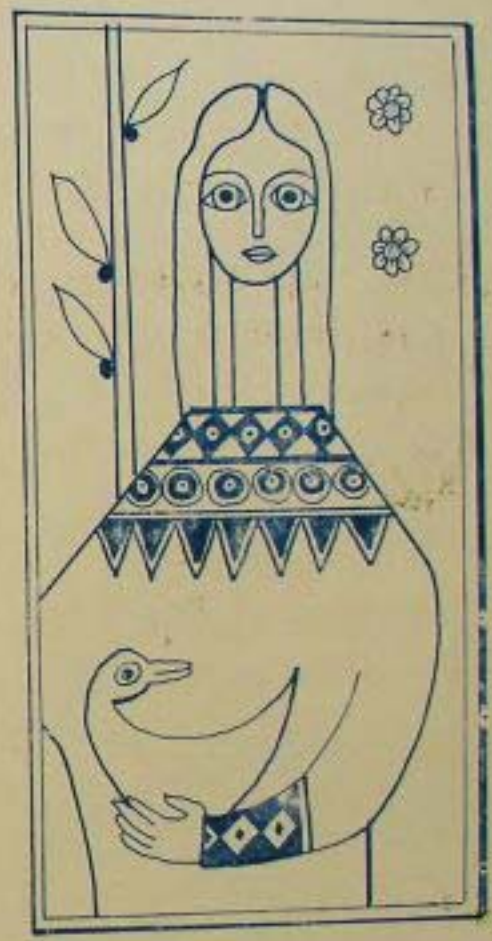
Επιχειρησιακή μελέτη... Η μελέτη αυτή...

- ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ
- ΟΔΟΣ ΤΑΧΕΙΑΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ
  - ΟΔΟΣ ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΜΕΝΗ
  - ΟΔΟΣ ΜΗ ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΜΕΝΗ
  - ΟΔΟΣ ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ
  - ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ
  - ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΗ ΓΡΑΜΜΗ
  - ΠΟΡΩΜΕΙΟ
  - ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ
  - ΣΤΑΘΜΟΣ ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΒΑΛΑΝΤΩΝ
  - ΚΑΜΠΕΚ
  - ΜΝΗΜΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ
  - ΜΝΗΜΕΙΟ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ
  - ΜΝΗΜΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ
  - ΜΝΗΜΕΙΟ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟ Η ΕΝΕΤΙΚΟ
  - ΜΟΝΑΣΤΗΡ
  - ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ
  - ΣΠΗΛΙΔΙΟ
  - ΠΡΑΥΤΕΡΑ ΣΕΝΟΔΟΣΙΑ
  - ΧΙΛΟΔΡΟΜΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
  - ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗ ΠΛΑΖ

ΕΝΩΣΗ Γ. Σ. ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Η αποστολή της Ε. Γ. Σ. Πρέβεζας δεν είναι επιχείρηση κερδοσκοπική. Στόχος της, να προστατεύει το εισόδημα των παραγωγών και να προωθεί την ιδέα του Συν)σμού.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- 1) Εγκατάσταση εργοστασίου εκκοκκίσεως βάμβακος και παράλληλα συγκέντρωση του προϊόντος για λογαριασμό του παραγωγού.
- 2) Διακίνηση ζωοτροφών (καλαμπόκι-κριθάρι-σιτάρι).
- 3) Συγκέντρωση καλαμποκιού, φασολίων, ελαιολάδου κ.λ.π. για λογ)σμό των παραγωγών.
- 4) Κατασκευή ξηραντηρίων και **SILO** (Καναλάκι-Λούρο)
- 5) Κατασκευή ελαιοδεξαμενών (Πρέβεζα-Αγιά).
- 6) Προμήθεια γεωργικών μηχανημάτων, εργαλείων, κ. φαρμάκων για τις γεωργικές ανάγκες.
- 7) Παροχή κάθε είδους βοήθειας στους αγρότες για την **ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ** του **ΜΟΧΘΟΥ** των.

Η ΕΝΩΣΗ Γ. Σ. ΠΡΕΒΕΖΑΣ Σ' Ο. ΑΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

(Γραφεία: Οδός ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ αριθ. 15

τηλ. 22227-28693-22457)